



LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Yhteiskunnallisen narratiivin muotoilu

- Sivistysnarratiivi Sivistys+ -projektin tapauksessa

Aino Kämäräinen
Pro gradu -tutkielma
Palvelumuotoilu
Taiteiden tiedekunta
Syksy 2024

Tiivistelmä

Lapin yliopisto:	Taiteiden tiedekunta, palvelumuotoilu
Tekijä:	KÄMÄRÄINEN, AINO
Tutkielman nimi:	Yhteiskunnallisen narratiivin muotoilu: Sivistysnarratiivi Sivistys+ -projektin tapauksessa
Pro gradu -tutkielma:	94 sivua + 8 liitesivua
Aika:	Marraskuu 2024
Avainsanat:	yhteiskunnallinen muotoilu, muotoiluajattelu, narratiivi, metahallinto, kerronnallinen toimija, identiteetti

Tutkielma käsittelee yhteiskunnallisten narratiivien muotoiltavuutta esimerkkitapaukseksi valitun Sitran vuosina 2020-2022 toteuttaman Sivistys+ -projektin kautta. Tavoitteena on selvittää, kuinka sivistysnarratiivin kaltainen yhteiskunnallinen narratiivi voidaan muotoilla vaikuttavaksi. Tutkimuksessa kysytään, miten Sitra sivistystoimijana pyrki edistämään yhteiskunnallista muutosta sivistysnarratiivin avulla, sekä miten yhteiskunnallisia narratiiveja muotoillaan niin, että ne saavuttavat tavoitteensa.

Tutkimus on laadullinen, ja siinä hyödynnetään narratiivista lähestymistapaa muotoiluajatteluun yhdistettynä. Narratiivinen analyysi toteutettiin Sivistys+ -projektin aikaisista verkkojulkaisuista koostetulle tekstiaineistolle. Analyysimenetelmänä käytettiin Alasuutarin päämäärärationaalisen ja Wittmayer ym. Narratives of Change, NoC -malleista syntetisoitua Teleologista NoC- analyysimallia.

Tutkimus osoittaa, että Sitra kerronnallisena toimijana tuotti ja hyödynsi narratiivia kahdella tasolla. Sivistys+ -projektissa muodostui oma *projektinarratiivinsa*, jonka juonessa näkyi tavoitteellinen praktisuus ja valittuihin toimijoihin vaikuttaminen. Toinen löydetty narratiivi on yhteiskunnallisesti syvempi, luonteeltaan päämäärähakuinen *sivistysnarratiivi*, jonka nähdään kytkeytyvän yhteiskunnalliseen narratiiviseen metatasoon ja *metahallintoon*. Sivistysnarratiivia käytetään metahallinnon välineenä ja sillä ohjataan yhteiskunnallista transformaatiota arvojen, ihanteiden ja maailmankuvien tasolla.

Muotoiluajattelua sovellettaessa ilmeni, että yhteiskunnallisen narratiivin muotoilussa on tärkeää ymmärtää syvällisesti, miten muotoiluhaasteen käsitteet kuten yhteiskunta, identiteetti tai sivistys ymmärretään ontologisesti rakenteiden, instituutioiden ja yksilöiden tasolla. Yhteiskunnallisia narratiiveja on mahdollista muotoilla abduktiivisen ja paradigmavapaan muotoiluajattelun avulla. Onnistuakseen muotoilijan on ymmärrettävä kulttuuristen ontologioiden lisäksi narratiivien kytkeytymistä toimijuuden ja identiteetin tekijöihin. Tutkimuksen johtopäätökset korostavat muotoiluajattelun arvoa yhteiskunnallisessa kehittämisessä. Muotoilulla on mahdollisuus olla merkittävä väline eettisen yhteiskunnallisen transformaation tavoitteissa.

Abstract

University of Lapland: Faculty of Art and Design, Master of Arts, Service Design

Author: KÄMÄRÄINEN, AINO

Title of the Thesis: Yhteiskunnallisen narratiivin muotoilu: Sivistysnarratiivi
Sivistys+ -projektin tapauksessa

Master's Thesis: 94 pages + 8 attachment pages

Time: November 2024

Key Concepts: Societal Design, Design Thinking, Narrative, Metagovernance,
Narrative Agency, Identity

This thesis explores the formulation of a civic education narrative, examining the case of Sitra's Sivistys+ project implemented from 2020 to 2022. The objective is to investigate how a societal concept like a civic education narrative can be designed to exert influence. The study inquires into how Sitra, as an advocate of civic education, seeks to promote social change through this narrative and how societal narratives can be crafted to effectively achieve their goals.

This qualitative research combines a narrative approach with design thinking. A narrative analysis was conducted on textual data gathered from online publications related to the Sivistys+ project. The analysis employed a synthesized model based on Alasuutari's teleological framework and the "Narratives of Change" (NoC) model by Wittmayer et al.

The findings reveal that Sitra, acting as a narrative agent, developed and applied narratives on two distinct levels. The first is a project-specific narrative within the Sivistys+ initiative, characterized by its practical orientation and targeted influence on selected stakeholders. The second is a broader, teleological civic education narrative, which operates at a societal meta-level, connecting to the domain of metagovernance. This civic education narrative functions as a tool for guiding societal transformation through values, ideals, and worldviews.

Applying design thinking revealed the importance of a profound understanding of how key concepts — such as society, identity, and civic education — are ontologically perceived across structures, institutions, and individuals in the design of societal narratives. Societal narratives can be designed through abductive and paradigm-free processes. For successful design, one must grasp how cultural ontologies interact with the elements of agency and identity within narratives.

The conclusions of this study underscore the value of design thinking in societal development. Design has the potential to be a significant tool in advancing the objectives of societal transformation.

1 JOHDANTO	6
1.1 Muotoilu vastaa haasteeseen!	6
1.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	11
1.3 Tutkielman rakenne	13
2 EMPIIRINEN ILMIÖ – Sivistys+	14
2.1 Tulevaisuustalo Sitra	15
2.2 Sivistys+ - projekti	17
2.3 Tutkimuksen rajaukset	19
3 TEOREETTINEN TAUSTA JA VIITEKEHYS	20
3.1 Narratiivi ymmärrystapana	20
3.2 Narratiivi muotoilun tutkimuksessa	24
3.3 Yhteiskunnalliset narratiivit	30
4 TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN TOTEUTUS	36
4.1 Tutkimusote	36
4.2 Tutkimusaineisto	38
4.3 Aineiston analyysi	40
4.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	44
5 TUTKIMUSTULOKSET	46
5.1 Sivistys+ ja sivistysnarratiivi, millaisesta kertomuksesta on kyse?	47
5.2 Kerronnallinen toimijuus	54
5.3 Identiteetti ja tulevaisuuskuvat	62
5.4 Yhteiskunnallisen narratiivin muotoilu	68
6 YHTEENVETO	77
6.1 Tulosten yhteenvetoa	78
6.2 Tulosten tarkastelua	79
6.3 Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet	81
LÄHTEET	85
LIITTEET	95

Tutkielman kuvat

Kuvio 1. Tutkimussuunnitelma vaiheittain	7
Kuvio 2. Tutkimuksen tavoitteet	11
Kuvio 3. Tutkimuskysymykset	12
Kuvio 4. Teleologinen NoC-viitekehys	41
Kuvio 5. Sitra haastaa sivistyskäsitettä Sivistys+ -projektissa	48
Kuvio 6. Tarvittavan ajattelun kuvauksia Sivistys+ -projektissa	50
Kuvio 7. Sivistysnarratiivi pyrkii vaikuttamaan arvojen ja ihanteiden tasolla	52
Kuvio 8. Metanarratiivisen analyysin kysymykset aineistolle	53
Kuvio 9. Kerronnallinen toimijuus kytkeytyy praktisuuteen	55
Kuvio 10. Sivistys+ -projektin kerronnallinen tietoisuus	57
Kuvio 11. Uudistuva sivistysnarratiivi vahvistaa dialogisuutta	59
Kuvio 12. Haasteena identifioituminen sivistystoimijaksi	63
Kuva 1. Aineistohaku Sitran verkkosivuilta toteutettu 20. -21.6.2024.	39

1 JOHDANTO

1.1 Muotoilu vastaa haasteeseen!

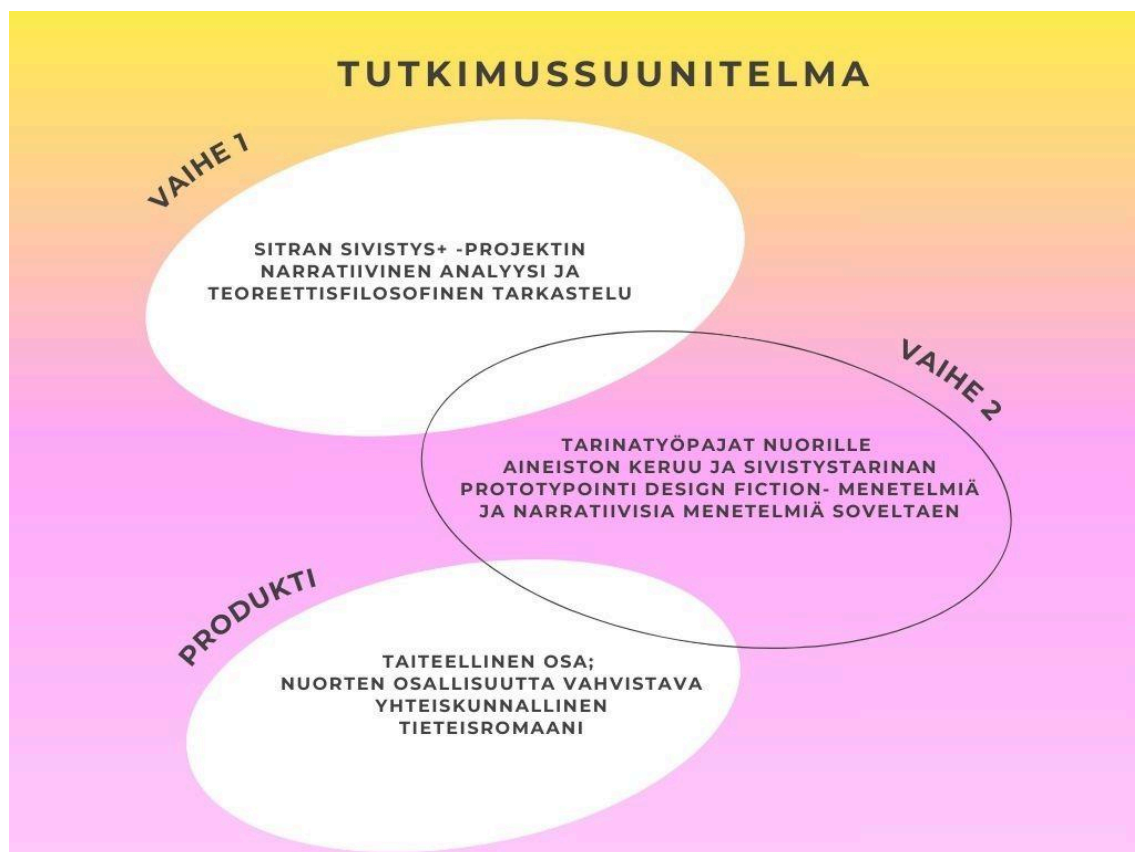
“Minua ajaa palo olla mukana muotoilemassa viisaampaa yhteiskuntaa”. Näillä sanoilla hain maisterikoulutukseen Lapin Yliopiston palvelumuotoilun monialaiseen ohjelmaan, jossa pääsin aloittamaan lukuvuotena, jonka edetessä käynnistyi Suomen Kansanvalistusseuran Sivistyksen teemavuosi 2024. Teeman innoittamana perehdyin sivistyksen käsitteeseen ja suomalaisen sivistyskeskustelun nykytilaan. Näkyvin viimeaikainen kansallinen ponnistus sivistyksen pitämiseksi laajemmassa yhteiskunnallisessa keskustelussa oli toteutunut Suomen itsenäisyyden juhluvuoden rahaston eli Sitran, Sivistys+- projektin toimesta. Tämä selkeärajainen ja hyvin dokumentoitu projekti oli ihanteellinen tarkastelun kohteeksi.

Sivistys+ -projektin julkaisussa Eläköön sivistys- Näkökulmia uudistuvaan sivistysajatteluun välkkivät kiehtovat teemat kuten; *ymmärryksen etsiminen, sivistys on näkökulma, sivistys yhteiskunnallisena muutosvoimana, ajattelumallit, arvot ja ihanteet, yhteiskunnallinen transformaatio, pyrkimys hyvään tulevaisuuteen ja uudenlainen ajattelu* (Tamminen, 2022, s. 2-3). Eläköön sivistys- esipuhe oli minulle kuin hämärästi määritelty, *ill-defined*, muotoiluongelma, joka kutsui ajattelutyöhön. Projektin kontekstissa käytetyt ilmaisut olivat mielestäni vahvasti linjassa sen kanssa millaisilla työkaluilla, periaatteilla ja arvoilla, millaisessa todellisuudessa ja minkälaisia haasteita ratkaisemassa, myös muotoilijat ovat.

Sivistys+ -projektissa lähdettiin hakemaan ymmärrystä siitä, millaista sivistystä tässä ajassa tarvitaan - ajassa, jota kuvaavat viheliäiset ongelmat kuten ilmastonmuutos, ekologinen kestävyysmurros ja muut kokonaisvaltaiseen muutokseen haastavat ongelmat. Projektissa pohdittiin sitä, kuinka sivistys voisi toimia yhteiskunnallisena muutosvoimana ja mitä ovat tulevaisuutta koskevat, sivistyneet valinnat, joita meidän tulisi yhteiskuntana ja sen jäsenenä tehdä. Minussa syntyvää muotoilijan identiteettiä kutkutti erityisesti termi *sivistysnarratiivi*, jota projektin puitteissa haluttiin laajentaa. Voisiko sivistysnarratiivin kaltainen käsite olla muotoilun kohteena ja kenelle tällöin muotoillaan?

Lähtöajatukseni tutkimuksen toteutuksesta oli kolmivaiheinen muotoiluprosessi (Kuvio 1.), jonka tuotoksena syntyisi taiteellinen produkti, 15-20 vuotiaiden sivistyskäsitystä tutkimalla koostettu (tieteis)romaani, jonka tarkoituksena on antaa ääni nuorille, heidän tulevaisuuskuville, tuottamalle sivistysnarratiiville ja sivistyksen mahdollisille rooleille yhteiskunnan muutoksessa. Työpajojen ja yhteiskehittämisen vaiheisiin raamia antaisi Sitran Sivistys+- projektin aineistosta tehty narratiivisella analyysillä johdettu sivistysnarratiivi ja sivistyskäsitys, jota vasten kohderyhmän ajattelua voisi peilata ja tukia esimerkiksi millainen nuorten ja institutionaalisten sivistystoimijoiden käsitysten välinen mahdollinen kuilu on.

Kuvio 1. Tutkimussuunnitelma vaiheittain.



Tutkimuksessa muotoilu näyttäytyisi taiteellisena toimintana yhteiskunnan palveluksessa kytkeytyen taiteen, erityisesti kaunokirjallisuuden, yhteiskunnalliseen palvelufunktion. Esiymmärryksen, narratiivisen tulevaisuudentutkimuksen, prototypoinnin sekä kaunokirjallisen teoksen avulla laajentaisin yhteiskunnallista osallisuutta ja yhteiskehittämistä. Tämä toimisi praktisena esimerkkinä narratiivisen lähestymistavan ja yhteiskunnallisen muotoilun soveltamisesta muotoilun tutkimukseen.

Sanomattakin selvää, että halutun kaltainen tutkimus on maisterivaiheen opinnäytteeksi liian laaja. Opinnäytetasoiseksi ja laajuudeltaan riittäväksi kokonaisuudeksi rajautui siten laajemman tutkimussuunnitelman ensimmäinen vaihe - Sitran Sivistys+- projektin aineiston analyysi ja sivistysnarratiivin teoreettisfilosofinen tarkastelu kirjallisuuden tutkimusta ja narratologiaa muotoilun näkökulmasta soveltaen (Kuvio 1.). Ensivaiheen tutkimus toimii johdatuksena ja alkuvaiheen teoreettisena kartoituksena toivottavasti väitöskirjavaiheessa jatkuvalla empiiriselle tutkimukselle.

Empiirinen ilmiö tässä tutkimuksessa on sivistysnarratiivi Sitran Sivistys+- projektin kontekstissa. Muotoiluhaaste tai muotoiluongelma nousee empiriasta, jonka aineistona toimii Sitran Sivistys+ -projektin aikaiset dokumentit. Ongelma tulee näin ensimmäisenä ja on syntynyt Sitran käyttämän *sivistysnarratiivin* käsitteen kautta. Adekvaattius ja ontologinen relevanttius tutkimuksessa täytyy valitsemani narratiivisen tutkimusotteen, menetelmien ja tutkittavan ilmiön, eli sivistysnarratiivin muotoiltavuuden, perusrakenteiden vastaavuuden kautta. Sitran Sivistys+ -tapauksen avulla on hahmotettavissa laajempi kerronnallinen kokonaisuutensa, “mielen konstruoima maailma, joka rakentuu ja välittyy merkityssisältöinä” (Puusa & Juuti, 2021) ihmistieteiden lähtöasetelman mukaisesti. Sivistys ja sivistysnarratiivi voidaan nähdä ihmisten konstruoimana ja vuorovaikutuksessa ylläpidettävänä ilmiönä, jota on mielekästä tutkia laadullisen tutkimuksen keinoin. Laadullisen tutkimuksen tekeminen on tietoinen valinta, sillä jaan ihmistieteiden epistemologiaan kuuluvan näkemyksen siitä, miten tieto käsitetään tarinallisena, paikallisena, moniäänisenä, tulkinnallisena, kulttuurisidonnaisena ja historiallisena ja että, kuten Puusa & Juuti asian toteavat, parhaiten tätä kokonaisuutta saa tutkittua laadullisen tutkimuksen menetelmin (2021, s. 62).

Opinnäytteessäni hyödynnän Friedmanin (2003) artikkelissaan luetteleamia muotoilun tutkimuksen tyyppejä; perus-, soveltava- ja kliininen tutkimus. Käsittelen Friedmanin jaottelua tarkemmin luvussa 3.2 *Narratiivi muotoilun tutkimuksessa*. Perustutkimusta on tehty narratologian ja muotoilun alalla ja löydetty tieteenaloille vakiintuneita teorioita, joista tässä tutkimuksessa kertomuksen teorit ja narratiivin ontologia sekä paradigmat edustavat vankinta tutkimuksellista pohjaa. Soveltavaa tutkimusta edustavat muotoilun tutkimus, soveltava kirjallisuustiede ja yhteiskuntatutkimuksen alalta Narratives of Change- malli. Kliinistä tutkimusta tässä opinnäytteessä on osa, joka tutkii Sitran Sivistys+ -projektia ja spesifikoituu näin yhteen tiettyyn tapaukseen ja sen materiaaliin. Perustutkimuksen ja

soveltavan tutkimuksen teorioita ja malleja käytetään vasten valittua Sivistys+- projektin tapausta.

Kertomusten, eli narratiivien, tutkiminen on mielenkiintoista, sillä niiden kautta voidaan ymmärtää menneisyyttä, mutta kertomukset myös suuntaavat toimijoita ja toimintaa tulevaisuuteen (Hyvärinen & Löyttyniemi, 2005, s. 189) aivan kuten muotoilukin. Sanotaan, että kertomus on kenties ihmisen tärkein väline ajallisuuden ymmärtämisessä ja tietämisen muoto, joka jäsentää eettistä paikkaamme maailmassa. Samalla kertomus on vuorovaikutuksen väline, jolla luodaan luottamusta ja pidetään yllä ryhmiä. Kertomus välittää sanatonta tietoa ja jaettuja kulttuurisia oletuksia (Hyvärinen & Löyttyniemi, 2005, s. 189). Ajallisen hahmottamisen, paikkamme jäsentämisen ja toiminnallisten ulottuvuuksien lisäksi myös ihmisten identiteetit rakentuvat huomattavissa määrin kertomuksina.

“Sivistys merkitsee yleisellä tasolla monipuolista tieto-, arvostelu-, toiminta- ja empatiakykyä. Sivistynyt ihminen on itsenäinen, kriittinen ja vastuullinen kansalainen, joka on kehittänyt osaamistaan tasapainoisesti eri inhimillisen kulttuurin alueilla.”

(Moilanen, 2021).

Sitra on Sivistys+ -projektissaan nostanut sivistyksen yhteiskunnalliseksi ominaisuudeksi, jolla on voimaa muuttaa tulevaisuutta ja toimia muutoksen moottorina. Sivistys nähdään tekijänä, joka yhdistää yhteiskuntamme jäsenet yhteisen paremman tavoitteluun. Muutosmoottoreiksi valjastettuja narratiiveja on tutkittu aiemminkin ja näistä Sivistys+ -projektin kaltaista tapausta lähimmäksi osoittautui Wittmayer ym. (2019) tekemä tutkimus, jossa tutkijat laativat Narratives of Change, NoC, -kehyksen narratiivisen analyysin avuksi (Wittmayer ym., 2019, s. 5, *Table 1 Framework for analysing content, construction and roles of narratives of change*). Kehyksen avulla tutkijaryhmä analysoi neljää erilaista yhteisöohanketta, joiden pyrkimyksenä oli yhteiskunnallisen muutoksen aikaansaaminen yhteisöllisten innovaatioiden avulla. Sivistys+ -projektin aineistosta tekemäni narratiivinen analyysi perustuu narratiiviseen analyysiviitekehykseen, joka yhdistää Wittmayer ym. NoC -kehyksen sekä Pertti Alasuutarin (2011) päämäärä-rationaalisen analyysimallin elementit. Laatamani *Teleologinen NoC- viitekehys* tarjosi systemaattisen lähestymistavan tutkimusaineiston jäsentämiseen ja tulkitsemiseen.

Sen lisäksi, että kävin Sivistys +- projektin aineistoa lävitse Teleologisen NoC- kehyksen mukaan, jatkoin aineistosta nousseiden tulosten tarkastelua teoreettisfilosofisesti Meretojan *Kerronnallisen toimijuuden teorian* (2019) sekä Meretojan (2019) määrittelemän *metanarratiivisuuden* käsitteen lävitse. Wittmayer ym. (2019) viittaavat myös artikkelissaan kiinnostavasti “master narratiiveihin”, jotka voidaan tulkita myös paradigmoiksi joita yhteiskunnassa on vallalla juuri tässä ajassa. Analysoitaessa Sivistys+- projektin aikaista materiaalia vasten valittuja teorioita selvisi millaisesta vaikuttamistyöstä Sivistys+- projektissa oli kyse ja millaisia rooleja narratiivilla oli projektin puitteissa. Narratiivien muotoilu yhdistettynä yhteiskunnallisen kehittämisen ja vaikuttamisen aspektiin on muotoilun tutkimukselle vielä pitkälti kartoittamatonta, mutta myös samalla eettismoraalisesti herkkää maastoa.

Lehtisalonen (2002) mukaan “kaikki inhimillinen toiminta tähtää välillisesti tai välittömästi tulevaisuuteen ja perustuu uskomuksiin ja näkemyksiin nykyhetkeä seuraavasta ajasta” (s. 14). Muotoilun tulevaisuusorientaatio ja inhimillisen tekemisen luonne sekä pyrkimys parempaan, *betterment of things*, kiehtovat minua ja asettuvat linjaan maailmankuvani ja yhteiskunnallisen orientaationi kanssa. Muotoilu tutkii tarkasti niin nykytilaa kuin mennyttäkin ja tekee näin ymmärtääkseen tehtyjä ratkaisuja ja näiden puutteita, mutta muotoilutoiminnassa ja tutkimuksessa tämä on vasta lähtökohta varsinaiselle tekemiselle. Tulevaan suuntautunut katse ja pyrkimys löytää ratkaisuja ja tapoja tehdä tuotteita, joita ei vielä ole ollut ja jotka palvelisivat paremmin käyttäjiään tekee muotoilun tutkimuksesta yhteiskunnallisesti merkittävää. Muotoilutoiminta voidaan nähdä myös yhteiskunnallisena palveluna, jolla voidaan käsitykseni mukaan vastata Sitran Sivistys+ -projektissa esitetyn kaltaisiin kysymyksiin tarvittavista toimenpiteistä muuttuvan maailman haasteissa.

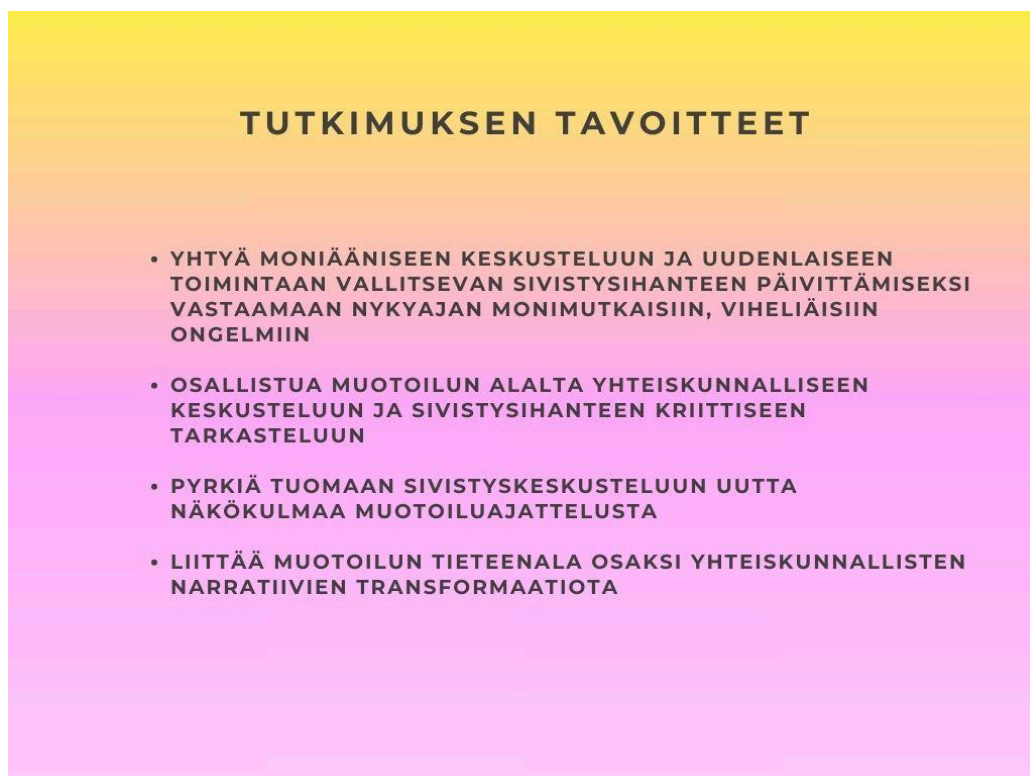
Muotoilijana minua kiinnostavat yhteiskunnalliset narratiivit, kulttuurissa elävät ja ajassa muuntuvat kansalliset narratiivit, kertomusten muotoiltavuus, narratiivin muotoilun mahdollisuudet, keinot ja taidot sekä se, miten yhteiskunnallisesti vaikuttavia tarinoita käytännössä muotoillaan pyrittäessä päämäärätietoisesti kohti parempaa tulevaisuutta. Narratiivien ja muotoilun suhteesta ei löydy juurikaan aiempaa tutkimusta, jossa muotoilun alan suunnalta olisi lähestytty yhteiskunnallisia metanarratiiveja tai niiden muotoiltavuutta. Tutkielmassani laajennan muotoilun tutkimusta tarkastelemaan teoreettisfilosofisesti yhteiskunnallisten metanarratiivien muotoiltavuutta ja yhteiskunnalliseen metatasoon vaikuttamista. Haluan tulla taitavaksi siinä, miten uusinnamme ja jäljennämme kertomuksia

ja kuinka narratiivit siirtyvät eteenpäin kerrottuna niin sanallisessa kuin visuaalisessa ilmaisussa. Haluan selvittää, miten tulevaisuudenkehitykseen voidaan vaikuttaa narratiiveja muotoilemalla.

1.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoitus on tarkastella muotoilun näkökulmasta Sitran Sivistys+ -projektia ja sen pyrkimyksiä uudistaa sivistyskäsitystä. Samalla tutkimus osallistuu sivistyksestä ja yhteiskunnan kehittämistä käyttävään moniääniseen keskusteluun muotoilun tutkimusta ja muotoiluajattelua soveltaen. Tarkoituksena on tutkia, kuinka muotoiluajattelun menetelmiä voidaan hyödyntää yhteiskunnallisten narratiivien vaikuttavuuden lisäämisessä ja tavoitteena on selvittää sitä, miten sivistysnarratiivin kaltaista yhteiskunnallista narratiivia voidaan muotoilla vaikuttavaksi. Tälle tutkimukselle asetetut tavoitteet on koostettu kuvioon 2. ja tutkimuskysymykset esitellään kuviossa 3.

Kuvio 2. Tutkimuksen tavoitteet.



Miksi- kysymyksiä tyypillisempää muotoilussa on esittää miten- kysymyksiä sillä tavoitteena on saada tietää, miten jokin tehdään, on tehty ja toteutettu tai miten tulisi tehdä ja toimia, että tulos on kohti parempaa tai vastaa käyttäjän tarpeeseen. Tästä syystä myös tässä muotoilun alaan liittyvässä tutkielmassa tutkimuskysymykset on laadittu kuvion 3 mukaisesti miten-muotoon sillä tutkimuksen tarkoitus on myös tutkia sitä ovatko yhteiskunnalliset narratiivit muotoiltavissa ja miten tähän vastaa teoreettinen tutkimus, erityisesti narratiivinen tutkimus, yhteiskuntateoriat ja muotoilu. Tutkimuskysymykset liittyvät suoraan tutkimuksen tavoitteisiin ja tarkoituksiin.

Kuvio 3. Tutkimuskysymykset.



1.3 Tutkielman rakenne

Tutkimuksessa tarkastellaan Sitran Sivistys+ -projektia vuosilta 2020 - 2022 Luvussa 1.2 asetettujen tutkimuskysymysten avulla. Luku 2. toimii lyhyenä johdatuksena sivistyksen käsitteeseen, tulevaisuustalo Sitran toimintaan sekä tutkimukseen valitun Sitran Sivistys+ -projektin tapaukseen. Tutkielma etenee tutkittavan ilmiön kuvauksesta kohti teoreettisen taustan esittelyä.

Luvun 3. *Teoreettinen tausta ja viitekehys*, tarkastelussa käydään lävitse narratiivin määrittely tässä opinnäytetyössä. Luku avaa lukijalle narratiivisen lähestymistavan käsitteitä ja paradigmaa sekä muotoilun ja muotoiluajattelun taustaa. Luku perehdyttää lukijan muotoilun alalla aiemmin tehtyyn muotoilua ja narratiivista lähestymistapaa yhdistävään tutkimukseen kirjallisuuskatsauksen tapaan. Viimeiseksi narratiiveja ja muotoilua lähestytään yhteiskunnallisesta näkökulmasta ja esitellään metanarratiivin käsite.

Tutkimuksen aineisto on kerätty Sitran verkkosivuilta ja käsittää kokonaisuudessaan 73 tekstidokumenttia, jotka on käyty lävitse NVivo- aineiston hallintaohjelmaa apuna käyttäen. Aineiston keruuseen, rajauksiin ja käytettyihin analyysimenetelmiin syventävän kuvauksen antaa luku 4. *Tutkimuksen empiirinen toteutus*. Luvussa esitellään tutkimuksen empiirisen toteutuksen lisäksi tutkimusta varten laaditun Teleologisen NoC- kehyksen laatimisen taustat sekä NVivo avusteisen aineiston analyysin eteneminen kohti tutkimustulokset luvussa laajenevaa teoreettisfilosofista aiheen käsittelyä.

Analyysissa saatuja tutkimustuloksia esitellään luvussa 5. *Tutkimustulokset*. Luvussa myös jatketaan ilmiön tarkastelua metanarratiivisuuden, kerronnallisen toimijuuden, identiteetin ja tulevaisuuskuvien näkökulmista aineistoesimerkkejä ja teoriaa yhdistäen. Opinnäytetyön raportin päättää yhteenvedon ja pohdinnan luku 6. jossa arvioidaan tutkimukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista ja tutkimuskysymyksiin vastaamisessa onnistumista.

2 EMPIIRINEN ILMIO – Sivistys+

Suomalaisen sivistyselämän perusteet luotiin 1800- luvun autonomian ajalla. Silloista kansallista nousua ennakoi sivistyksen nousu ja näitä kahta valtiollinen itsenäisyys. Nähtiin, että kansallinen, yhteisöllinen ja yksilöllinen hyvä olivat samaa - yhteisen hyvän etsiminen lisäsi ihmisen hyvää. (Jantunen & Ojanen, 2016, s. 8.) Sivistyksen ja opillisen eetoksen tie johti suomalaisen koululaitoksen ja kansallisen identiteetin syntyyn, joskin hyvin yksisuuntaisen vuorovaikutuksen ja hiljaisuuden pedagogiikan ilmapiirissä (Jantunen & Ojanen, 2016, s. 8). Sivistyksen suomalaisena isänä pidetty, Johan Vilhelm Snellman tuomittiin 1800- luvulla itsenäiseen ajatteluun opettamisesta ja kannustamisesta, samasta syystä josta Sokrates 399 eaa. sai kuolemantuomionsa. Snellmania ei sentään teloitettu, mutta hän joutui jättämään yliopiston ja maksamaan sakkoja. (Himanka, 2018, s. 19.) Sivistystä annosteltiin ylhäältä alaspäin ja itsenäinen ajattelu nähtiin uhkana yleiselle järjestykselle.

Järjestyksenpidon tarkoitus oli samansuuntainen, kuin mitä on kirjattu yliopistolakiin; edistää tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä ja kasvattaa opiskelijoita palvelemaan isänmaata ja yhteiskuntaa (Himanka, 2018, s. 37; Yliopistolaki 1:2§) Yliopisto kasvattaa ihmisiä, jotka opiskelevat koko elämänsä sillä tällainen on sivistynyt ihminen. Yliopisto vuorovaikuttaa yhteiskunnan kanssa sivistystä edistäen. (Himanka, 2018, s. 38.) Yliopiston ja sivistyksen kytkeytyminen kansallisvaltion ajatukseen näkyi selkeästi ajalle tyypillisessä ajattelussa koko Euroopassa ja näin yhä edelleen yliopistosta valmistuu valtiota kehittämään kykeneviä, isänmaata ja yhteiskuntaa palvelevia yksilöitä (Himanka, 2018, s. 41). Opetuksen ja erityisesti yliopiston merkitystä sivistyksen ja yhteiskunnallisen funktion toteuttajana ja poliittisen kasvatuksen toteuttajana (Moilanen ym., 2021) on käsitelty myös akateemikko Ilkka Niiniluoto 2000- luvun taitteen kannanotoissaan. Hän kritisoi kirjoituksissaan hallituksen vaihtoehtoisten tulevaisuuksien haasteisiin vastaamiseen suunniteltuja strategisia linjauksia, joissa erottui selvästi “teekkarivetoinen” kilpailukykyä korostava talouspainotteinen linja, yhteiskunnan tasapainoisen kehityksen ja sivistyksellisen perustan rakentamisen sijaan. (Niiniluoto, 2011, s. 116-117.) Sivistys on yhteiskunnan kehittämistä yksilöiden ominaisuuksien kehittämisen kautta ja tätä prosessia ohjaa sivistyspolitiikka (mm Lehtisalo, 2002; Niiniluoto, 2011; Moilanen ym., 2021).

Sivistyksen ja demokratian suhdetta toisiinsa on jäsennellyt eri tavoin sivistysteorioissa. On ajateltu, että demokratian toimivuus riippuu kansalaisten sivistystasosta ja toisaalta, että demokratia laajenee sivistyksen kautta (Moilanen ym., 2021).

Tutkija Timo Miettinen (2020) avaa sivistyksen käsitettä, Sivistysihanteen jäjillä- muistiossa, jonka hän laati Sitralle Sivistys+ -projektia varten. Sivistyksen nähtiin vastaavan saksan kielen *Bildung* sanaa, joka pohjaa muokkaamista, muovaamista ja kasvattamista tarkoittavaan verbiin, *bilden*. Suomen kieleen *sivistys* sanan toi kangasniemeläinen tutkija Reinhold von Becker 1820- luvulla ja sen taustalla on sana *sivistää*, eli siistiä, kohentaa ja viimeistellä. (Miettinen, 2020; Tamminen, 2022). Saksalaisessa *Bildungissa* kyse on subjektin muotoutumisesta, kun taas englanninkieliset sivistyskäsitettä ilmaisevat, *civilisation* ja *culture*, ennemminkin viittasivat yksilön ulkoiseen käytökseen sekä koko inhimillisen kulttuurin kehitykseen (Moilanen ym., 2021, s. 29 viittaa lähteeseen Ojanen 2000, s. 24–25). Selkeää on, että siistimisen kohteena oli kansalainen ja sivistynyt kansalainen piti sisällään ihannekansalaisen mallin.

Sivistyksen käsite on päivittynyt alkua ajoiltaan ja ottanut uusia suuntia. Moderni englanninkielinen käänös on tässäkin opinnäytteessä käytetty *Civic Education*, joka liittyy erityisesti kansalaiskasvatukseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan. Sivistyksellä tarkoitetaan kansalaisten tietojen ja taitojen kehittämistä siten, että kansalaiset voivat osallistua aktiivisesti ja vastuullisesti yhteiskuntaan. Yhtenä voimakkaana viime vuosien toimijana sivistyskäsitteen uudelleen pinnalle tuomisessa on ollut Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra.

2.1 Tulevaisuustalo Sitra

Joulukuussa 1967 eduskunta perusti Sitran lahjaksi 50-vuotta täyttävälle itsenäiselle Suomelle. Tuolloin tulevaisuustalo Sitran tehtäväksi annettiin huomisen menestyvä Suomi ja Sitra näkeekin, että sen tehtävänä on erityisesti tulevien sukupolvien edunvalvonta. Sitran rooli yhteiskunnassa on vaihdellut vuosikymmenten saatossa, mutta Sitra-laissa määritelty tehtävä on pysynyt samana. Sitran ydinrooli on luoda edellytyksiä Suomen uudistumiselle -

edistää suomalaisten hyvinvointia ja vauhdittaa talouden kasvua luonnon kantokyvyn rajoissa. (Perustietoa Sitrasta, n.d..)

Sitran vastuullisuuden, osallisuuden ja riippumattomuuden arvoille perustuvan toiminnan ydin on muutostarpeiden tunnistamista ja muutosten toteuttamista. Tässä tehtävässä poliittinen ja taloudellinen riippumattomuus nähdään äärimmäisen tärkeänä toiminnan ja uskottavuuden kannalta. Sitran oikeudellinen asema suomalaisessa yhteiskunnassa rinnastuu itsenäisiin julkisoikeudellisiin laitoksiin eli vaikka Sitra on julkinen organisaatio niin se ei kuulu valtioneuvoston tai sen ministeriöiden toimivallan piiriin. (Perustietoa Sitrasta, n.d.)

Eduskunnan alaisena rahastona Sitran päätöksenteko on sidottu suomalaiseen parlamentarismiin. Sitran hallinnosta vastaavat hallintoneuvosto, hallitus ja yliasiamies. Hallintoneuvoston tehtävänä on valvoa Sitran hallintoa ja päättää toiminnan periaatteista. Hallintoneuvosto muun muassa hyväksyy Sitran talous- ja toimintasuunnitelman sekä toimittaa eduskunnalle vuosittain kertomuksen Sitran toiminnasta. Sitran toimintakertomus hyväksytään vuosittain eduskunnassa, ja siinä yhteydessä käydään keskustelua Sitran tarkoituksesta ja toiminnasta. Talousvaliokunta antaa Sitran toiminnasta eduskunnalle mietinnön. Eduskunnan keskustelupöytäkirjat sekä talousvaliokunnan mietinnöt löytyvät eduskunnan verkkosivuilta (kts. Talousvaliokunta, 2024; Perustietoa Sitrasta, n.d.).

Suomen valtio on rahoittanut Sitran työtä vuosien saatossa euroiksi muutetulla 81,4 miljoonan euron summalla. Perustamisensa yhteydessä 1967 Sitra sai Suomen Pankilta peruspääomakseen obligaatioita 100 miljoonan markan arvosta. Vuosina 1972, 1977 ja 1981 Suomen Pankki korotti peruspääomaa pääomasiiroilla yhteensä 400 miljoonaa markkaan. Sitra siirtyi Suomen Pankilta eduskunnan alaiseksi rahastoksi vuonna 1992 ja sai tällöin valtion salkusta Nokian osakkeita 100 miljoonan markan arvosta Suomen itsenäisyyden juhluvuoden kunniaksi. Vielä 1999 Sitra sai valtiolta 1,7 miljoonan euron suuruisen ”muodollisen” määrärahan lähinnä kattamaan tutkimustoiminnan kuluja. Vuoden 1999 jälkeen Sitra ei ole saanut rahoitusta valtion budjetista. (Perustietoa Sitrasta, n.d..)

Sitran toimintabudjetti on vuosittain noin 30 miljoonaa euroa ja Sitra hankkii rahat toimintaansa puhtaasti sijoitusmarkkinoilta. Sitran sijoitusomaisuuden markkina-arvo oli vuoden 2023 lopussa noin 965 miljoonaa euroa. Sitran sijoitusstrategiaan kuuluu

varallisuuden tavoitteellinen sijoittaminen vastuullisesti ja pääosin sijoitusrahastojen kautta. Reilu kolmasosa sijoituksista kohdistui vuonna 2023 Suomeen. (Perustietoa Sitrasta, n.d..)

Sitran tavoittelee kaikella työllään pitkäaikaista yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja arvioi työnsä vaikutuksia jatkuvasti ja monipuolisesti. Sitra luotaa tulevaa, tuottaa innovaatioita ja uudistaa yhteiskuntaa Sitra- lain mukaisesti ja on tunnettu projekteistaan sekä yhteiskunnallisesta vaikuttamistyöstään. (Perustietoa Sitrasta, n.d..) Sitran omarahoitteinen projektimalli on tuottanut myös Sivistys+ - projektin.

2.2 Sivistys+ - projekti

Opinnäytteessä tarkastelun kohteena on tarkkarajainen kokonaisuus, Sitran, ajalla tammikuu 2020 - kesäkuu 2022 toteutettu, Sivistys+ -projekti. Tutkielman empiirinen ilmiö on sivistysnarratiivi Sitran Sivistys+ -projektin kontekstissa. Empiirisen ilmiön määrittely muotoilun termein on kuitenkin haastavaa sillä muotoilulle tyypillisten käyttäjän, muotoiluongelman tai sidosryhmien määrittely on yhteiskunnallisen narratiivin käyttöyhteydessä muotoilulle uutta. Sivistysnarratiivi voi olla muotoiltava yhteiskunnallinen palvelutuote ja tuotteen käyttäjiksi ajatella yhtäläillä yhteiskunnan, Sitran kaltaisen instituution kuin yksilön. Sivistys+- projekti antaa muotoilullisesti suuntautuneelle tutkijalle esimerkkitapauksen, jota tarkastella muotoiluajattelun mahdollisuuksien lasien avulla.

Sitran raportissa Eläköön sivistys, (Tamminen, 2022) kuvataan, miten Sitra “rahoittaa, kirittää ja tukee” kaksi ja puoli vuotta kestäneen projektin avulla eri sektoreilta valittuja yhteistyökumppaneita. Kolmen asiantuntijan ja kahden osittaisella panoksella osallistuneen työntekijän voimin toimineen projektin tavoitteena ei ole ollut tavoitella suurta yleisöä ja Sitra kertoo, että projekti on ollut Sitran mittapuulla pieni. (Tamminen, 2022, s. 9.)

Sitran projektissa lähdettiin hakemaan ymmärrystä siitä, millaista sivistystä tässä ajassa tarvitaan - ajassa, jota kuvaavat viheliäiset ongelmat kuten ilmastonmuutos, ekologinen kestävyysmurros ja muut kokonaisvaltaiseen muutokseen haastavat ongelmat (Tamminen, 2022). Projekti rahoitti ja sparrasi uudistushaluisten sivistystoimijoiden omia aloitteita, tuotti julkaisuja sekä nosti esille sivistyskentällä tehtyä uudenlaista sivistystyötä ja ajattelua (Mero

& Rekola, 2023). Projektiviestinnän mukaan tavoitteena ei ole ollut sivistyksen uusi määrittely vaan Sivistys+ nimi juontaa ajatuksesta sivistyskäsitteen laajentamisesta. Sitra kuvaa Eläköön sivistys- loppuraportissaan sivistyksen muuttumista aiemmasta nationalistisesta hankkeesta globaaliksi hankkeeksi ja laajentumisesta ihmiskeskeisyydestä osaksi elonkirjoa (Tamminen, 2022). Sitra listasi projektilleen kolme tavoitetta, jotka toimivat vaikuttimena myös tälle tutkimukselle asetetussa tarkoituksessa (vrt. Luku 1.2 *Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet*):

1. Sivistysnarratiivin laajentaminen, jotta sillä olisi mahdollistava rooli nykymaailman haasteisiin vastaamisessa
2. Yhteiskunnallisen keskustelun voimistuminen sivistyksestä megatrendien aiheuttamassa yhteiskunnallisessa murroksessa ja
3. Uudenlaisen sivistystyön vahvistuminen (Tamminen, 2022, s.3; Mero & Rekola, 2023).

Sivistys+- projektin tuotoksina Suomeen lanseerattiin Sivistyspäivä ja -viikko, joka pohjaa 9. toukokuuta vietettävään Eurooppalaiseen sivistyspäivään. Sivistys+ toiminnan myötä päivä laajentui kokonaiseksi viikoksi ja sitä vietetään täysipainoisesti vuodesta 2023 alkaen sivistystoimijoiden kuten Kansanvalistusseuran KVS- säätiön toimesta (Tamminen, 2022). Projektin aikana kehitettyjä toimintamalleja ja yhteistyöhankkeita toteutettiin Sivistys+ vuosina runsaasti. Projektin tuloksena sivistyskentän toimijat kehittivät uusia keinoja tulevaisuuden sivistyksen tarkasteluun, ja ajatus sivistyksestä yhteiskunnallisena muutosvoimana kirkastui (Mero & Rekola, 2023). Näistä esimerkkeinä KVS-säätiön koordinoimien sivistystilatyöpajojen pohjalta avattu ja keväällä 2022 nimetty Sivistyksen ja oppimisen tiedeokeskus Soppi, kehitysjärjestöjen kattojärjestön Fingon kokoama moninaisten globaalien kestävyyskysymysten parissa työskentelevä globaalinen sivistyksen verkosto, Ateneumissa Ajan ja vallan näkökulmia- keskusteluserian teemojen pohjalta avattu kokoelmanäyttely sekä Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen, Suomen metsämuseo Luston ja Itä- Suomen yliopiston kanssa Dynamo-hankkeessa kehitetty dynaamisen museon ja tulevaisuusperintöoverstaan konsepti museokentän käytettäväksi. Tiedeokeskus Soppi toimii myöhemmin, luvussa 5.2 esimerkkinä Sivistys+ -projektin praktisen tason toiminnan keinoista tarkasteltaessa Sitran kerronnallista toimijuutta.

2.3 Tutkimuksen rajaukset

Tutkittavana on ajankohtainen ilmiö Sitran Sivistys+ -projektin ympärillä ei sivistyksen laaja yhteiskunnallinen ja historiallinen tarkastelu tai sivistysnarratiivin muutos ajallisessa tarkastelussa. Napakka yhteenveto sivistys- käsitteestä on kuitenkin paikallaan lukijan ja kirjoittajan yhteisen ymmärryksen aikaansaamiseksi. Yksityiskohtainen sivistyksen historiallinen tarkastelu rajataan tutkimuksen ulkopuolelle sillä muotoilutoiminnan ajallinen käsittelyhorisontti on tulevaisuuteen suuntaava ja uutta luova.

Tutkimuksessa rajataan ulos kaunokirjallinen tutkimus ja kirjallisuuden tutkimus. Sivistysteeman käsittely kaunokirjallisuudessa ei kuulu tutkimuksen piiriin. Tutkimus kuuluu muotoilun alaan, ei kirjallisuuden tai kirjallisuudentutkimuksen alaan, vaikka soveltaa kirjallisuudentutkimusta ja sen käsitteistöä. Tutkimus käsittelee sivistystä filosofisena käsitteenä, sivistysajatteluna ja yhteiskunnan sekä yksilön ominaisuutena. Tutkimuksessa ei keskitytä vapaan sivistystyön tai sivistystoimen, koulutuksen, oppivelvollisuuden, lain, koulutusjärjestelmän tai näiden uudelleen järjestämisen normatiivisuuteen. Sivistysnarratiivia tarkastellaan empiirisen aineiston kautta määriteltynä ilmiönä ja käsitteenä.

Raportissa käytetään termiä “yhteiskuntatieteet” kattokäsitteenä, joka viittaa tieteisiin, jotka tutkivat yhteiskuntaa, sen rakenteita sekä ihmisten välistä vuorovaikutusta. Tässä yhteydessä on tärkeää huomioda, että yhteiskuntatieteet käsittää myös ihmisten väliseen sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyvät ilmiöt. Käsitteen laajempi merkitys kattaa myös laajempia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia rakenteita, joiden muotoiltavuus on tämän tutkimuksen keskeinen kohde. Näin ollen yhteiskuntatieteet tässä tutkimuksessa viittaa sekä yhteiskunnan makrotason rakenteisiin että mikro- ja mesotason sosiaalisiin prosesseihin, kuten identiteetin rakentumiseen ja yhteiskunnallisen organisaation toimintaan. Lähdekirjallisuudessa käytetty termi *social science* on käännetty johdonmukaisesti suomeksi “yhteiskuntatieteet” erotuksena yhteiskuntatieteen suomalaisesta jaottelusta yhteiskunta- ja sosiaalitieteisiin. Valittu johdonmukainen käänöslinja vastaa käsillä olevan tutkimuksen laajempaa kontekstia.

3 TEOREETTINEN TAUSTA JA VIITEKEHYS

Teoreettisessa tarkastelussa käydään lävitse narratiivin käsite yleisesti ja tässä opinnäytteessä ymmärrettyä sekä pohditaan narratiivin ontologiaa. Luvussa syvennytään muotoilun tutkimuksessa vallalla olevan muotoiluajattelun, *Design Thinking*, paradigmaan ja kuvataan mitä muotoiluajattelu on. Muotoilun tutkimuksessa sovellettuun narratiivisiin menelmiin ja lähestymistapoihin perehdytään aiemmin tehdyn tutkimuksen kautta. Viimeiseksi käsitellään narratiivia ja muotoilua yhteiskuntateorian ja yhteiskunnallisen tason tarkastelussa sekä avataan metanarratiivin käsitettä

3.1 Narratiivi ymmärrystapana

Arkisessa kielenkäytössämme kertomus on käsite, jonka merkitys ymmärretään intuitiivisesti, mutta jonka yksiselitteinen määrittely on hankalaa. (Koski, 2007, s. 5)

Käsitteiden narratiivi, narratiivisuus, kertomus ja tarina kirjava käyttö eri tieteenaloilla hankaloittavat käsitteiden ymmärtämistä; käsitteet asettuvat tieteenalakohtaiseen hierarkiaan ja näiden merkitykset vaihtelevat. Yleisimmin ajatellaan, että narratiivit sisältävät tarinoita, *stories*, jolloin narratiivi on tarinaa laajempi käsite. Voidaan ajatella, että tarina on yksi narratiivin osa-alue, mutta narratiivi kattaa tarinan lisäksi myös sen, miten tarina kerrotaan ja mikä merkitys sillä on kertojalle ja kuulijalle. (mm. Hänninen, 1999; Koski, 2007; Puusa ym., 2021, s. 217). Tässä tutkimuksessa narratiivi ja kertomus ovat toistensa synonyymeja (kts. Tieteen termipankki, 28.3.2023; Hyvärinen & Löyttyniemi, 2005, s.189). Kertomus ja narratiivi ajatellaan englanninkielisen termin *narrative* suomennoksiksi. Narratiivin kaksoisfunktio eli se, että narratiivi voi olla sekä tutkimuksen kohde, että tutkimusmetodi (mm Clandini & Connelly, 2000, s. 4; vrt. Puusa ym., 2021, s 217) hankaloittaa narratiivin käsitteen sisäistämistä ja perinpohjaista määrittelyä.

Periaatteessa kaikkia tekstejä tai niiden osia voidaan tarkastella kertomuksena, jolla on oma rakenteensa, mutta kaikki tekstit eivät kuitenkaan sisällä juonellista tai kronologista etenemistä (Alasuutari, 2011, s. 127). Myös Hyvärisen (2010) mukaan arkipuhe luo helposti

harhan, jonka mukaan kaikki on narratiivia. Tarvitaan kerronnallisuuden asteita ja tapahtumia, jotta olisi muutosta. Muutos, transformaatio ja prosessi, tekevät narratiivin ja sen tutkimisen kiinnostavaksi. (Hyvärinen & Löyttyniemi, 2005, s. 190.) Tarinassa tulee myös olla poikkeuksellisuutta, joka erottaa kerrotun tilanteen “tavallisesta” (Hyvärinen, 2010) sillä narratologisessa traditiossa tutkimuksen kohteena on erityisesti juonen ja merkitysten taso sekä narratiivin sisällölliset elementit (Koski, 2007, s. 4). Filosofiasa narratiivi määritellään esitysmuodoksi, joka kertoo eri tapahtumien välisen järjestyksen tai loogisen suhteen ja asettaa tapahtumat jatkumoon - narratiivi on näin tapahtumakulun esitys (Tieteen termipankki, 9.10.2023). Ihmisten jakamista tarinoista on löydettävissä tapahtumakulkujen narratiivinen muoto eli tyypillinen aristotelinen alku-keskikohdan tapahtumat-loppu- rakenne. (mm Puusa ym., 2021, s. 216-227; Alasuutari, 2011, s. 127; Hänninen, 1999, s. 20; Hyvärinen & Löyttyniemi, 2005). Narratiivit välittävät kokemusta ja käsittelevät tapahtumien toisiinsa kietoutuvia kulkuja ja kausaalisia suhteita. (Hyvärinen & Löyttyniemi, 2005, s. 190).

“Paradigmat ovat tietoteoreettisia pääperiaatteita, jotka edeltävät ja jäsentävät havaitsemista tai uusia tapoja nähdä asiat. Ne ovat tiedeyhteisön kollektiivisia ja muuttuvia ajattelutottumuksia: näkökulmia, viitekehyksiä ja periaatteita, jotka ohjaavat tutkimusta aineiston valinnasta ja kysymyksenasettelusta lähtien.” (Piela, 2021, s- 22-23.)

Ontologia tutkii todellisuuden perimmäistä luonnetta, olemassaolon peruskäsitteitä ja kategorioita. Se pyrkii vastaamaan kysymyksiin siitä, mitä on olemassa ja miten olemassa olevat asiat ovat olemassa. (Tieteen termipankki, 9.10.2023.) Narratiivin ontologista kehityskulkua selittävät kenties parhaiten tieteissä tapahtuneet isot paradigman muutokset. Ihmistieteisiin voimakkaasti vaikuttaneen 1950- luvun tienoilla alkaneen “*kielellisen käänte*n” ytimenä oli uusi ajatus, että kieli ei ainoastaan heijasta sosiaalista todellisuutta vaan myös luo sitä (Hänninen, 1999, s. 14). Kielellisesti muodostuneesta sosiaalisesta todellisuudesta tuli näin oma maailmansa, jonka kautta pyrittiin ymmärtämään reaalista maailmaa ja tulkita, miten ja millä tavoin yksilö on sekä kulttuurin tuote, että sen tuottaja (Hänninen, 1999, s. 15) Postmoderni sosiaalis-konstruktionistinen näkökulma haastoi tieteessä vallalla olleet käsitykset ja yleistä totuutta etsivät menetelmät (Puusa ym., 2021, s. 217; myös Freeman, 2015).

1980- luvulla alkanut “*kerronnallinen käänne*”, joka on synonyymi narratiiviselle käänteelle, kiinnostui narratiivista kokemuksen jäsentämisen muotona (Meretoja, 2019, s. 59). Käänteen jälkeen yhä useammassa yhteyksissä, poliittisista puheista filosofiseen tutkimukseen, tutkittavia ilmiöitä alettiin lähestyä kertomuksina eli narratiiveina, oli esitys sitten kirjallista, suullista tai mielen sisäistä (Koski, 2007, s, 8).

Narratiivinen käänne muutti merkittävästi tapaa, jolla ihmisen olemusta ja kokemuksia ymmärretään ja tutkitaan. Narratiivinen käänne nosti esiin ihmisen kokemukset ja sen, että identiteetti ja todellisuuskäsitykset rakentuvat tarinoiden ja kertomusten kautta. Ryhdyttiin ajattelemaan, että inhimillisten ilmiöiden olemusta voidaan parhaiten tutkia analysoimalla, miten ihmiset kertovat ja ymmärtävät omia ja toisten tarinoita. Muutosta pidettiin niin perustavanlaatuisena, että se nähtiin joidenkin taholta peräti paradigmaattisena muutoksena - uudenlaisena tapana lähestyä ja tutkia ihmiskuntaa yhteiskuntatieteissä. (Freeman, 2015, s. 21.) Ilman kielellistä käännettä tuskin olisi edetty narratiiviseen käänteeseen ja ymmärretty ihmisyyden tarinallista luonnetta.

Inhimillisten ilmiöiden kokemuksellista luonnetta ja narratiivista tutkimusta ovat kenties parhaiten selittäneet Clandinin (2007) ja Connelly (Clandinin & Connelly, 2000), joiden opetuksen, opettamisen ja oppimisen tutkimus pohjautuu suuresti Deweyn kokemusfilosofiaan. Clandinin & Connelly (2000) avaavat, kuinka Deweyn ajatukset kokemuksen tutkimisesta oppimisen avaimena ovat vaikuttaneet paljon narratiivisuuteen ja narratiiviseen lähestymistavan mukaiseen ajatteluun ja taustafilosofiaan (s. 2). Deweyn mukaan “*life is education*”, ihmiset ja heidän suhteensa toisiin ihmisiin ja ympäristöön on kokemuksellista ja Deweylle koulutus, kokemus ja elämä kietoutuivat erottamattomasti toisiinsa. Clandinin & Connellyn (2000) mukaan kokemuksia tutkimalla, ja vain ihmisen kokemusmaailmaa tutkimalla ja tulkitsemalla, opimme jotain todellisuudesta ja todellisuuden ilmiöistä (s. xxv -xxvi).

Myös kirjallisuustieteessä ja narratologiassa ajatellaan, että narratiivi välittää nimenomaan kokemusta. (mm Pradl, 1984). Monika Fludernikin (2010) mukaan kokemuksellisuus on kertomuksen keskeinen määrittäjä (s. 19). Fludernik tähdentää kokemuksellisuutta ja pitää kertojan tai muun inhimillisen kokijan näkökulmaa tärkeämpänä kuin juonta (Fludernik 1996, 12–13 lainannut Koski 2007, s. 5; myös Hyvärinen & Löyttyniemi, 2005, s. 191). Fludernik (2010) kytkee narratiivisuuden kognitiivisuuteen kuten Clandinin ja Connellykin.

Tarinankerronta on niin laaja ja kaikkialle ulottuva osa ihmisyyttä, että unohdamme usein tarinoiden funktion. Pradln (1984) mukaan ilman narratiivisuutta kokemuksemme olisivat vain erittelemättömässä tapahtumavirrassa koettuja aistimuksia. “Tarinat ovat yhteisen viisautemme säilytyspaikka sosiaalisen ja kulttuurisen käyttäytymisen maailmasta; ne ovat keskeisiä välittäviä rakenteita kohtaamisissamme todellisuuden kanssa” (Pradl, 1984, s. 2).

Clandinin & Connelly (2000) hienosti kiteyttävät, kuinka Thorndiken myötä oppimisen ja koulutuksen tutkimuksessa keskityttiin kovasti behaviorismin juurta olevaan ihmisen käyttäytymisen, pitkälti kvantitatiiviseen mittaamiseen Ricen ja Taylorin hengessä (s. xxv). Tässä tutkimuksellisessa aikakaudessa individuaalisen kokemuksen ja sen sosiaalisen kompleksisuuden “deweyläinen” kokemuksellinen hahmottaminen jäi toiseksi (Clandini & Connelly, 2000, s. xxv).

Samankaltaista kehityskulkua voi nähdä myös mm kauppatieteiden tutkimuksessa, jossa on nojattu vahvasti käyttäytymisen tutkimukseen ja ajateltu, että ymmärrys markkinoista ja kuluttajien käyttäytymisestä on mitattavissa survey- tyyppisillä tutkimuksilla ja analysoimalla tilastoitua tietoa. Muotoilun alalla painotetaan kokemuksellisempaan näkökulmaa. Muotoilija pyrkii keräämään, useiden tieteenalojen työkaluja lainaten, lisää ymmärrystä ihmisten toiminnasta, toiminnan motiiveista sekä toimintaan vaikuttavista tekijöistä. Tästä syystä narratiivinen lähestymistapa muotoilun tutkimuksessa on vähintäänkin mielekäs valinta.

Yksittäiseen hetkeen sidoksissa oleva tilastoitu yksilön aistimus ja toiminta ei kerro lopulta paljoakaan individualististen tarpeiden tavoittelusta, sosiaalisesta kompleksisuudesta tai siitä, mitä voimme sanoa käytöksen ajallisesta ilmenemisestä, *temporality* (Clandinin & Connelly, 2000, s. 2), sekä siitä, miten käytös kytkeytyy kokemuksen jatkuvuuteen, *continuity* (Clandinin & Connelly, 2000, s. 2) tai menneeseen, nykyhetkeen ja tulevaisuuteen, *experiential past - experiential future* (Clandinin & Connelly, 2000, s. 2).

Modernisaatioon liittyvänä ilmiönä elämän tarinoiden kertominen ja kirjoittaminen välittää kokemusta historiasta ja ajallisista muutoksista. Yksilön kokemusmaailmaan kuuluu muutoksen ja yksilökohtaisen ajallisen kehityksen käsittäminen. Tätä voidaan kutsua biografiseksi tietoisuudeksi (Alasuutari, 2011) ja narratiivin ajallisuudeksi tai temporaalisuudeksi (Clandinin & Connelly, 2000). Narratiivisuuden kautta voimme ymmärtää ihmisyyden kognitiivista ulottuvuutta ja sitä miten muistimme toimii laatiessaan tarinoita ja säilyttäessään niitä tulevaisuuden käyttötarpeita varten (Kahneman, 2012, s. 387).

Vaikka narratiivi on monella tapaa sidoksissa aikaan (Ricoeur, 1984; 1985; 1988) ja narratiiveille ominaista on niiden ajallinen luonne (Puusa ym, 2021; Hänninen, 1999; myös Ricoeur) eivät tarinankerronnalliset valinnat ja muistava minämme, *remembering self*, joka tarinoita kertoo, välitä kuvaa aktuaalisesta ajasta vaan “kertomusmoodissa” tapahtumat esitetään muutamien kriittisten hetkien kautta yleensä alkuna, huippukohtana ja loppuna, ja “*Duration is neglected.*” (Kahneman, 2012, s. 407). Silti narratiivi tarjoaa keinon kommunikoida ja viestiä elämän episodeista sillä narratiivinen syy-seuraussuhteiden kuvaus, loogisuus ja prosessimainen tapa jäsentää elämän ilmiötä, rakentaa identiteettiä ja viestiä yksilön pyrkimyksistä on sosiaalisesti tuttua ja ihmiselle tyypillistä (Puusa ym., 2021, s. 216) eli narratiivisuus ymmärretään intuitiivisesti (Koski, 2007) vaikka ihminen hapuilee pukiessaan sitä sanoiksi.

Narratiivisuus mahdollistaa tulevaisuuden ennakointia sillä tarinoissa mennyt- nykyhetki-tulevaisuus- akseli on aina läsnä ja kokemuksellisuus on jatkuvaa eli rakentuu entisen päälle (Clandinin & Connelly, 2000). Narratiivisuutta ja muotoilua yhdistää temporaalinen kytkeytyminen - pääsy tulevaisuuteen luovan mielen avulla ja toisaalta menneen ja nykytilan tarkastelu oppimistarkoituksessa uutta muotoillessa. Aikaan kytkeytyvien prosessien kautta muotoilun voi sanoa olevan luonteeltaan narratiivista.

3.2 Narratiivi muotoilun tutkimuksessa

Narratiivisen lähestymistapaan ja narratologiaan liittyy ajatus siitä, että myös tiede on narratiivia - yhdessä tieteen sisällä koostettua, elävää ja muokkautuvaa tarinaa, kuten poststrukturalistinen laadullinen tutkimus yleensäkin (Puusa & Juuti, 2021, s. 38-29; Juuti & Puusa, 2021, s. 318-323). Muotoilun alalla vallalla on käsitys, paradigma tai narratiivi, siitä, että on olemassa omanlaistaan ajattelua - muotoiluajattelua, *design thinking* (kts. Arnold, 2016 [1959]; Archer, 1965; Dorst, 2011) ja muotoilullisia tapoja tietää, *designerly ways of knowing* (Cross, 1982). Muotoilussa käytetyistä ongelmanratkaisuprosesseista paketoitu muotoiluajattelun käsite on popularisoitu 2000- luvulla ja se on harvoja muotoilun osa-alueita, joka valtavirtaistui nopeasti myös muotoilun tieteenalan ulkopuolella ja on synnyttänyt toimintakulttuurin, jossa muotoilua käytetään organisaatioissa osana tuotekehitystä ja yhä enemmän myös strategisella tasolla (Valtonen & Caba, 2022).

Tutkimalla ihmisen muovaaman maailman ilmiöitä ja esineitä saa muotoilija tietoa siitä, kuinka ne on tehty (Cross, 1982). Muotoilullinen tarkastelu ja muotoiluajattelu avaa ilmiön koodin; rakennusaineet, materiaalit, muodot, käytön ja käyttökohteet. Narratiiviselle muotoilijalle nämä näyttäytyvät samoin kuin kaunokirjallisuus avautuu kirjallisuuden tutkijalle -kirjoitettu ja sanoitettu kertomus on luovan ja samalla rakennetun toiminnan tuotos, tietoisesta ja tiedostamattomasta ja narratiivilla on rakenteensa. Muotoiluajattelu on sekä tapa ajatella, että tapa toimia. Muotoilijan monitahoiseen rooliin kuuluu ongelman identifioiminen, tarkoituksenmukaisten tavoitteiden valitseminen sekä ratkaisun tuottaminen (Friedman, 2003).

Friedman (2003) argumentoi muotoilun nojaavaan kahteen lähtökohtaan, muotoilijakeskeiseen ja ongelmakeskeiseen. Muotoilijakeskeisessä muotoilussa muotoilu on yksilölähtöistä ja nojaa muotoilijan nerokkuuteen ja taiteelliseen mielikuvitukseen, jossa muotoilijan sisäiset mielikuvat ulkoistuvat ja konkretisoituvat muotoilussa. Lähtökohtana on ajatus ideoiden ja mielikuvien olemassaolosta *a priori*. Ongelmalähtöisessä lähestymisessä sitoudutaan muotoiluhaasteeseen alusta lähtien ja ideat sekä mielikuvat visualisoituvat ja konkretisoituvat vasta muotoiluhaastetta eri tavoin lähestymällä. (Friedman, 2003, s. 515-516).

Palvelumuotoilijalle ongelmalähtöinen lähestyminen on tunnistettavampaa, sillä palvelumuotoilulle ominainen tunnuspiirre on ymmärtämisen, osallistamisen ja yhteensovittamisen periaatteita noudattava kehittämisote (Koivisto ym., 2019). Kehittämisen tulee perustua käyttäjien tarpeiden ja ongelmien syvälliseen ymmärtämiseen. Ymmärrystä lisätään käyttämällä monipuolisesti laadullisia menetelmiä, kuten haastatteluita ja havainnointia, yhdessä eri sidosryhmien kanssa. (Koivisto ym., 2019; The Design Council, 2004; 2019a; 2019b.) Kehittämisprosessi on yhteinen oppimisprosessi, jossa suunnan muuttaminen on mahdollista prosessin aikana. Iteratiivisen prosessin olennainen kulmakivi on testata ja arvioida erilaisia ratkaisuja prototyypin avulla. Tuloksena on tarkoitus saada ratkaisu, joka on menestys yritykselle ja hyödyllinen sen käyttäjille (Koivisto ym., 2019, s. 50-51).

Friedman (2003) artikkelissaan *Theory construction in design research*, kuvaa muotoilun tutkimuksen jakoa perustutkimukseen, *basic research*, soveltavaan tutkimukseen, *applied*

research, ja kliiniseen tutkimukseen, *clinical research* (s. 510). Perustutkimus, *basic research*, etsii yleisiä periaatteita, jotka ovat abstraktoituja ja generalisoituja periaatteita kattaen monenlaisia tilanteita ja tapauksia. Perustutkimus luo teoriaa usealla tasolla, makro, keskitaso ja mikro. Vakiintuneilla yleisteorioilla on tavallisesti paljon käyttökohteita yli tieteenalan rajojen ja näin niillä on yllättävää valtaa tiedemaailmassa. (Friedman, 2003, s. 510). Soveltava tutkimus, *applied research*, käyttää perustutkimuksen löydöksiä ja voi myös osallistua teorioiden kehittämiseen ja testaukseen. Soveltava tutkimus on yleisimmin keski- ja mikrotason tutkimusta, mutta samalla soveltava tutkimus voi löytää kysymyksiä, jotka toimivat perustutkimuksen pohjana. (Friedman, 2003, s. 510).

Kliininen tutkimus, *clinical research*, puolestaan rajoittuu tiettyihin tapauksiin ja käyttää perus- ja soveltavaa tutkimusta näissä spesifeissä tutkimuskohteissaan. Kliininen tutkimus useimmiten on perus- ja soveltavan tutkimuksen teorioiden testaamista käytännön kontekstissa. Myös kliinisen tutkimuksen johdosta voi syntyä kysymyksiä ja kysymyksenasettelua, johon perustutkimus tai soveltava tutkimus myöhemmin vastaa. (Friedman, 2003, s. 510). Friedmanin jaottelua apuna käyttäen voidaan luodata muotoilun narratiivinen tutkimus ja todeta että narratiivisen tutkimusotteen ja muotoilun tutkimuksen yhdistämiselle on vielä tilaa.

Narratiivisuudesta ja tarinallisuudesta ammentavia menetelmiä on muotoilussa käytetty monella tapaa, esimerkiksi selvittämään käyttäjien preferenssejä sekä muotoilussa kokemusta. Tarinan kerrontaa, *storytelling*, on käytetty ja tutkittu käyttäjäkokemuksen ja -muotoilun, *UX Design*, näkökulmasta ohjelmistokehittämisen alalla (Quesenbery & Brooks, 2010) ja ihmisen ja tietokoneen välisen interaktion, *HCI*, tutkimuksessa, jossa narratiiviselle tutkimukselle ominaisia menetelmiä, mm tarinankerrontaa, narratiiveja ja tarinallistettua dataa, on hyödynnetty erityisesti työpajatyöskentelyssä ja käyttäjäymmärryksen syventämisessä (Golsteijn & Wright, 2013). Narratiivisten menetelmien kognitiivisia ulottuvuuksia on hyödynnetty ja tutkittu muotoilijoiden koulutuksessa (Childs ym., 2013). Narratologia, kertomus, kerronnallisuus ja narratiivinen lähestymistapa on toiminut näin muotoilun alalla lähestymistapana ja metodina sekä tarjonnut muotoilulle työkaluja, *narrative methods, narrative inquiry*.

Muotoillun tuotteen ja toteutuksen tarinallista ulottuvuutta on kuvattu myös termillä *Narrative Design* ja argumentoitu, että muotoilu on itsessään narratiivista (Cordin, 2016).

Cordin (2016) kirjoittaa siitä, kuinka muotoillulla tuotteella on oma narratiivinsa kerrottavanaan ja että nämä kertomukset voivat puhutella ja avata dialogia sekä näkökulmia. Tällöin narratiivisuus on muotoillun tuotteen attribuutti ja muotoilun lähestyessä taidetta kokemuksellisuus näyttäytyy katsojalle, yleisölle ja käyttäjälle tarinallisena. “*Design with a new function: to make you think*” (Cordin, 2016, s. 14). Muotoilu saa kokijan ajattelemaan ja tietoiseksi siitä kuka hän on, mutta myös siitä kuka hän voisi olla. Muotoilu on tällöin jotain taiteen ja teollisuuden, vapaan ilmaisun ja ongelmanratkaisun, luovuuden ja standardin välistä (Cordin, 2016).

Myös muotoilija itse on nähty tarinallisena, tarinaa tuottavana yksilönä, *storyteller*. Liaon (2016) väitöksessä tutkitaan muotoilutuotteiden presentaation yhteydessä tapahtuvaa ja presentaatiota varten tehtyä tarinallistamista. Liao käyttää termiä *Storied Design*, joka tarkoittaa muotoillun tuotteen tarinallistamista siten, että kuulija vakuuttuu muotoilutuotteen ominaisuuksista ja käytettävyydestä. Liao on tutkinut videomuotoisia presentaatioita ja argumentoi, että muotoilijan on annettava tuotteelle narratiivi sillä muotoiltu tuote ei kykene puhumaan puolestaan (Liao, 2016, s.184).

Tarinat voivat olla muotoilutoiminnan kohteena ja tarinaa onkin muotoiltu, *Story Design* ja *Narrative Design* - käsitteiden alla. Käsitteet ovat vahvasti pelialaan ja pelien tarinalliseen muotoiluun liittyviä. Pelialalla on kehittynyt oma narratiivinen teoriansa, *Narrative Theory of Games* (esim Gardona-Rivera ym., 2020). Tarinaa on myös lähestytty brändin rakentamisen ja graafisen suunnittelun kautta. Visuaalisia elementtejä on pyritty valjastamaan halutun tarinan ja brändin ominaisuuksien viestintään muotoilun avulla, *Design Storytelling*, ja joillakin näistä tuotteeseen muotoilluista tarinoista on pyritty kytkeytymään yhteiskunnalliseen muutokseen, *Transitional Design* (Hayama & Zurlo, 2022). Muotoilun tehtävää ja ontologiaa on näin uudelleen suunnattu ja samalla muokattu muotoilun sisäistä narratiivia kohti yhteiskunnallisia tavoitteita antroposeenin ajan haasteiden vaatimuksesta (Hayama & Zurlo, 2022).

Kaupallisen tuotteen narratiivisten ominaisuuksien muotoilun lisäksi yhteisölliset narratiivit voivat olla muutoksen muotoilun, *Transitional Design*, kohteena. Yhteisön jakamaan narratiiviin pyritään vaikuttamaan muotoilulla, että saadaan aikaan toivottu käytöksen muutos yhteisössä (i Picó & van den Berg, 2022). Muotoilua laajemmin yhteisöllisten ja yhteiskunnallisten narratiivien muuttamista on tutkittu sosiaalitieteiden ja

organisaatiotutkimuksen alalla (esim. Corvellec & Hultman, 2012), mutta myös muotoilun tutkimuksessa kurotetaan yhä vain eteenpäin jopa kohti koko ihmiskunnan toiminnan ja tulevaisuuden spekulatiivista muotoilua ja muutospyrkimyksiä (Margolin, 2007) sillä *“Design practice is intrinsically about change and changing the world.”*(Valtonen, 2020, s. 505).

Muotoilulle tunnusomainen *betterment of things*- filosofia laajenee yhteiskunnallisessa kontekstissa tavaran ominaisuuksien muotoilusta ja kehittämisestä muutoksen muotoiluksi, *Transition Design*. Lähtökohtana onkin Herbert Simonin (1998) ajatus, että jokainen, joka muuttaa vallitsevaa tilannetta kohti halutumpaa, *preferred*, asiantilaa, muotoilee (Simon, 1998, s. 67) Friedman (2003) kirjoittaa, että onnistuakseen vallitsevan tilanteen muuntamisessa, on muotoilijan tiedettävä kuinka asiat toimivat ja miksi. Saadakseen tietoon nämä tekijät, *kuinka ja miksi*, on muotoilijan kyettävä analyysiin ja perusteltuun selitykseen (s. 507). Muotoilun teorian tarkoitus on analysoida ja selittää miten ja miksi asiat toimivat (Friedman 2003, s. 507).

Valtonen & Caba (2022) ovat eritelleet kolme tekijää, *Asiakkaat ja heidän roolinsa*, *Organisaation ulkopuolinen näkökulma* ja *Abduktiivinen logiikka*, joista johtuen muotoiluajattelu haastaa perinteisin tavoin toimivia organisaatioita. Muotoiluajattelussa asiakkaiden rooli on aktiivinen ja kuluttaja nähdään aktiivisena kumppanina tuotteen kehityksestä sen käyttöön ja vielä tämän jälkeenkin (Valtonen & Caba, 2022, s. 155). Muotoiluajattelu katsoo organisaation, tai instituution, ulkopuolelle. Muotoilija pyrkii saamaan selville todelliset tarpeet ja pyrkii sivuuttamaan organisaatioiden sisälle muodostuneet käsitykset ja “totuudet” käyttäjistä (Valtonen & Caba, 2022, s. 156). Muotoiluajattelun päättelyn logiikka on abduktiivista. Se pyrkii ymmärtämään ympäristössä esiintyviä tapahtumia ja ilmiöitä sen sijaan, että hyödyntää historiallista dataa ja aiemmasta toiminnasta saatua kokemusta. Abduktiivinen logiikka toimii siis toisin päin ja ohjaa pohdinnan siihen, mitä kenties voisi olla sen sijaan, että hyödynnetään sitä, mikä jo tiedetään (Valtonen & Caba, 2022, s. 155). Sillä Charles Sanders Peirceä lainaten, abduktiivinen logiikka on ainoa keino saada aikaiseksi yhtään uutta ideaa (Douven, 2011; myös Martin, 2009, s. 62-68).

Dorst (2011) avaa induktiivisen ja deduktiivisen ajattelun mallia artikkelissaan *The core of “design thinking” and its application*, ja selittää mistä abduktiivisessa muotoiluajattelussa on kyse. Dorst argumentoi, että muotoiluajattelu on jotain perustavanlaatuisesti omanlaistaan ja siksi sillä saavutettavat hyödyt, niin liiketoiminnassa kuin muillakin aloilla ovat kiistattomia. Muotoiluajattelu kääntää perinteisen induktio-deduktio päättelyn prosessin ikään kuin ympäri ja muotoilee ongelmaan ratkaisua lopputulos, *aspired value*, mielessään, sillä tämä haluttu päätepiste on abduktiivisen päättely-yhtälön ainoa tunnettu osa, kun taas induktiivisessa ja deduktiivisessa päättelyssä päätepiste on ainoa tuntematon osa. Muotoilijan erityinen tehtävä on selvittää yhtälön muut osat, *how* ja *what*, järkeilemällä askel askeleelta taaksepäin halutusta lopputulemasta käsin (Dorst, 2011). Prosessi vaatii monenlaisia työkaluja ja on kompleksinen. Työskentelyyn kuuluu olennaisena osana testaus, jossa katsotaan saadaanko muotoiluprosessissa selvinneillä yhtälön osilla, *how* ja *what*, aikaan haluttu lopputulos, *aspired value*. (Dorst 2011). Muotoiluajattelu ja muotoilun työkalut ovat näin itsessään monella alalla muutoksellisia, mutta myös voivat vauhdittaa muutoksen aikaansaamista (Valtonen & Caba, 2022, s. 158).

Muotoilun alalla on tehty monenlaisia kokeiluja muutoksen aikaansaamiseksi niin organisaatioissa kuin yhteisöissä ja näiden pohjalta löytyy rakennettuja malleja (mm. Thurgood ym., 2015), joiden avulla vastata muotoiluhaasteisiin, joissa ratkaisun on kyettävä muuttamaan vallitsevaa yhteisöllistä asiantilaa (mm. i Picó & van den Berg, 2022). Työkaluja yhteiskunnalliseen tai sosiaaliseen, *social*, muutokseen on kehitetty valtaosin Friedmanin (2003) jaottelun mukaisilla soveltavan ja kliinisen muotoilun tutkimuksen tasoilla. Yhteiskunnallisten narratiivien, metanarratiivien ja narratiivisuuden strategisemmat muotoilulliset mahdollisuudet suhteessa yhteiskunnalliseen muutokseen ovat vielä muotoilun alalla tutkimatta eikä vahvaa yhteiskunnallisen narratiivin muotoilun teoriaa ole. Muotoilijan roolissa on kuitenkin tapahtumassa muutos kohti strategisempaa yhteiskunnallista roolia (Muratovski, 2015). Mutta mitä itse asiassa muotoillaan, kun muotoillaan yhteiskunnallisia tai sosiaalisia ilmiöitä?

3.3 Yhteiskunnalliset narratiivit

“The ability to theorize design enables the designer to move from an endless succession of unique cases to broad explanatory principles that can help to solve many kinds of problems.” (Friedman, 2003).

Julkisen instituution, kuten Sitra, pyrkiessä muokkaamaan kansallista ja yhteiskunnallista narratiivia on tavoite monisyinen, jopa kompleksinen. Ihmisten väliset tai organisaatiotasoiset sosiaaliset suhteet eivät riitä sellaisenaan muotoilutoiminnan kohteeksi, on ymmärrettävä sivistyksen laajempaa kokonaisuutta, sen historiallista ja yhteiskunnallista yhteyttä, kansallisvaltion identiteetin ja rakenteiden tasoa. Tällä tasolla on mahdollista ymmärtää narratiivia, sen rakentumista sekä toimia, joiden kautta narratiiviin on mahdollista vaikuttaa, jotta sillä olisi vaikuttavuutta ja muutosvoimaisuutta. Yhteiskunnallista todellisuutta tutkii yhteiskuntatieteet, jonka piirissä yhteiskunnan rakentumisesta on esitetty monta teoriaa. Näitä kutsutaan yleisimmin yhteiskuntateorioiksi ja myös yhteiskuntaontologiaksi. Myös termiä *sosiaaliteoriat* on esitetty vaihtoehtoiseksi termiksi, sillä yhteiskunta historiallisesti viittaa kansallisvaltioihin. (Heiskala, 2012.) Tässä tutkimuksessa yhteiskuntateorioilla ei ole nationalistista yhteyttä.

Yleinen yhteiskuntateoria kysyy, *miten yhteiskunnallinen ilmiö muodostuu*. Onko sosiaalisen toiminnan taustalla yksilöiden valinnat vai ohjaavatko yhteiskunnan rakenteet yksilöitä (kts. Kyyrönen, 2019). Yhteiskunnallinen muotoilu voidaan nähdä koko yhteiskunnan kattavana muotoilutoimintana, jossa ihmisten väliset sosiaaliset suhteet ovat yksi muotoilussa huomioitava tekijä, mutta kokonaisuus on ihmisten keskistä sosiaalista kanssakäymistä suurempi. Sosiaalinen muotoilu on siis osa yhteiskunnallista muotoilua. Puhuttaessa yhteiskunnallisista metanarratiiveista ja niiden muotoiltavuudesta on tarkastelun näkökulma väistämättömästi kattavampi - liikutaan lintuperspektiivissä, yhteiskunnan ja jopa ihmiskunnan tasolla yksilöiden välisiin suhteisiin tarkentaen.

Muotoilussa yhteiskunta, *Society*, on perinteisesti nähty ihmisistä koostuvana entiteettinä, jota varten muotoillaan, *Design For Society* (Whitley, 2006). Avaukset muotoilun alalla ovat olleet vastavetoja konsumerismille ja epäeettiselle, luonnonvarojen hukkaamiselle. Tutkimusten sanoma on ollut, että muotoilijan tulisi ymmärtää muotoilemiensa tuotteiden

laajemmat vaikutukset. Tavaroiden muotoilun näkökulma tässä keskustelussa on vahva ja pyrkimys on ollut muotoilulla hallita tuotemuotoilun seurauksia. Motiivi on kytköksissä vastuullisuuteen ja maapallon säilyttämisessä elinkelpoisena tuleville sukupolville. (mm Papanek, 2019; Whitley, 2006).

Ei muotoilun alalla toki olla jääty pelkästään vastuullisen tuotemuotoilun yhteiskunnallisiin tavoitteisiin. Muotoilun alan uudemmassa tutkimuksessa on löydettävissä ihmisten välisiin sosiaalisiin suhteisiin vaikuttavaa tutkimusta ja erilaisia paikallisyhteisöjä liikuttavia kokeiluja ympäri maailman, *Design In Society* (esim. Thurgood ym. 2015; i Picó & van den Berg, 2022; Koskinen, ym., 2011, s. 145 -163). Näissä esimerkeissä ajatellaan kuin Cordini (2016), että muotoilun tieteenala on tarkoitettu kyseenalaistamaan ja visioimaan sosiaalisia, kulttuurisia ja jopa poliittisia muutoksia ja että muotoilijan työtä on yrittää kuvitella mahdollisia ja uskottavia tulevaisuuksia. Muotoilija toimii yhteiskunnallisten ongelmien ja haasteiden ratkaisijana ja muotoilu nähdään narratiivisena instrumenttina, joka kykenee välittämään viestejä ja sisältöjä - muitakin kuin objektin funktionaalisuus ja objektiivisuus. (Cordin, 2016, s. 16-20).

Tässä opinnäytteessä käytetty muutosnarratiivien, *Narratives of Change*, käsite osallistuu samoin käytännön ja puheen kautta muutokseen. Käsitettä on käytetty organisaattorien muutosnarratiivien yhteydessä, jossa toimijoiden roolit ja vaikuttavuus vaihtelee muutoksen keskellä (Doolin, 2003). Narratiivin on nähty pyrkivän ohjaamaan organisatorista muutosta, mutta muutoksen keskellä ja sen eri vaiheissa, myös syntyy muutoksen aikaisia narratiiveja (Doolin, 2003, s. 764-766). Myös Berendse ym. (2006) tutkimuksessa *Narratives of Change*, NoC, viittaa organisaation muutokseen. Berendse ym. (2006) tuovat esiin muutosnarratiiviin liittyvän organisatiokulttuurisen muutoksen ja innovaatiot, jotka on esimerkitapauksissa saatu myös käytäntöön. Berendse ym. (2006) korostavat, että muutosnarratiivien hyväksyntä ja levittäminen on tiukasti sidoksissa identifikaatio- ja legitimoitiprosesseihin. Muutoksen onnistuminen edellyttää, että narratiivit resonoivat organisaation jäsenten kanssa ja että ne koetaan legitiimeiksi ja merkityksellisiksi. Tutkijat käyttivät etnografista rekonstruktiota kahden tapauksen tutkimisessa ja muutosnarratiivit löydettiin analysoimalla näiden kahden tapauksen muutoksessa syntyviä tarinoita ja vastatarinoita, ja niiden roolia muutoksen hyväksymisessä, omaksumisessa ja levittämisessä. (Berendse ym., 2006).

Tässä opinnäytteessä narratiivisen analyysin ja empiirisen ilmiön tarkastelun esikuvana on käytetty Wittmayer ym. (2019) NoC:n käyttöesimerkkiä yhteiskunnalliseen transformaatioon pyrkivien sosiaalisten innovaatioiden hankkeiden esimerkkitapauksissa. Muutosnarratiivit ovat vaihtoehtoisten tulevaisuuksien luomisen apuväline tarjoten vastanarratiiveja mm neoliberalistiselle, talouskasvua korostavalle kapitalistiselle järjestelmälle, mutta myös muodostaessaan uudenlaisia tulevaisuuskuvia. Narratiivit toimivat näin keskeisessä roolissa yksilöiden ja yhteisöllisten identiteettien rakentamisessa ja narratiivit vahvistavat jaettuina vaihtoehtoisia tulevaisuuskuvia (Wittmayer ym., 2019). Artikkelissa esitetään analyysimalli, jolla organisaatioiden, tai tässä tapauksessa yhteiskunnallisten hankkeiden, tuottamaa narratiivia on analysoitu. Kaikkia edellä mainittuja NoC- käsitettä käyttäviä tutkimuksia yhdistää menneen ja jo tehdyn tarkastelu. Yhteiskunnalliseen muutokseen liittyvä muutosnarratiivi on tunnistettu niin organisatorisella kuin yhteiskunnallisellakin tasolla, mutta tutkimuksissa on oltu yleisimmin kiinnostuneita siitä millaisia nämä narratiivit ovat ja ovat olleet ja kenties se, mitä narratiivia tuottavat tahot mahdollisesti pyrkivät tulevaisuudessa muuttamaan, mutta muotoilullista näkökulmaa, näkökulmaa, jossa transformatiivisen narratiivin luomiseen osallistutaan ja luodaan jotain tulevaisuuteen katsoen, ei ole löydettävissä.

Sivistysnarratiivin voi nähdä kulttuurisena kertomuksena yhteiskunnallisessa todellisuudessa. Yhteiskunnalliset narratiivit eivät ole pelkästään tarinoita, jotka heijastavat vallitsevia yhteiskunnallisia rakenteita ja arvoja, vaan ne myös aktiivisesti muokkaavat ja uusintavat niitä. Lehtinen (2023) korostaa, että yhteiskuntateoria itsessään heijastaa historiallisen tiedontuotannon kenttää, jossa se syntyy, ja toimii sekä vallitsevien rakenteiden vahvistajana että niiden kyseenalaistajana. Näkökulma soveltuu myös yhteiskunnallisten narratiivien tarkasteluun, sillä narratiivit ovat sekä historian tuottamia että tulevaisuutta muokkaavia voimia. Meretojan (2019) näkemyksen mukaan käytäntö kytkee yhteen puheen ja toiminnan. Toiminnan ja osallistuvan puheen kautta toiminnan kohteet muovautuvat tilassa, jossa objektit ja sosiaaliset suhteet määrittyvät tietynlaisiksi toiminnan ja ajattelun mahdollisuuksien avautuessa ja sulkeutuessa (s. 61). Muotoilijan on tiedettävä mikä on yhteiskunta sekä yhteiskunnallinen todellisuus ja kuinka yhteiskunta rakentuu, osatakseen esittää ratkaisuja yhteiskunnallisiin haasteisiin ja muotoillakseen yhteiskunnallisia ilmiöitä, kuten tämän opinnäytteen empiiristä ilmiötä - sivistysnarratiivia.

Lehtisen (2023) mukaan teoria, joka pyrkii emansipatoriseen vaikutukseen, voi paljastaa piilossa olevia yhteiskunnallisia mekanismeja ja purkaa niiden oletettua luonnollisuutta (s. 46). Tämä on olennaista myös yhteiskunnallisten narratiivien kohdalla, sillä narratiivit voivat toimia välineinä, joilla ohjataan yhteiskunnallista toimintaa ja ylläpidetään vallitsevia valtasuhteita. Sivistysnarratiivin kaltaiset kertomukset eivät siis ole pelkästään passiivisia heijastuksia yhteiskunnallisista todellisuuksista, vaan ne voivat toimia aktiivisina välineinä muutosprosessien käynnistämisessä tai pysäyttämässä. Sivistysnarratiivia voisi täten kutsua muotoilun kontekstissa myös yhteiskunnallisiksi tuotteiksi tai palveluiksi, jolla saadaan aikaan muutosta. Tämä sopisi hyvin palvelumuotoilun jakamaan termistöön.

Muotoilun maailmassa, käsitteen yhteiskunta määrittely ja ontologinen pohdinta ei ole ollut kovin merkityksellistä - Yhteiskunta on se, minkä ihmiset muodostavat toimiessaan laajemmissa ryhmissä. Kuitenkin se, miten yksilöt käsittävät yhteiskunnan, nousee merkitykselliseksi, kun pyrkimys on muotoilla yhteiskuntaa käsitteiden, arvostusten ja ihanteiden tasolla tai tavoite on muotoilla yksilöistä koostuvien entiteettien ajattelua, jolla lopulta on tavoitteena ulottua kollektiivisen toiminnan, ajattelun ja arvostusten tasolle – kuten sivistysnarratiivilla on. Tässä muotoilija kohtaa sosiologiasta tutun dilemman, sosiaalisen vs yhteiskunnallisen ontologian toimija-rakenne-debatin (Kyyrönen, 2019). Kyyrönen (2019) tiivistää artikkelissaan, miten termin *social* suomentaminen aiheuttaa pohdintaa. Yleisimmät vaihtoehdot ”sosiaalinen” ja ”yhteiskunnallinen” heijastelevat sosiaalisen ontologian erimielisyyksiä eli sitä katsotaanko yhteiskunnallisten ilmiöiden palautuvan aina tavalla tai toisella yksilöihin, individualismin näkökulma, vai nähdäänkö yhteiskunta funktioista ja järjestelmistä koostuvana järjestelmänä (Kyyrönen, 2019). Koskisen ym. (2011) mukaan kenttätutkijat ajattelevat, että voidakseen tutkia ihmisiä ja muotoilun käyttöä on ymmärrettävä ihmisten merkitysjärjestelmiä (s. 69). Yksilön ymmärtäminen on ehdotonta ja myös haastavaa sillä tarvitaan ymmärrystä yksilön ymmärryksestä. Ajatus, että kun tiedämme mitä yhteiskunta yksilöille merkitsee ja mitä yhteiskunta on, voimme myös ymmärtää, miten yhteiskunnalliset narratiivit tulkitaan ja miten yhteiskunnalliset narratiivit voivat mahdollisesti toimia yhteiskunnassa jopa sitä muuttaen. Mutta Freemanin (2015) mukaan ei voida olettaa, että kaikissa kulttuureissa, yhteiskunnissa tai yksilöiden välillä narratiivit vaikuttaisivat samalla tavalla (s. 33-34). Freeman pohtii voiko olla olemassa perustavalla tavalla erilaisia kulttuureja ja merkityksenannon tapoja, kuin mitä meillä universaalisti on ajateltu olevan. Freeman spekuloi voiko olla jopa narratiivittomia kulttuureja tai yksilöitä,

vaikka yleisesti ajatellaan, että narratiivit ovat tiukasti kietoutuneena kokemuksellisuuteemme (2015, s. 33-34).

Yhteiskunnalliset narratiivit ovat olemassa *narratiivimarkkinoilla*. Useimmat yhteiskunnalliset narratiivit luovat vastakertomuksia poliittisista, taloudellisista, esteettisistä tai muista syistä. Narratiivit ovat myös dynaamisia, mukautuvat tilanteisiin ja kehittyvät tilan ja ajan myötä. (Corvellec & Hultman, 2012.) Corvellec & Hultman (2012) toteaa, että yksityisille, julkisille ja voittoa tavoittelemattomille järjestöille saattaa olla hyväksi seurata narratiivien muutosta nähdäkseen, mihin yhteiskunnallinen kerrontajärjestys on menossa, ja ottaa tällainen seuranta osaksi strategiansa muotoilua.

Kirjallisuuden puheenaiheeksi on noussut kulttuuristen kertomusten rooli ihmisten elämässä ja yhteiskunnallisessa todellisuudessa kirjoittaa Meretoja, (2019, s. 59). Hänen mukaan lyotardilaiset “suuret kertomukset” (*grands récits*), englanniksi *master narratives* ja suomeksi suuret kertomukset, tai toisinaan synonyymina *metanarratiivit*, peittävät näkyvistään oman kertomusluonteensa. Suuret kertomukset eivät esitä itseään kertomuksina vaan absoluuttisina totuuksina eivätkä tarjoa keskusteluun kriittisiä näkökulmia kertomusten luonteesta, merkityksestä tai funktiosta. (Meretoja, 2019, s. 60.) Uusia näkökulmia kuitenkin tarvitaan viheliäisten ongelmien ratkaisemiseksi ja yhteiskunnallisen muutoksen aikaansaamiseksi.

Lehtinen (2023) painottaa artikkelissaan teoreettisen mielikuvituksen merkitystä. Hän huomauttaa, että yhteiskunnallisten rakenteiden kyseenalaistaminen edellyttää teorioilta ja narratiiveilta moninaista mielikuvitusta, joka mahdollistaa vaihtoehtoisten todellisuuksien ja uusien yhteiskunnallisten suhteiden kuvittelemisen. Tämä ajatus kytkeytyy tiiviisti tämän tutkimuksen tavoitteeseen tutkia, miten sivistysnarratiivia voidaan muotoilla vaikuttamaan yhteiskunnallisessa transformaatioissa arvojen, ihanteiden ja maailmankuvien tasolla.

Narratologisessa tutkimuskirjallisuudessa on löydettävissä metanarratiivisuudelle tulkinta, joka on enemmän luokittelua eikä siinä kiinnitetä huomiota kulttuurillisiin merkityksiin tai huomioida eksistentiaalista ulottuvuutta (Meretoja, 2019, s. 60). Meretojan (2019) mukaan metanarratiivisuuden tulkinnallista kehystä voi soveltaa laajemmin metanarratiivisuuden muotoihin ja hän nostaa laajentuneista muodoista esimerkeiksi elokuvat, muut visuaaliset kertomukset sekä ei-fiktiiviset lajityypit, jotka avaavat mahdollisuuden tarkastella tarinallisuuden varaan rakentuneita järjestelmiä. Meretoja antaa esimerkiksi Margaret

Atwoodin *Handmaid's Tale*- sarjan, jossa uskonnollisuus ja poliittiset järjestelmät on rakennettu totuuden asemaan nostettujen tarinoiden varaan. Tuollaisten tarinoiden vaarallisuutta päästään näin tarkastelemaan turvallisesti fiktion keinoin (s. 61). Näitä samoja mahdollisuuksia avaa muotoilun alalla kriittinen muotoilu, *critical design*, ja radikaali muotoilu, *radical design*, (Koskinen ym., 2011, s. 116-121) sekä *design fiktio* (Bleecker, 2024).

Sivistyksen metanarratiivin kyseenalaistaminen ja avoin sivistysnarratiivin tarkastelu avaa tilan sivistysnarratiivin merkityksen ja funktion tarkastelulle ja tässä tilassa, Lehtisen teoreettisen mielikuvituksen näkemyksen mukaisesti, on mahdollista myös kurottaa kohti vaihtoehtoisia tulevaisuuskuvia ja uusia yhteiskunnallisia suhteita ja *“mitä moninaisemmista elämismaailmoista emansipatorista teoreettista ajattelua peilataan ja rakennetaan, sitä paremmat mahdollisuudet meillä on yhteisesti rakentaa sellaisia maailmoja, jotka kykenevät hahmottamaan ja ratkaisemaan tämänhetkisiä ja tulevia yhteiskunnallisia haasteita.”* Lehtinen kirjoittaa (2023, s. 48).

4 TUTKIMUKSEN EMPIIRINEN TOTEUTUS

Tässä luvussa kuvataan aineiston analyysin vaiheet ja menetelmät, joita käytettiin Sitran Sivistys+-projektista kerätyn aineiston käsittelyssä ja luokittelussa. Analyysi lähtee liikkeelle Pertti Alasuutarin (2011) päämäärä-rationaalisen analyysimallin ja Wittmayer ym. (2019) "Narratives of Change" -kehyksen elementtejä syntetisoivan narratiivisen analyysiviitekehyksen käytöstä. Tämä Teleologinen NoC- viitekehys tarjosi systemaattisen lähestymistavan aineiston jäsentämiseen ja tulkitsemiseen. Narratiivinen analyysi antoi käsityksen siitä, millainen on tutkimuksen kohteena oleva ilmiö, Sivistys+ -projektin narratiivi, ja mitkä ovat sen keskeiset elementit. Analyysi kuvaa hyvin Sivistys+ -narratiivin olemusta ja sen toiminnallisia haasteita, mutta se ei vielä vastaa kysymykseen siitä, miten muotoilu voi aktiivisesti vaikuttaa ja muokata narratiivia, erityisesti yhteiskunnallisessa kontekstissa. Tästä syystä analyysi jatkui iteratiivisesti narratiivista teoriaa tulkitsemalla prosessissa, jota kutsutaan tutkimuksen hermeneuttiseksi vaiheeksi.

4.1 Tutkimusote

Tutkimus tässä opinnäytteessä on laadullinen tapaustutkimus ja menetelmät ovat narratiivista tutkimusta, soveltavaa kirjallisuustiedettä sekä muotoilua yhdistävää. Narratiivinen lähestymistapa nojaa ajatukseen, jossa narratiivit eli kertomukset ovat ihmisten ensisijainen keino jäsentää, selittää, kommunikoida ja ymmärtää inhimillistä elämää ja ihmisten keskinäisiä suhteita. Kuten luvussa 3 *Teoreettinen tausta ja viitekehys* todettiin on narratiivisuus ja juonellinen tapa järjestää elämän tapahtumakulkuja tarinoiksi luonteenomaista ihmiselle. Narratiivit lähtevät aristoteelisessa mallissaan liikkeelle tietystä alkuasetelmasta, etenevät erilaisten sattumusten ja käännekohtien jatkumossa ja päättyvät alkutilanteesta muuttuneeseen lopputilanteeseen (mm. Puusa ym., 2021, s. 216-227; Alasuutari, 2011, s. 127; Hänninen, 1999, s. 20).

Usein ihmisten kertomat tarinat jäsennetään ja tulkitaan kulttuuristen tarinallisten mallien, aiempien kokemusten ja niistä kiteytyneiden mallien ja toisilta kuultujen mallien mukaisiksi tunnistettaviksi tyyppitarinoiksi. Narratiivisuudesta sanotaan, että se kuvaa ihmisten tapaa

olla vuorovaikutuksessa. Näin tarinallisuutta pidetään ihmisen elimellisenä tapana, osana ihmisyyttä ja tapana tulkita niin omaa kuin toistenkin identiteettiä. Tarinankerronta on keinomme ilmaista itseämme ihmisinä ja kommunikoida keskenämme. Narratiivisuus ja tarinankerronta nähdään ihmisyyden elimellisenä osana pohjautuen siihen, että kognitiiviset prosessimme hermostomme, muistimme ja oppimisemme käyttävät uusimpien näkemysten mukaan hyväkseen narratiivista muotoa.

Ihmisten kertomia tarinoita jäsennetään ja tulkitaan usein kulttuuristen tarinallisten mallien, aiempien kokemusten ja niistä kiteytyneiden rakenteiden sekä toisilta kuultujen kertomusten pohjalta tunnistettaviksi tyyppitarinoiksi (Puusa ym., 2021, s. 216 - 227; Alasuutari, 2011). Narratiivisuus nähdään ihmisen vuorovaikutuksen perustavana piirteenä, jonka kautta ihmiset tulkitsevat niin omaa kuin toistenkin identiteettiä. Tarinankerrontaa voidaan pitää olennaisena inhimillisenä toimintatapana, jolla ihmiset jäsentävät kokemuksiaan ja ilmaisevat itseään. (Ricoeur, 1988.) Narratiivisuuden keskeinen merkitys perustuu käsitykseen, että ihmisen kognitiiviset prosessit – kuten hermoston toiminta, muisti ja oppiminen – hyödyntävät narratiivista muotoa tiedon järjestämisessä ja välittämisessä. Tämä viittaa siihen, että tarinankerronta ei ole pelkästään kulttuurinen käytäntö, vaan syvälle juurtunut tapa, jolla ihmiset ymmärtävät maailmaa ja vuorovaikuttavat sen kanssa. Näin narratiivisuus voidaan nähdä ihmisyyden elimellisenä osana, joka kytkeytyy sekä yksilöllisiin että kollektiivisiin tapoihin rakentaa merkityksiä. (Clandinin & Connelly, 2000; Hänninen, 1999.)

Narratiivisesta lähestymistavasta sanotaan, että se ei ole mitenkään yhtenäinen teoreettismetodologinen suuntaus. Enemmänkin narratiivinen tutkimussuunta on “tieteiden välinen keskusteluverkosto, jota yhdistää tarinan käsite” (Laitinen & Uusitalo, 2008, s. 110) tai väljänä pidetty “viitekehys” (Puusa ym., 2021, s. 216). Latinankielinen sana *narratio* tarkoittaa kertomusta ja on narratiivi käsitteen alkuperä (Puusa ym., 2021). Myös itse tarinan käsite voidaan ymmärtää usealla tavalla (Laitinen & Uusitalo, 2008) ja se voidaan ajatella kertomuksen ja narratiivin synonyymiksi. Narratiivi tässä opinnäytteessä on suomennos englannin sanasta *narrative*, ja se toimii kertomuksen synonyyminä. Narratiivi pitää sisällään tarinan tai useita tarinoita, *story*, jotka ovat narratiivin osia.

Narratiivisuuden viitekehys yhdistää narratiiveihin liittyvän tutkimuksen ja ymmärtämisen tavat, joilla viitataan laajemmin ihmisyyhteisöjen toimintaa ymmärtämään pyrkiviin ja tulkitseviin tutkimuksen tapoihin. Puusa ym. (2021) mukaan narratiivisuudella voidaan

tarkoittaa neljää eri asiaa; narratiivisuus voi olla tietämisen tapa tai se voi tarkoittaa tiedon luonnetta. Narratiivisuus ja narratiivi voi viitata käytettävään tutkimusaineiston luonteeseen ja narratiivisuus voi myös merkitä aineiston analyysitapoja tai tutkimuksen käytännöllistä merkitystä. (Puusa ym., 2021, s. 217.) Viimeaikoina narratiivisessa tutkimuksessa on kiinnostuttu myös vaihtoehtoisista ja halutuista tulevaisuuksista ja käytetty erilaisia spekulatiivisia menetelmiä, jotka avaavat narratiivin juonelle mahdollisuuden näyttää, minkä strategioiden ja tapahtumien uskotaan johtavan toivottuun tulevaisuuteen (Wittmayer ym., 2019, s. 3).

4.2 Tutkimusaineisto

Tutkielmassa tarkaseltava aineisto koostuu Sitran Sivistys+ - projektin materiaalista vuosilta 2020-2022. Sitran Sivistys+ -projektin loppuraportti, Tamminen (2022) *Eläköön Sivistys - Näkökulmia uudistuvaan sivistysajatteluun*, Sitran Selvityksiä 216, tilattiin Sitralta tutkimusta varten fyysisenä painotuotteena helmikuussa 2024, mutta lopulta kaikki aineisto noudettiin sähköisessä muodossa Sitran verkkosivuilta ajalla 20. -21.6.2024. Näin varmistettiin, että tutkimusaineisto on johdonmukaisesti verkkoaineistoa ja myös analysointi tapahtuu johdonmukaisesti koko aineistoille samalla tavalla. Analyysi kohdistui empirian temaattiseen sisältöön ja kerronnan tavat sekä aineiston visuaalinen tarkastelu rajattiin ulos.

Sitran arkistosta löytyi Sivistys- hakusanalla osumia yhteensä 137 kappaletta. Hakua rajattiin Sivistys+- projektin toimintavuosille 2020, 2021 ja 2022 käyttämällä Sitran verkkosivun omia arkistohaun suodattimia. Tällä rajauksella hakutuloksia oli 108 kappaletta. Aineistotyyppejä tarkastelemalla selvisi, että hakutuloksista on aineiston yhteneväisyyden ja validiuden vuoksi parasta rajata ulos arkistohaun suodattimilla Sitran “tapahtumat”, “uutiset”, “ihmiset” -tyyppiset julkaisut ja esimerkiksi Ossi- oman osaamisen huomaamisen työkalua esittelevät sivut sekä päällekkäiset projektisivulinkitykset. Näin aineistoksi jäi artikkeleita, blogikirjoituksia ja julkaisuja vuosilta 2020-2022 yhteensä 81 kappaletta. (Kuva 1.)

The screenshot shows the Sitra website's archive search interface. At the top, there is a search bar containing the word 'sivistys'. Below the search bar, there are filter options under the heading 'SUODATA'. These include a dropdown menu for 'Valitse Tyyppi', a dropdown for 'Valitse Teema', and a dropdown for 'Valitse Julkaisuvuosi'. Underneath, there are filter tags under the heading 'VALINNAT', including 'artikkelit', 'blogit', 'julkaisut', '2020', '2021', and '2022'. Below the filters, the search results are displayed as a grid of five document thumbnails. Each thumbnail has a yellow label at the top: 'JULKAISUT', 'KOOSTE', 'VIERAILIJA', 'PUHEENVUORO', and 'ARTIKKELIT'. The thumbnails show various images related to the search results, such as a book cover, a plant, a person's face, and a group of people.

Kuva 1. Aineistohaku Sitran verkkosivuilta toteutettu 20. -21.6.2024.

Seuraavaan vaiheeseen löydetty 81 osumaa käytiin lävitse silmäillen ja selaimen tekstihakutoimintoa apuna käyttäen. Toimenpiteellä etsittiin opinnäytteen aiheeseen ja kiinnostuksen kohteeseen liittyviä sanoja ja termejä teksteistä. Valikoitujen artikkeleiden sisällön tuli liittyä ennen kaikkea sivistyksen teemaan sekä sisältää maininta narratiivista tai antaa jotain uutta sivistyskeskusteluun, kuten vaikkapa Heikka ym. (liite 1., Heikka ym., 2022) julkaisussaan tuovat keskusteluun horisontaalisen ja vertikaalisen kasvun käsitteen ja sivistyksen osana vertikaalista kasvua. Työvaiheen avulla saatiin aineistosta rajattua pois tekstit, jotka nousivat Sitran hakutoiminnoilla ja suodattimilla esiin, mutta eivät kuitenkaan liittyneet tutkittavaan aiheeseen tai sisälsivät pelkkiä otsikkotason mainintoja, ristiin viittauksia ja lainauksia kirjoituksiin, jotka olivat jo kertaalleen mukana tutkimusaineistossa. Tarkasteltaessa hankkeen jälkeisten vuosien 2023 ja 2024 julkaisuja edellä kuvatulla tekstihakutoiminnolla löytyi Sitran hausta vielä yksi kirjoitus; Työn tulokset, Pia Meron ja Sanna Rekolan kirjoittama kooste Sivistys+- projektin tuloksista (Liite 1. Mero & Rekola, 2023). Tämä 22.3.2023 julkaistu raportti liitettiin osaksi aineistoa sillä siinä tulivat esille sivistyskeskustelu sekä sivistyksen tarina, jotka ohjasivat aineiston tarkempaa rajaamista. Koosteen voi katsoa kuuluvaksi Sivistys+- projektiin julkaisuvuodestaan huolimatta.

Näillä rajauksilla ja toimilla tutkimusaineistoksi sopivia kirjoituksia kertyi 73 kappaletta. Näistä jokainen kopioitiin Sitran verkkosivulta sivuston WebReader upotuksen tekstitila-toimintoa apuna käyttäen omaksi tekstidokumentiksi. Liitteessä 1. aineistolähteet on

jaoteltuna Sitran käyttämien otsikoiden alle sillä tämän ajateltiin varmistavan sitä, että käytetty aineisto löytyy Sitran arkistosta vaikka lähdelinkki lakkaisi toimimasta verkkosivusijaintien muuttuessa tai Sitran arkistohaun ja kirjoitusten tyypittelyjen muuttuessa. Otsikkojen mukaisen luokittelun Liitteessä 1. ajatellaan myös havainnollistavan lähdeaineistona käytettyjen tekstien laatua, sisältöä ja tarkoitusta sekä niiden keskinäisen esiintymisen määrällistä suhdetta. Otsikkoittaista jaottelua pidettiin myös aineiston loogisena ja käsittelyä selkeyttävänä ja johdonmukaistavana järjestyksenä NVivo aineistonhallinta ohjelmassa, jonne muodostetut 73 tekstidokumenttia vietiin analyysia varten.

Sitran käyttämät otsikot ovat:

Lausunnot, julkaisut, muistiot, taustatutkimus, työn tulokset

Kooste

Artikkelit

Kommentti, puheenvuoro

Poiminnat, ilmiöt, lista, haastattelut, kannanotto, blogi

Vierailija

Hallintoneuvoston katsaukset

4.3 Aineiston analyysi

Kirjallisuudesta löytyy useita tapoja narratiivisen analyysin toteuttamiseen (Kaasila, 2008, s. 46), mutta sisältö vai muoto- kysymys määrittelee narratiivisen analyysin suuret linjat. Tässä opinnäytteessä keskityttiin aineiston sisällölliseen analyysiin ja tarkasteluun valittiin yksi rajattu narratiivi Sivistys+ - projektin kontekstissa.

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analyysi alkaa tutkijan kerätessä aineistoaan ja yhdistämällä tutkimusaineistoa esiymmärrykseensä aineistoa käsitellessä. Aineistoanalyysin laatu on pitkälti kiinni tutkijan kyvyssä tulkita ja ymmärtää valitsemaansa tutkimusilmiötä sekä aineiston analyysin tavoitteisiin, tutkimuskohteena olevan ilmiön kuvailun, tulkinnan ja ymmärryksen, pääsemisessä. Lukijalähtöinen tutkija kuvaa tutkimaansa ilmiötä taitavasti ja pyrkii avaamaan sekä tutkimuksen kontekstia, että oman tutkimusprosessinsa kokonaisuutta. Avoimesti esitetty prosessi auttaa lukijaa tutkimuksen kokonaisuuden ymmärtämisessä ja myös arvioimaan tutkimusprosessin ja johtopäätösten luotettavuutta ja uskottavuutta. Kuin

taitava käsityöläinen yhdistää tutkija aineistosta esiin nousevia yksityiskohtia mielessään hahmottuvaan kokonaisuuteen, luoden näin tutkimusprosessissa kerrotun tarinan. (Puusa & Juuti, 2021, s. 144–145.)

Tutkimusaineiston keruun ja valikoinnin jälkeen aineistodokumentit tuotiin NVivo-ohjelmaan, jota käytettiin apuna aineiston hallinnassa analyysin ajan. Analyysin ensimmäinen vaihe, joka tässä tutkimuksessa oli Narratives of Change- mallin ja Alasuutarin päämäärärationaalisen analyysinmalleista syntetisoidun Teleologisen NoC- mallin mukainen analyysi koko tutkimusaineistolle. Viitekehysten kategorioiden määrittely tapahtui erilaisia narratiivisia ja juonellisia analyysimalleja tutkimalla sekä etsimällä esimerkkitapauksia aiemmasta tutkimuksesta. Sopivaksi viitekehykseksi syntetisoitui edellä mainittujen Wittmayer ym. (2019, s. 5, *Table 1 Framework for analysing content, construction and roles of narratives of change*) ja Alasuutarin (2011, s. 138, Kuvio 7.1) narratiivisessa analyysissä käyttämät mallit. Näitä viitekehkyksiä yhdisti muutos ja muutoksen ymmärtäminen empiriaa analysoimalla. Yhdistämällä olemassaolevia malleja saatiin tähän tutkimukseen sopiva, riittävän laaja ja monipuolinen aineiston analyysin kategorisointi.

Kuvio 4. Teleologinen NoC- viitekehys



Opinnäytteessä käytetty narratiivisen analyysin viitekehys sai lopulta nimekseen Teleologinen NoC- malli. Tietoisien teleologinen ote erottaa tyypillisen narratiivisen analyysin staattisuuden muotoilun tutkimukseen paremmin sopivasta tarkkuudesta ja toteuttamiseen pyrkivästä narratiivisesta analyysistä. Tutkimuksessa hylättiin esimerkiksi paljon käytetty Greimasin aktanttimalli, sillä myös se analysoi narratiivia sellaisena kuin se on tai jopa pakottaen rakennepiirteisiin, kuten Alasuutari aktanttimallia kritisoi (2011, s. 138) Aktanttimalli ei mahdollista narratiivien kaksitasoista analyysia eli 1) kirjoittajan esittämää tulkintaa tilanteesta ja 2) kirjoittajan tekemiä omia ehdotuksia siitä, millä muilla tavoin kuvattua ongelmatilannetta voisi yrittää ratkaista (Alasuutari, 2011, s. 138). Vaikka narratiivinen analyysi meneekin kielentutkimusta syvemmälle narratiiviin, jättää aktanttimalli, kuten usea muukin narratiivisen analyysin malli, ilmiön tarkastelun hajoitettuaan narratiivin "partikkeleihin" ja saatuaan esiin funktionaalisuuden ilmeisimmät rakenteet (kts. Barthes & Duisit, 1975). Muotoilussa tarvitaan muotoiluajattelun tueksi narratiivisia analyysimalleja ja -kehyksiä, jotka pyrkivät linjaan muotoiluajattelun abduktiivisen päättelyn logiikan sekä tietoisien tulevaisuuden suuntaavan ratkaisun luomisen kanssa. Teleologisuus, päämäärähakuisuus, yhdistää muotoilun tutkimuksen tavoitteellisuuden ja toteuttavan luonteen narratiivisen lähestymistavan kanssa. Eron näkyväksi tekeminen, edes tällaisen nimellisen esiasteen muodossa, on tässä tutkimuksessa tietoista ja tavoitteellista.

Tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkimusaineiston analyysivaiheen toteuttaminen tietokoneavusteista NVivo- aineiston hallintaohjelmaa hyödyntäen. Koko aineistomassa esikäsiteltiin ja jäseneltiin selkeiksi tekstidokumenteiksi, jotta analyysimallin mukainen luokittelu NVivossa sujui tehokkaammin ja tuloksista saataisiin luotettavampia. Aineiston sisältö pidettiin kuitenkin sellaisenaan, kuin se on löydettävissä ja vapaasti luettavissa sähköisessä muodossa Sitran verkkosivuilta Liitteen 1. mukaisen lähdeluettelon avulla. Samaa avoimuutta ja toistettavuuden periaatetta on käytetty myös aineistoanalyysin toteuttamisen osalta. Tekstidokumentit luettiin huolellisesti läpi ja koodattiin edellä mainittujen neljän kategorian mukaisesti (Kuvio 4).

Jokainen dokumentti käytiin läpi systemaattisesti, ja relevantit tekstikohdat merkittiin asianmukaisilla koodeilla NVivo-ohjelmassa. Tämä prosessi mahdollisti keskeisten teemojen ja trendien tunnistamisen aineistosta. Koodauksen jälkeen aineistoa edelleen ryhmiteltiin ja lajiteltiin NVivo:n työkaluja hyödyntäen. Tämä vaihe auttoi muodostamaan kokonaiskuvan

Sivistys+ -projektin narratiivista, narratiivin juonesta, muutoksen päämääristä, konkreettisista toimenpiteistä sekä muutosta vastustavista tekijöistä Teleologisen NoC- viitekehyksen mukaisesti. Analyysia jatkettiin hermeneuttisesti teoreettis-filosofiseen tarkasteluun valittujen teorioiden ja käsitteiden kautta. Aineistolle esitettiin kysymyksiä (Kuvio 8. *Metanarratiivisen analyysin kysymykset aineistolle*) Meretojan (2019) metanarratiivisuudelle antamien piirteiden mukaan ja näihin kysymyksiin ja piirteisiin vastaavia kohtia etsittiin aineistosta ja koodattiin omiin luokkiin. Samoin toimittiin kerronnallisen toimijuuden (Meretoja, 2019) ja identiteetin käsitteiden kohdalla.

Analyysi tarjosi syvällisen ymmärryksen siitä, miten Sitran projektissaan tuottama sivistysnarratiivi rakentui, kehittyi ja pyrki vaikuttamaan yhteiskunnallisiin muutoksiin. Analyysiprosessi mahdollisti aineiston jäsentämisen selkeiksi teemoiksi ja tulosten nousemisen aineistoa analysoimalla. Teleologisessa NoC- analyysiviitekehityksessä tarkasteltavana on narratiivin juoni, se millainen sivistysnarratiivi on, mitä se pitää sisällään ja millainen on narratiivissa kuvattu muutos, tapahtumat tai vaiheet sekä toimijat. Toisena tarkasteltavana kokonaisuutena oli sivistysnarratiivin päämäärä, se mitä sivistys saa aikaan, mitä on sivistyksen aikaansaama transformaatio. Kolmanneksi analyysikehyksen avulla etsittiin käytännön toteuttamisen esimerkkejä siitä, miten sivistys muuttaa asioita ja mitä on tehty tai mitä tulisi tehdä käytännön tasolla, että narratiivin juonellinen päämäärä saavutetaan. Nelikentän viimeinen teema on esteiden ja vastustuksen teema eli se, mitkä tekijät toimivat antagonisteina sivistysnarratiivissa, ketkä tai mitkä tekijät mahdollisesti estävät tai tulevat tielle ja estävät sivistyksen toimimista ja sivistysnarratiivin päämäärän toteutumista.

Systemaattinen aineiston analyysi toimi tässä opinnäytetyössä ymmärryksen syventämisen välineenä ja tuotti tulkintaa. Empiirinen aineisto toimi tarinavarantona, joka valotti aiheen ympärille rakentunutta sosiaalista tarinavarantoa ja kiteytyneitä, vakiintuneita narratiiveja ja näin antoi esiymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä ja toimi ajattelun kimmokkeena. Analyysin tuloksena syntyi ymmärrys Sitran Sivistys+ -projektin pyrkimyksistä sivistysnarratiivin uudistamisessa. Muotoilijan näkökulmasta, muotoiluajattelua löydettyyn sivistysnarratiiviin ja projektin käytännön toteutuksiin soveltamalla, syntyi ymmärrys sivistysnarratiivin muutosvoimaisuudesta ja transformatiivisuuden haasteista. Aineiston tarjoama tarinavaranto johdatti sivistysnarratiivin jäljille ja toimi sivistysnarratiivin muotoiltavuuden teoreettisfilosofisen tarkastelun lähtökohtana. Tuloksien lähempi tarkastelu tapahtuu luvussa 5 Tutkimustulokset, jossa aineistoviittauksia on koostettu kuvioihin osoittamaan analyysissa

esiin nousseita teemoja ja löydettyjä tuloksia. Lainaukset on jäljitettävissä lähdeviittausta seuraten Liitteen 1. mukaisten lähdelinkkien avulla aina Sitran verkkosivuilta löytyvään alkuperäistekstiin.

4.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

ProGradu- tasoisen opinnäytteen kohdalla perusteltua on keskittyä selkeään ja tarkistettavaan analyysitekniikkaan ja aineistokokonaisuuteen. Opinnäyte toimii näyttönä tieteellisen perusprosessin ymmärtämisestä ja tieteellisen tutkimuskokonaisuuden hallinnasta. Opinnäytteen kontekstissa ei odoteta, että tutkielman tekijällä olisi vielä osaamista tai käytettävissä sellaisia resursseja, jotka mahdollistaisivat syventymisen laajemman ja monisyisemmän tutkimuksen tekemiseen. On perusteltua rajata analyysi huolella valittuun ja toteutettuun analyysitapaan ja aineiston käsittelyyn. Tämä valinta on linjassa tarkoituksenmukaisuuden periaatteen sekä perusteltavuuden periaatteen (Puusa & Juuti, 2021, s. 143 - 144; Puusa, 2021, s. 145) kanssa. Aineiston analyysia ohjaavat avoimuuden, tarkistettavuuden ja systemaattisuuden periaatteet. (Puusa, 2021, s. 145.)

Tutkielman tekijän toteuttama aineiston hyvä hallinta ja tutkimusta varten koostetun analyysirungon seikkaperäinen kuvaus lisäävät käsillä olevan tutkimuksen luotettavuutta. Ne parantavat tutkimuksen läpinäkyvyyttä, toistettavuutta, ja laadunvalvontaa sekä avaavat tutkimuksen tekijän ajattelua ja auttavat lukijaa ymmärtämään tutkimusprosessia ja sen logiikkaa. Hyvin järjestetty aineisto helpottaa tutkijan työtä ja varmistaa, että kaikki tarvittavat tiedot ovat saatavilla analyysivaiheessa. Yksityiskohtainen dokumentointi siitä, miten aineisto on kerätty, tallennettu, käsitelty ja analysoitu, lisää tutkimuksen läpinäkyvyyttä ja tekee siitä helpommin seurattavan.

Avoin, Sitran tietovarannosta koostettu aineisto ja sen helppo saatavuus lisää tutkimuksen toistettavuutta, luotettavuutta ja vertailtavuutta ja on hyvän tutkimusetiikan mukaista. Sitra tiedottaa verkkosivuillaan, että sen asiakirjat ovat julkisia, jollei julkisuuslaissa tai muussa laissa erikseen säädetä toista. Asiakirjajulkisuuskuvaukset antaa Sitran asiarekistereiden ja palvelujen tiedonhallinnasta yleiskuvan ja neuvoo, miten Sitran aineistoja voi tiedustella jatkossakin, jos tässä tutkimustyössä käytetty aineisto ei ole löydettävissä Sitran verkkosivuilta. Hyvin dokumentoitu aineisto mahdollistaa tulosten jäljittämisen alkuperäisiin

lähteisiin, mikä on tärkeää esimerkiksi virheiden korjaamisessa tai tulosten tarkastelussa uudelleen. Tämän opinnäytteen aineisto on koostettu pääosin Sitran vaikuttavuustyön tietovarannosta, joka pitää sisällään vaikuttavuustyön toimenpiteitä koskevat päätökset, sopimukset, pöytäkirjat, raportit ja muut mahdolliset vaikuttavuustyön toimenpiteiden toteuttamiseen ja hallintaan liittyvät tietoaineistot (Sitra, 2021, Asiakirjajulkisuuskuvauks).

Aineiston hyvä hallinta ja analyysirungon selkeä kuvaus edistävät myös läpinäkyvyyttä ja vastuullisuutta ja lisäävät sekä tieteellisen yhteisön, että tutkittavan instanssin luottamusta tutkimukseen. Kattavat, selkeästi esitetyt aineistolainaukset, tarkka lähteiden merkitseminen sekä kuvaus, joka mahdollistaa muiden tutkijoiden arvioida ja kommentoida tutkimusmenetelmiä on osa vastuullista tutkimustyötä. Tämä lisää luotettavuutta myös jatkotutkimusta ajatellen ja pitää yllä hyvää tieteellistä käytäntöä, joka auttaa varmistamaan, että allekirjoittaneen tutkimus on paitsi luotettava ja pätevä, myös eettisesti kestävällä pohjalla.

5 TUTKIMUSTULOKSET

“Tieteissä mikään ei kuitenkaan korvaa luovaa ajattelua ja normeista piittaamatonta päättelyä” (Alasuutari, 2011, s. 29).

Sitran sivistysnarratiivin juonta voidaan tulkita monella tavalla. Opinnäytteessä esitetään yhdenlainen tulkinta, kuten laadullisessa tutkimuksessa tapana on. Teleologisen NoC-kehityksen avulla Sivistys+- projektin aineistoa analysoidessa selvisi, että projektin toiminta-ajan ja projektissa tehtyjen toimien kautta syntyi oma Sitran Sivistys+-*projektinarratiivinsa*, jonka juonessa tavoitteellinen praktisuus saa ison roolin. Projektinarratiivi kytkeytyy kuitenkin myös isompaan narratiiviin, jota tämän tutkielman puitteissa lähdettiin kutsumaan *sivistysnarratiiviksi* erotuksena projektinarratiivista. Sivistysnarratiivin juonellista ydintä erottaa projektinarratiivista sen metanarratiivinen, päämäärähakuinen luonne. Löydetyt kaksi narratiivia sekä niiden käsittely luvussa 5.1 vastaavat erityisesti ensimmäiseen tutkimuskysymykseen; Miten Sitra sivistystoimijana pyrkii edistämään yhteiskunnallista muutosta sivistysnarratiivin avulla?

Tutkimustuloskappaleet 5.2, 5.3 ja 5.4 pyrkivät vastaamaan tutkielman toiseen tutkimuskysymykseen; Miten muotoilemme yhteiskunnallisia narratiiveja kuten sivistysnarratiivia, saadaksemme niistä vaikuttavia? Vastaukseksi esitetään, että muotoilu operoi yhteiskunnallisten narratiivien tasolla *toimijuuden* ja *identiteetin* käsitteiden kautta muotoiluajattelua soveltamalla ja pyrkimällä syvälliseen ymmärrykseen yksilön ymmärryksestä suhteessa yhteiskunnallisiin käsitteisiin, kuten sivistys, identiteetti ja yhteiskunta. Narratiiveja muotoilevan on tutkittava yhteiskunnallisia narratiiveja kulttuuristen ontologioiden kautta rakenteiden, instituutioiden ja yksilöiden tasoilla voidakseen käyttää muotoilua, taidetta, metahallintoa, osallisuutta ja metanarratiiveja yhteiskunnan päämäärien saavuttamiseen ja yhteiskunnalliseen transformatioon.

5.1 Sivistys+ ja sivistysnarratiivi, millaisesta kertomuksesta on kyse?

Luultavasti tiukimman narratologisen tulkinnan mukaan Sitran Sivistys+ -projektin sivistysnarratiivissa ei olisi kyseessä narratiivi ollenkaan ja alati laajentuvaa *tarinapuhetta* voimakkaasti kritisoineiden tutkijoiden mukaan (mm. Meretoja, 2019; Koski, 2007) pitäisi tällainen laajentaminen sisällään omat ongelmansa. Koski (2007) kuvaa artikkelissaan, kuinka “argumentti, selitys, teoria, ideologia tai viesti” on voitu korvata kertomuksen käsitteellä ja miten “kertomus” voi metaforisesti ja metonymisesti viitata myös vaikkapa uskoon, tulkintaan, asenteeseen, arvoon, käytökseen, muistiin, suunnitelmaan tai ihan yksinkertaisimmillaan sisältöön. Kosken mukaan näin menetellessä kadotetaan väline, jolla kerronta ja narratiivi erotetaan muusta ajatuksellisesta toiminnasta. (Koski, 2007, s. 8.) Tässä tutkielmassa lähtöajatus on, että Sitra, erityisesti käyttäessään tarinallisuuteen viittaavaa sivistysnarratiivin käsitettä, tuo itse Sivistys+ ilmiön tarinallisuuden ja tarinapuheen piiriin ja tutkija on lähtenyt seuraamaan tätä avausta Sitran Sivistys+ -projektin vanavedessä.

Sivistyksen perinteisen narratiivin, narratiivin, joka on ollut olemassa yhteiskunnassamme jo 1800- luvulta, voi tulkita edustavan ns *lyotardilaista metanarratiivia* ja kertomuksellisuutta, jonka voi käsittää olevan näkökulmallinen ja retorinen käsite (Koski, 2007, s. 8). Lyotardilaiset “suuret kertomukset” peittävät näkyvistään oman kertomusluonteensa ja esittävät itsensä absoluuttisina totuuksina eivätkä tarjoa keskusteluun kriittisiä näkökulmia kertomusten luonteesta, merkityksestä tai funktiosta (Meretoja, 2019, s. 60.) Tämä voidaan todeta sivistyksen historiallisessa narratiivissa. Kansallinen sivistyskäsitte ja sivistyksen narratiivi 1800- luvun tavoitteissaan olivat osa ylhäältä alaspäin ohjaavaa instituutiota, jota ei kärsinyt kritisoida. Tätä absoluuttisen totuuden asemaan asettunutta sivistyskäsitettä uhkasi aikoinaan Snellman ja nyt sivistysnarratiivia on patistellut muutokseen Sitra (kts. Luku 2 *Empiirinen ilmiö – Sivistys+*). Sitran Sivistys+ -projektissa esiteltyä sivistyksen narratiivia ei voi kutsua puhtaan lyotardilaiseksi, itse itsensä totuuden asemaan julistavaksi metanarratiiviksi, vaan se on avoimempi yhteistoimintaan kutsuva ja historiallista sivistyksen narratiivia haastava. Aineistosta käy ilmi, kuinka Sitran kutsuu ja houkuttelee luomaan, päivittämään ja haastamaan sivistyksen käsitettä sekä narratiivia (Kuvio 5.). Sivistyksen narratiivi on ilmeisen esillä kaikille. On tarkoitus yhdessä muuttaa narratiivia ja tämä viesti on kohdennettu sivistystoimijoille.

Kuvio 5. Sitra haastaa sivistyskäsitettä Sivistys+ -projektissa.



Meretoja (2019) kirjoittaa artikkelissaan *Metanarratiivisuus ja kerronnallinen toimijuus*, kaunokirjallisuuden tarinankerronnasta ja teosten tietoisuudesta omaa kertomusluonnettaan kohtaan. Romaanit, jotka esiintyvät avoimesti kertomuksina ovat itsereflektiivisiä eivätkä peittele sitä, että ovat kertomuksia. Hän toteaa, että avoimesti narratiivisilla kertomuksilla ei ole samalla tavoin sellaista vaarallista puolta, joka peittäisi kertomusluonteensa näkyvistä ja olisi näin käytettävissä helposti manipulointiin, kuin mikä kertomusluonteensa peittäville kertomuksilla on. (Meretoja, 2019, s. 59 -62.) Sitran Sivistys+ on toiminnassaan avoimen narratiivinen (Kuvio 10.) ja projektissa on nähtävissä Meretojan määrittelemän metanarratiivisuuden piirteitä ja kerronnallista toimijuutta vaikka Sivistys+ -projektin kohdalla ei kyse olekaan kaunokirjallisuuden vaan projektiviestinnän luomasta narratiivista.

Sivistys+ on avannut, Meretojan (2019) laajemmän lähestymistavan mukaisesti, tilan sivistysnarratiivin merkityksen tarkasteluun ihmisenä olemiselle sekä sivistysnarratiivin

kulttuurillisen ja yhteiskunnallisten funktioiden pohtimiselle. Näin myös sivistysnarratiivin voi ajatella altistuvan Meretojan kuvaamalle eksistentiaalis-eettiselle ja funktionalistiselle tarkastelulle. (Meretoja, 2019.) Narratiivi- termiä käyttäneen Sitran tuottama kertomuksellinen materiaali ja ajatuksellisen toiminnan kokonaisuus sivistyksestä Sivistys+-projektin aikana on näin edellä esitettyihin perusteluihin vedoten tulkittu narratiiviksi ja analysoitavissa narratiivisten menetelmien avulla.

Meretoja (2019) kytkee kerronnalliset käytännöt toiminnan tasolle ja argumentoi, että metanarratiivit itsereflektiivisinä kerronnallisina käytäntöinä vuorovaikuttavat yhteiskunnallisten ja kulttuuristen käytäntöjen kautta. Käytännön käsite korostaa sitä, miten kerronnalliset käytännöt osallistuvat intersubjektiivisen todellisuuden rakentamiseen ja mahdollistavat toimijuutta. Hänen mukaansa käytäntö kytkee yhteen puheen ja toiminnan sekä osallistuvan puheen ja toiminnan kohteiden muovaamiseen. Kerronnallisten käytäntöjen jäsentämässä maailmassa objektit ja sosiaaliset suhteet määrittyvät tietynlaisiksi ja tietyt toiminnan ja ajattelun mahdollisuudet avautuvat ja toiset sulkeutuvat. (Meretoja, 2019, s. 61.) Aivan kuten Sitra sivistystoimijoille kohdentamassaan “uuden tulemisen” sivistysnarratiivissaan määrittelee ja jäsentää objekteja ja sosiaalisia suhteita projektin kontekstissa. Kuvio 6. esittelee aineistolainausten kautta esimerkkejä narratiivisessa analyysissä löydetyistä ajattelun teemasta.

Sitra yhteiskunnallisena sivistystoimijana avoimesti esittää ideansa siitä, kuinka yhteiskunta on muokattavissa ja muunnettavissa ja tämä näkyy narratiivissa, jossa muutos tapahtuu sivistyksen kautta ja sen avulla. Sitralla sekä muilla sivistystoimijoilla on käsityksiä siitä, kuinka heidän toimintansa vaikuttaa yhteiskunnassa ja mikä heidän roolinsa uusintuvassa sivistyksen narratiivissa on. Orientaatio transformaatioon, yhteiskunnalliseen muutokseen ja laajenevaan sekä muuttuvaan sivistysnarratiiviin on osa narratiivin juonta. Yhdessä jaettu narratiivi rakentaa projektin aikaista todellisuutta ja mahdollistaa toimijuutta, jonka piiriin kutsuttiin myös toimijoita, jotka eivät alun perin tunnistanee itseään sivistystoimijoiksi. Näin Sitra avasi sivistysnarratiivin laajenemiselle uusia mahdollisuuksia.

Opinnäytteessä tarkasteluun valittiin yksi rajattu narratiivi tietyn tapauksen, Sitran Sivistys+-projektin kontekstissa, mutta Teleologista NoC- viitekehystä käytettäessä narratiivi erottuikin kahdeksi erilaiseksi narratiivikseen, joista on löydettävissä juonellista ja teleologista eroavaisuutta. Siinä, missä projektinarratiivi selittää, mitä tapahtuu nyt ja mitä

nyt tehdään on sivistysnarratiivi viestimässä siitä, mitä päämäärää kohdin on tarkoitus liikkua. Narratiivi sivistyksestä Sivistys+ ilmiötä tarkasteltaessa voidaan siis erottaa kertomukseksi toiminnasta, *projektinarratiivi*, ja kertomuksesta joksikin tulemisesta, *sivistysnarratiivi*.

Kuvio 6. Tarvittavan ajattelun kuvauksia Sivistys+ - projektissa.



Sitran Sivistys+ -projektinarratiivi

Aiemmin esitellyt lyotardilaiset metanarratiivit ovat Lyotardin itsensä mukaan alkaneet hajota postmodernissa ajassa (Miettinen, 2020). Universaalien totuuksien sijasta, myös vaikkapa tieteessä, rinnalle nousee useita pieniä kertomuksia ja todellisuuksia. Tämä näkyy yhteiskunnassa erilaisten kerronnallisten toimijoiden omissa narratiiveissa, joiden kautta luodaan omaa todellisuutta ja "totuuksia". Wittmayer ym. (2019) esittelevät artikkelissaan sosiaalisten innovaatioiden yhteiskuntaa muokkaavia ominaisuuksia ja niiden kytkeytymistä yhteiskunnallisiin narratiiveihin (s. 1-2). Sosiaalisten innovaatioiden on ajateltu laajentavan ajalle tyypillistä teknologiaorientoitunutta innovaatio paradigmaa sekä uusliberaalia jatkuvan

kasvun paradigmaa tuomalla rinnalle vaihtoehtoisia malleja järjestää yhteisön jäsenten elämää, tehdä työtä, elää arkea, ja hankkia toimeentuloa (Wittmayer ym., 2019, s. 2).

Vaihtoehtoiset tulevaisuuskuvat ja ajattelun laajentaminen monimuotoisten narratiivien kautta on välttämätöntä; emme pysty kuvittelemaan sitä, mitä emme pysty kuvittelemaan. On annettava aineksia ja laajennettava luovaa ajattelua löytääksemme uudenlaisia lähestymistapoja. Sivistys+ projektinarratiivi valjasti sivistyskäsitteen välineeksi vastata tulevaisuuden viheliäisiin ongelmiin ja väistämättömään muutokseen. Projektinarratiivi kytkeytyy vahvasti praktisuuteen ja operoi toiminnan tasolla, jossa tuotetaan viestintää, määritellään toimijoita, rahoitetaan ja mahdollistetaan projektin aikaisen yhteisen kertomuksen syntyä ja ylläpitoa. Projektinarratiivissa jaetaan projektin aikana tehtyjä asioita ja kerrotaan Sivistys+ - projektista ja sen tavoitteista. Projektinarratiivin taso kytkeytyy Sitran perinteiseen toiminnan tasoon, jota Sitra avaa Transformaation kehät- mallin avulla (Tamminen, 2022, s. 9). Sitra myöntää keskittyneensä toiminnassaan yleensä kehän kahdelle sisemmälle tasolle, joissa vaikutetaan käyttäytymiseen ja teknologiaan sekä järjestelmiin ja rakenteisiin, mutta ymmärtävänsä ettei vaikuttaminen näihin tasoihin riitä vaan ekologinen jälleenrakennustyö vaatii kokonaisvaltaista muutosta siten, että on vaikutettava myös transformaation kehän uloimpaan kehään - arvojen, uskomusten, ihanteiden, maailmakuvien ja paradigmojen tasoon (kts. Tamminen, 2022, s. 8, *Kuva 2. Yhteiskunnallisen transformaation kehät. Mukailten Laininen 2018; O'Brien & Sygna 2013; Sharma 2007*).

Sivistysnarratiivi, metanarratiivi

Sivistysnarratiivissa yhteiskunnan ja sen jäsenten ominaisuuksia ja kyvykkyyttä lisäämällä, eli yksilöä sivistämällä, päästään tilanteeseen, jossa ymmärretään yhdessä, miten on parempi toimia kollektiivisesti yhteiseen hyvään pyrkiessä ja yhteisiä ongelmia ratkoessa. Vaikuttamispyrkimysten määrittelevä normatiivisuus, joka aineistoa analysoitaessa nousee esiin, tulee paljastaneeksi Sitrayhteisön arvoja ja uskomuksia tai vaihtoehtoisesti tarkkaan harkittua ja valikoitua viestinnän *tone of voicea*, joka vetoaa haluttuun kohderyhmään halutulla tavalla. Sivistysnarratiivi ja toimijuus yhdistyvät teleologisuuden (päämäärähakuisuuden) kautta. Sivistysnarratiivin juonena on tuleminen joksikin, joka on tasoltaan enemmän, parempaa ja käyttökelpoisempaa tulevaisuuden ja yhteisön, yhteiskunnan ja yksilön suhteen (kuvio 7 ja kuvio 6.). Sivistystä värittää tavoitteellisuus tulevaisuuden suhteen.

Kuvio 7. Sivistysnarratiivi pyrkii vaikuttamaan arvojen, ihanteiden ja identiteetin rakentumisen tasolla



Sivistysnarratiivissa on mukana käsityksemme, tai toimija Sitran käsitys, siitä millainen yhteiskunnallinen järjestys, globaali järjestys ja tulevaisuuden tapahtumahorisontti, tulevaisuuskuvat ja kompleksiset ongelmat ovat luonteeltaan. Myös Wittmayer ym. (2019) viittaavat artikkelissaan “master narratiiveihin”, jotka voidaan tulkita myös paradigmoiksi, joita yhteiskunnassa on vallalla juuri tässä ajassa. Ilman käsityksiään tai paradigmaansa Sitra ei voisi kuvitella sivistyksen olevan vastaus erilaisiin tulevaisuuden haasteisiin. Narratiivi ei ole enää Sivistys+ -projektin työkalu ja väline vaan sivistysnarratiivissa kuultaa läpi tavoitteellinen päämäärä - kytkeytyminen uskojen, arvojen, ihanteiden, maailmankuvien ja paradigmojen tasolle (Tamminen, 2022, s. 8, Kuva 2. *Yhteiskunnallisen transformaation kehät. Mukailten Laininen 2018; O’Brien & Sygna 2013; Sharma 2007*). Paradigman mukainen visio maailmasta ohjaa ja vaikuttaa narratiiviin ja kerronnallisiin valintoihin kytkeytyen praktisen toiminnallisuuden ja projektinarratiivisen toimijuuden sijaan edellä mainittujen uskojen, arvojen, ihanteiden, maailmankuvien ja paradigman tasojen lisäksi myös jonkinlaisena olemiseen eli *identiteettiin*.

Tämän opinnäytteen tulkinnallisessa kehyksessä ajatellaan, että Sitra kerronnallisena toimijana tuotti narratiivia sivistyksestä kahdella toisiinsa limittyvällä tasolla. Kaksi juonellisesti erilaista tasoa erotettiin nimeämällä ne *projektinarratiiviksi* ja *sivistysnarratiiviksi*. Projektinarratiivi tuo esiin enemmän sitä, mitä Sitra konkreettisesti teki projektin aikana, kun puolestaan sivistysnarratiivi kytkeytyy metanarratiivisuuteen eikä löydy aineistosta suorien ilmaisujen kautta. Teoreettisessa tarkastelussa kahden narratiivin todellisuus on olemassa ja Sivistys+ narratiivin jako kahteen narratiiviin toimii tutkimustarkoituksessa ymmärryksen ja hahmottamisen välineenä. Jaetut narratiivit ovat tulkinnallisia, eivät puhtaasti esiintyviä, ilman teoreettista viitekehystä löydettävissä olevia ilmiöitä. Seuraavien lukujen tarkastelussa kahden narratiivin eriyttäminen ei enää palvele tutkimuksen tarkoitusta ja jatkossa sivistysnarratiivilla viitataan kaikkeen narratiiviseen ilmentymään ja toimintaan Sivistys+ -projektin puitteissa. Näin päästään tarkastelemaan sivistysnarratiivin metanarratiivista luonnetta. Meretojan (2019) mukaan metanarratiivisen narratiivin tunnusmerkit löytää esittämällä aineistolle kysymyksiä (s. 60-61) ja näin Meretojan viitoittamana aineistoa lähdettiin tarkastelemaan uudelleen tavoitteena löytää Sivistys+ projektinarratiivista erottuva metanarratiivinen taso esittämällä aineistolle, Meretojaa mukaillen laadittuja kysymyksiä (kuva 8.).

Kuvio 8. Metanarratiivisen analyysin kysymykset aineistolle.

**METANARRATIIVINEN
ANALYYSI**

- **POHDITAANKO AINEISTOSSA OMAA KERRONNALLISUUTTA TAI KERTOMUSLUONNETTA? YMMÄRTÄÄKÖ SITRA- TOIMIJANA OMAN NARRATIIVISEN TOIMIJAN ASEMANSA JA KUINKA TÄMÄ TULEE MAHDOLLISESTI ESIIN?**
- **ONKO AINEISTOSTA LÖYDETTÄVISSÄ POHDINTAA SIVISTYSNARRATIIVIN MERKITYKSESTÄ IHMISENÄ OLEMISELLE JA YKSILÖLLE?**
- **ONKO LÖYDETTÄVISSÄ KUVAILUA TAI LUONNEHDINTOJA SIVISTYSNARRATIIVIN FUNKTIOSTA KULTTUURISSA JA YHTEISKUNNASSA TAI KULTTUURILLE JA YHTEISKUNNALLE?**

(Mukaillen Meretoja, 2019, s. 60-61)

5.2 Kerronnallinen toimijuus

Toimijuuden, *actor* tai *agency*, käsitettä on käytetty yhteiskunnan ymmärtämisen välineenä laajasti. Tästä kuuluisimpia on Bruno Latourin Actor-Network-Theory, ANT, jonka mukaan toimijuus ei rajoitu pelkästään yksilöihin vaan toimijuus yhteiskunnassa on jaettu ihmisten ja myös ei-inhimillisten toimijoiden välillä (Latour, 2011). ANT-teoria tarjoaa tavan ymmärtää toimijuus verkostona, jossa jokainen toimija, kuten teknologia, organisaatio tai narratiivi, vaikuttaa muiden verkoston osien kautta. Tämä näkökulma avaa mahdollisuuden tarkastella yhteiskunnallista toimijuutta moniulotteisena ja materiaalisena. Kerronnallisen toimijuuden teorian voi ajatella hyötyvän Latourin ANT-teorian visuaalisuudesta keskittyessään tarkastelemaan narratiivien roolia verkostossa. Narratiivit voivat toimia yhteiskunnallisina toimijoina, jotka yhdistävät ja organisoivat merkityksiä, arvoja ja toiminnan tavoitteita. Tässä luvussa kerronnallisen toimijuuden käsite auttaa ymmärtämään, kuinka Sitra Sivistys+-projektissa on käyttänyt kerronnallista toimijuuttaan ja millaista kerronnallinen toimijuus yhteiskunnassa on.

Meretojan (2019) mukaan siinä missä identiteetin käsite kysyy, kuka minä olen, siirtää toimijuuden käsite fokuksen tapoihin toimia ja vaikuttaa maailmassa. Toimijuuden kerronnallinen ulottuvuus on olennainen osa toimijuutta prosesseissa, joihin yhteiskunnassa osallistutaan tekojen ja tekemättä jättämisten kautta. Näitä Meretoja kutsuu kerronnallisiksi käytännöiksi ja näillä käytännöillä on mahdollisuus uusintaa ja haastaa sosiaalisia rakenteita. Meretojan mallissa kerronnallinen toimijuus, *narrative agency*, käsittää kolme ulottuvuutta; *kerronnallinen tietoisuus*, *kerronnallinen dialogisuus* ja *kerronnallinen mielikuvitus*. “Kerronnallinen toimijuus rakentuu dialogisessa suhteessa, jossa toiset toimivat peileinä, joista näemme itsemme ja toimintamme” Meretoja kirjoittaa (s. 62). Peilaus ja antautuminen vuoropuheluun tapahtuu suhteessa toisiin ihmisiin ja heidän tarinoihinsa sekä suhteessa sisäistettyihin ääniin, taideteoksiin ja kulttuurisiin tarinamalleihin. (Meretoja, 2019.)

Meretojan metanarratiivisuuden määritelmää mukailten aineistolle laadittiin kysymyksiä (Kuvio 8.), joita esittämällä Sivistys+ -projektin tuottaman narratiivin ominaisuuksia ja kytköksiä ikään kuin pakotettiin esiin. Kysymyksistä ensimmäinen, *Pohditaanko aineistossa omaa kerronnallisuutta tai kertomusluonnetta? Ymmärtääkö Sitra- toimijana oman narratiivisen toimijan asemansa ja kuinka tämä tulee mahdollisesti esiin?*, auttoi pohtimaan kerronnallista toimijuutta ja kerronnallista itsetietoisuutta sekä nostamaan esiin mahdolliset

viitteet siitä, että Sitra toimijana ymmärtää oman kerronnallisen toimijan asemansa. Kysymyksen avulla saadaan vastaus siihen, tulevatko nämä tekijät aineistossa esiin ja miten ne tulevat esiin.

Aineistoa oli mielekästä tarkastella kerronnallisen toimijuuden näkökulmasta sillä Teleologisen NoC- viitekehyksen (Kuvio 4.) avulla tehdyssä analyysissä etsittiin sivistysnarratiivin praktista ulottuvuutta etsimällä toiminnan keinoja. Tarkastelussa nousi samalla esiin vahva toiminnallisuuden teema ja tämän alta sivistystoimija- käsite, jolla Sitra tarkoitti Sivistys+ -projektiin mukaan kutsuttuja toimijoita. Sitra operoi Sivistys+ -projektissa praktisella tasolla erilaisten keskustelutilaisuuksien, aamukahvien, kehittämistehtävien, rahoittamisen ja työpajojen kautta. Praktisesta aspektista esimerkkinä esitellään tiedekeskus Soppi, josta tehtyä viestintää tarkastelemalla nähdään hyvin praktisen tason kytkeytyminen kerronnalliseen tasoon. Kuten huomataan, nämä eivät ilmene puhtaasti erillä toisistaan (Kuvio 9.).

Kuvio 9. Kerronnallinen toimijuus kytkeytyy praktisuuteen.



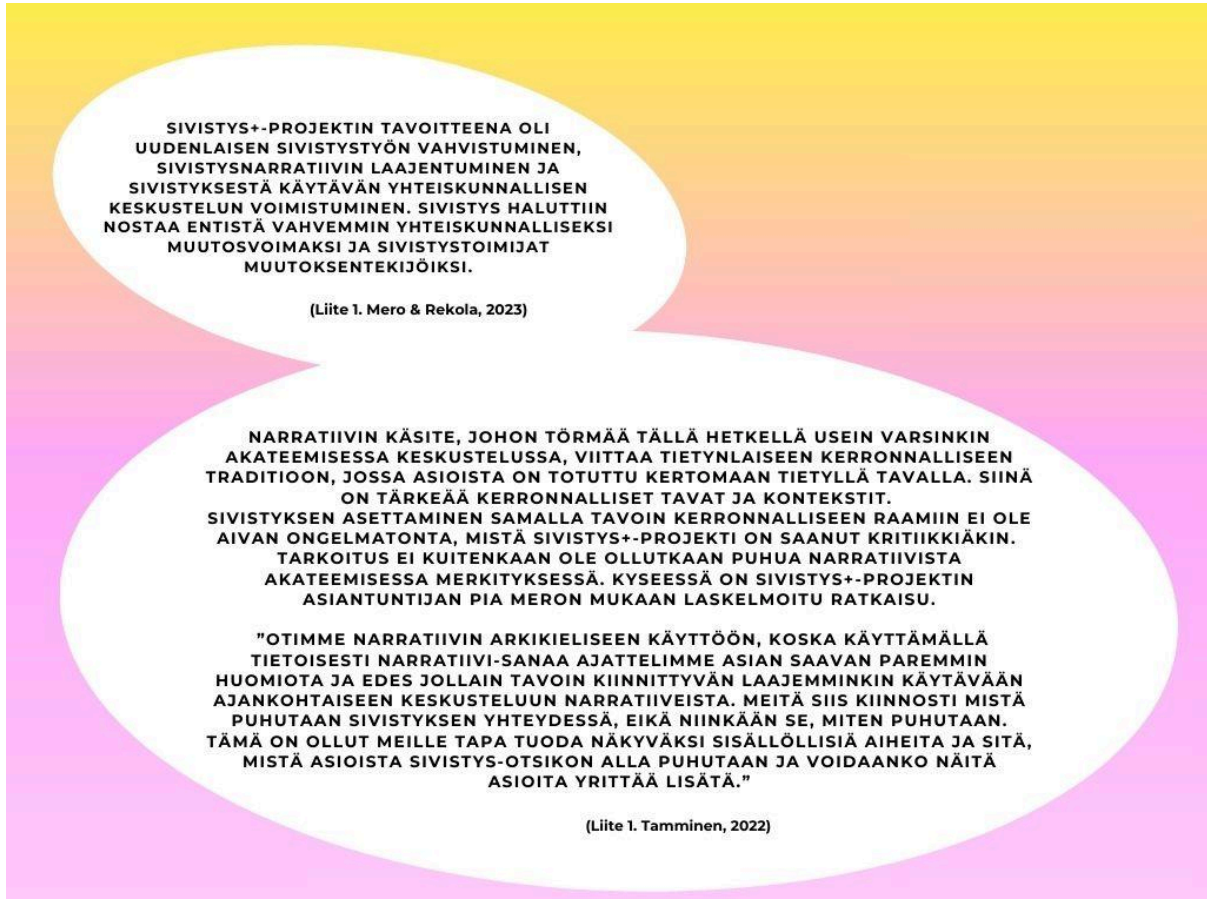
Praktinen toiminta tuottaa, pitää yllä ja vahvistaa narratiivia. Kerronnallinen toimijuus operoi projektissa praktisen ja narratiivisen välimaastossa näyttäytyen osalle projektin kohdeyleisöstä ja osallistujista viestinnän kautta ja toisille konkreettisenä tekemisenä tai näiden yhdistelmänä. Praktisuuden kautta Sitran valitsema ja muotoilema narratiivi sivistyksestä tavoittaa erityisesti sivistyskentän toimijat sekä Sitran projektiin mukaan kutsumat toimijat. Sitra käyttää toimiessaan valtaa valitsemalla, suoraan tai välillisesti, Sivistys+- projektin yhteiskehittämiseen mukaan kutsutut tahot sekä tekemällä päätöksen kannatettavista ja rahoitettavista toimenpiteistä. Kerronnalliset valinnat kytkeytyvät toimijuuteen ja toimijuus kytkeytyy valtaan. Meretoja (2019) nostaa toimijuuden toisiin suuntautuvan ulottuvuuden esiin tarkastelussaan ja huomauttaa, että on tärkeää huomioida kaksi seikkaa; 1) miten eettistä toimijuutta harjoitetaan suhteessa toisiin sekä 2) miten osataan asettua toisten asemaan ja kuulla heidän tarinansa (s. 65).

Kerronnallinen tietoisuus

Meretojan mukaan etuliite *meta*, ilmaisee itsetietoista suhdetta tarkasteltavaan ilmiöön. Hänen mukaan on mielekkäämpää puhua metanarratiivisuudesta “*sellaisten kertomusten kohdalla, jotka pohtivat itsetietoisesti omaa kertomusluonnettaan tai tematisoivat kysymyksen kertomuksista*”. (Meretoja 2019, 60.) Itsetietoista suhdetta sivistysnarratiiviin etsittiin aineistosta keräämällä yhteen kaikki viittaukset sivistysnarratiivin käytöstä. Nämä olivat varsin helposti löydettävissä aineistosta sillä itsetietoinen ja tarkoituksellinen sivistysnarratiivin käyttö ja sivistysnarratiivin vaikuttamispyrkimykset eivät olleet mitenkään piilotettuja, kuten kuvion 10. *Sivistys+ -projektin kerronnallinen tietoisuus* aineistolainaukset osoittavat. Projektitiimi otti sivistysnarratiivin käsitteen tietoisesti käyttöön ja nosti sivistysnarratiivin laajentamisen projektin tavoitteeksi. Kerronnallinen toimijuus ja vaikuttaminen esitettiin avoimesti. Tästä esimerkkinä “solmukohtatoimijan” ajatus. Tässä praktiseen kytkeytyvässä, verkostovaikuttamisen ajattelutavassa on löydettävissä mielenkiintoisia yhtymäkohtia Latourin ANT-teoriaan (kts. Latour, 2011).

“Sivistys+-projektissa on pyritty löytämään sivistyskentältä niin sanottuja asiantuntijataso solmukohtatoimijoita, jotka pystyvät edistämään ja ylläpitämään uudenlaista sivistystyötä ja laajentamaan sivistysnarratiivia. Solmukohtatoimijalla tarkoitetaan sellaista toimijaa, jolla on keskeinen tai potentiaalisesti tärkeä vaikuttajan rooli sivistystoimijoiden verkostossa. Ideana on, että solmukohtatoimijat

ja niiden asiantuntijat omaksuvat ensin uusia ajatuksia ja toimintatapoja osaksi omaa toimintaansa. Sitten ne alkavat siirtää niitä eteenpäin muille sivistystoimijoille, jotka taas vaikuttavat suureen yleisöön eli meihin tavallisiin suomalaisiin.” (Liite 1. Tamminen, 2022.)



Kuvio 10. Sivistys+ -projektin kerronnallinen tietoisuus.

Tiedostamattomampaa kerronnallista toimijuutta voi ajatella olevan toiminnan, jossa Sitra käyttää kerronnallista toimijuuttaan, ja sitä kautta valtaa suhteessa sivistystoimijoihin, esimerkiksi todetessaan, että sivistystoimijat jatkavat tahoillaan tietynlaista työtä sivistyksen voimistamiseksi. Tämä on normatiivista puhetta, jota Sitra kerronnallisena toimijana tuottaa, mutta toimijuuden tietoisuuden tasosta on vaikeaa esittää näkemystä ilman, että pääsisi esittämään projektityöntekijöille kysymyksiä heidän motiiveistaan ja suunnitelmallisuuden tasosta tai kuulematta toimijoiden itsensä näkemyksiä jatkettavasta sivistystyöstä.

“Projektin tuloksena syntyi uutta näkemystä ja konkreettisia työkaluja tulevaisuusnäkökulman mukaan ottamiseksi sivistystoimijoiden kentällä. Projekti kirkasti sivistystoimijoiden yhteiskunnallista roolia ja ymmärrystä siitä, miten sivistys on muutosvoima viheliäisten ongelmien ajassa. Sivistystoimijat jatkavatkin tahoillaan työtä viheliäisten ongelmien ajassa vaadittavan sivistyksen voimistamiseksi.” (Liite1. Mero & Rekola, 2023)

Pääosin Sivistys+ -projektin toiminnan voi sanoa olleen kerronnallisesti tietoista, itsetietoista ja päämäärähakuista sekä varsin avointa käytettyjen vaikuttamiskeinojen suhteen. Näkemystä tukee myös projektin aikaisen kerronnallisen dialogisuuden aste.

Kerronnallinen dialogisuus

Sitra kutsui useita toimijoita keskusteluun sivistyksestä. Tämä oli Sivistys+ -projektin tavoite ja moni projektin aikana tehty toimenpide rakentui keskustelun ympärille. Sitran Sivistys+ -projektin voi sanoa olleen vahvasti dialogisuutta painottava ja dialogisuuteen kutsuva. Dialogisuus ja dialogi nähtiin Sivistys+ -projektissa narratiivin uusintamisen välineenä, ratkaisun välineenä tämän ajan ja tulevaisuuden haasteissa, ajalle tarpeellisena toimintana sekä taitona, joka kuuluu sivistykseen. Kerronnallisen dialogisuuden löydös ja tematisointi on esitetty kuviossa 11. *Uudistuva sivistysnarratiivi vahvistaa dialogisuutta.*

Meretoja (2019) näkee kerronnallisen dialogisuuden kykynä käydä eettisissä kohtaamisissa dialogia erilaisten tarinoiden ja kerronnallisten näkökulmien kanssa sekä kykynä luoda uusia intersubjektiivisiä tiloja joihin kytkeytyy transformatiivisuuden potentiaalia (s. 65). Meretojan näkemykseen tukeutuen voidaan ajatella sivistyskäsitteen ja -narratiivin avaamisen dialogille Sivistys+ -projektissa olleen luonteeltaan transformatiivista ja, että se eroaa vanhakantaisesta sivistysnarratiivista (kts. Luku 2. s. 15).



Kuvio 11. Uudistuva sivistysnarratiivi vahvistaa dialogisuutta.

Transformatiivisuutta peräänkuulutettiin Sivistys + -projektissa ja transformatiivisuutta myös näin tuotettiin avaamalla keskustelu koskettamaan tahoja ja toimijoita, jotka perinteisesti ovat jääneet paitsioon sivistyskeskustelussa. Kiehtovia dialogisia laajennuksia perinteiseen sivistyskäsitteeseen olivat mm mustan feminismiin näkökulma kritiikkinä europatriarkaliselle tiedolle (Minna Salamin kirjoitus julkaisussa Tamminen, 2022, s. 16-17), globaalin sivistyksen näkökulma erotuksena valkoiselle Eurooppa-sentrisyydelle (kts. Globaalin sivistyksen edelläkävijät- hanke julkaisussa Tamminen, 2022, s. 23-24; Liite 1. Hautamäki, 2021b) sekä ekososiaalisen sivistyksen näkökulma erotuksena ihmis- ja yksilökeskeisyydestä (Liite 1. Haverinen ym., 2021).

Aito dialogi eri näkökulmien välillä vaatiikin Meretojan (2019) mukaan epädogmaattisuutta, valmiutta luopua vakiokertomuksista ja valmiutta tarkastella asioita moninaisuus ja moniäänisyys huomioiden (s. 64). Meretoja kytkee kerronnallisen dialogisuuden avoinna olemisen kyvykkyyteen ja eettiseen ulottuvuuteen, jossa avoin dialoginen kohtaaminen

merkitsee erilaisten maailmankuvien ja äänten moninaisuuden huomioimisen lisäksi toisten kohtaamista kuunnellen ja valmiina muuttamaan omia ennakkokäsityksiä - kuuntelemisen ja vastaanottamisen kykynä, alttiina olemisena, joka ei johda lopullisesti määrittyneseen tietoon vaan Meretojan mukaisesti pikemminkin kykyyn nähdä asiat aiempaa monimutkaisempina (s. 65). Olisiko tässä kytkös muotoilun empaattisuuden ja muotoilun yhteiskehittämisen välillä sillä Meretojaa lainaten “kerronnallinen dialogisuus on myös kykyä osallistua uudenlaisten intersubjektiiivisten kerronnallisten välitilojen rakentamiseen, jotka mahdollistavat uudenlaisten ihmissuhteiden ja yhteisöjen kuvittelemisen ja siten luovat pohjaa yhteiskunnalliselle muutokselle”. (Meretoja, 2019, s. 64-65.)

Kerronnallinen mielikuvitus

Sivistys+ -projektissa kerronnallisen mielikuvituksen voi ajatella kytkeytyvän tulevaisuuteen, tulevaisuuskuviin ja sivistysnarratiivin laajentamisen tavoitteisiin. Meretojan (2019) mukaan kerronnallista mielikuvitusta kuvaa pyrkimys epädogmaattisuuteen, avoin kyseleminen ja kyky kuvitella erilaisia mahdollisuuksia (s. 70). Anita Rubin sanoo, että tulevaisuuskuva on mielen konstruktio, joka koskee mahdollista tulevaisuuden tilaa. Tulevaisuuskuvat ovat myös ajattelun työvälineitä valintatilanteissa sekä välineitä, jotka auttavat päätöksenteossa ja valinnoissa niin henkilökohtaisella kuin sosiaalisellakin tasolla (Rubin, 2003, s. 793). Sitran projektin tavoite, sivistysnarratiivin laajentaminen ja projektin praktinen osa tulevaisuustyöskentelyssä ovat pitkälti tulevaisuuskuviin muotoilua. Sitra toiminnallaan vaikuttaa tulevaisuuskuviin käyttämiensä kerronnallisten valintojen kautta. Sanoilla, ilmaisuilla ja jaetulla narratiivilla on vaikutuksensa tulevaisuuskuviin ja tästä Sitra on tietoinen projektissaan. Tässä mielessä Sitran voidaan todeta olevan kerronnallinen toimija kerronnallisen mielikuvituksen kontekstissa. Kuvitteleva toimijuus myös konkretisoituu - se on käytännön tekemistä tulevaisuustyöskentelyn keinoin, tavoitteellista ja strategista sellaista. Teleologisen NoC- viitekehyksen (Kuvio 4.) avulla analysoitu aineisto tuotti praktisuuden kysymyksiin useita vastauksia. Aineistosta oli helppo poimia viittaukset Sivistys+ -projektin toiminnan keinoista.

Empiiristä aineistoa tarkastelemalla Sitran sisäiset strategiset motiivit valottuvat selkeästi Sitran käyttämän Yhteiskunnallisen transformaation kehät- mallin (Tamminen, 2022, s. 8, *Kuva 2. Yhteiskunnallisen transformaation kehät. Mukailten Laininen 2018; O'Brien & Sygna 2013; Sharma 2007*) sekä sivistysnarratiivin käyttöön valjastamisen avoimuudessa (Kuvio 10.) Aineistoa tulkitsemalla on helppo päätyä johtopäätökseen, että Sitra

kerronnallisena toimijana on ollut tietoinen kerronnallisuudesta ja sivistyksen narratiivisesta luonteesta sekä narratiivin vaikuttavuudesta. Näin voidaan vastata metanarratiivisuutta ilmentävään kysymykseen siitä pohditaanko aineistossa omaa kerronnallisuutta tai kertomusluonnetta ja ymmärtääkö Sitra toimijana oman narratiivisen toimijan asemansa sekä kuinka tämä tulee esiin (Kuvio 8) myönteisesti ja todeta, että Sitra tiedostaa narratiivisen toimijuuden asemansa ja se miten asia tulee esille on kuvattu edellä aineistoesimerkkejä hyödyntäen.

Sivistysnarratiivista voidaan löytää kytköksiä yhteiskunnallisen narratiivisen metatason lisäksi metahallinnon, *metagovernance* (kts. Liite 1. Heikka ym., 2022), tasoon, jossa sivistysnarratiivin ajatellaan toimivan metahallinnon välineenä. Metanarratiivit vuorovaikuttavat yhteiskunnallisten ja kulttuuristen käytäntöjen kanssa (Meretoja, 2019). Tämä tekee narratiivien tutkimisesta ja muotoilusta yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinona erittäin mielenkiintoisen. Metanarratiivisuus yhdistyy metahallinnon käsitteeseen, kun yhteiskunnallinen toimija käyttää valtaa olemassa olevan narratiivin, kuten sivistysnarratiivin, esille nostamisessa ja narratiivin valjastamisessa yhteiskunnalliseen tarkoitukseen ja päämäärään. Metahallinta on instituutioiden toiminnan epäsuoraa säätelyä ja voi ilmetä *“erilaisten ohjaamisen käytäntöjen muodossa, kuten verkostojen suunnitteluna, edustuksellisinä järjestelyinä, demokraattisesti valittujen poliitikkojen osallistumisena, toiminta-alueen rajaamisena, toimintaa ohjaavien normien ja periaatteitten määrittelynä tai teknisen avun antamisena”* (Kulovaara & Nousiainen, 2016, s. 13). Sitran toiminta metahallinnollisena kerronnallisena toimijana on voinut Sivistys+ -projektissa olla tiedostettua, heikosti tiedostettua tai tiedostamatonta. Toiminta on ollut selkeästi metahallinnollista, kuten Sitran toiminta yleisestikin, mutta kuinka tietoinen Sitra Sivistys+ -projektin kontekstissa tästä on ollut on vaikeaa arvioida.

Muotoilija luonnollisesti toivoo osaavansa kytkeä metahallinnon ja metanarratiivisuuden tason täysin tiedostetusti ja tavoitteellisesti toimintaan ja muotoilullisiin käytäntöihin, joissa metahallinnollista kerronnallista toimijuutta yhdistetään yhteiskunnallisen transformaation praktiseen puoleen tietoisesti strategisesti. Tavoitteena muotoilijalla olisi näin yhteiskunnallinen todellisuuden nytkäyttämisen muutokseen kohti tavoitetilaa ja haluttuja tulevaisuuskuvia. Kuvatulla mekanismilla metanarratiivin, kuten sivistysnarratiivi, voi kuvitella kytkeytyvän konkreettiseen, muutosta aikaansaavaan toimintaan yhteiskunnassa ja

vastaavan tämän opinnäytteen toiseen tutkimuskysymykseen: Miten muotoilemme yhteiskunnallisia narratiiveja kuten sivistysnarratiivia, saadaksemme niistä vaikuttavia?

5.3 Identiteetti ja tulevaisuuskuvat

Narratiivinen käänne nosti esiin ihmisten kokemukset sekä identiteetin ja todellisuuskäsitysten narratiivisen rakentumisen tavan (Freeman, 2015, s. 21). Tarinallisuutta pidetään osana ihmisyyttä ja tapana tulkita niin omaa kuin toistenkin identiteettiä (Ricoeur, 1988) ja kertomuksilla on keskeinen merkitys identiteettimme muotoutumiselle (Kaasila, 2008). Ricoeurin mukaan tulkinnat itsestä välittyvät ensisijaisesti kertomusten muodossa eli ihmiset tekevät selkoa identiteetistään kertomalla tarinoita. Tieto maailmasta ja itsestä on jatkuvasti muuttuva kertomus. (Ricoeur, 1988.) Kearney (2004) kirjoittaa, että kun joku kysyy sinulta “kuka sinä olet”, kerrot tarinan, jossa nykytila yhdistyy menneiden kokemusten ja tulevaisuuden odotusten kanssa. Tulkitessa ja kommunikoidessa sitä, missä nyt olemme, mistä tulemme ja minne olemme menossa saamme tunteen läpi elämän kestävästä ja yhtenäisestä käsityksestä itsestämme, tunteen narratiivisesta identiteetistä. (Kearney, 2004, s. 4.) Narratiivi toimii identiteetin rakentamisen ja merkityksen luonnin sekä jakamisen välineenä. Narratiivisuus laajentaa näkökulmia ja ajattelua, spekuloi vaihtoehtoisilla tulevaisuuksilla ja pistää kuvittelemaan niin tulevaisuuden narratiivia, kuin kunkin toimijan paikkaa näissä narratiivisissa vaihtoehtoistulevaisuuksissa. (Wittmayer ym., 2019, s. 9.) Näin myös Sivistys+ -projektissa.

Edellisessä luvussa käsitelty Sitran rooli kerronnallisena toimijana ja toimijuus Sivistys+-projektissa kytkeytyy myös identiteettiin. Tämä huomattiin narratiivisen analyysin avulla käyttämällä Teleologista NoC- viitekehystä ja erityisesti poimittaessa ilmaisuja, jotka kertoivat esteiden ja vastustuksen keinoista. Yleisimmät uhat sivistysnarratiiville koskivat eritavoin ilmaistuna asenneilmapiiria ja välinpitämättömyyttä. Yllättävää ja myös merkityksellistä olivat viittaukset siihen, että kaikki toimijat eivät näekään itseään sivistystoimijoina tai ovat vieraantuneet sivistys sanan käytöstä. Tätä kuvaa Kuvioon 12 koostetut aineistolainaukset sivistystoimijaksi identifioitumisen haasteista.

Kuvio 12. Haasteena identifioituminen sivistystoimijaksi.



Narratiivisen identiteetin käsite ja narratiivisen identiteetin rakentuminen on tarkastelun arvoista erityisesti Sivistys+ -projektissa luodun sivistysnarratiivin juonellisen dimension kautta. Sitra pyrkii projektissaan muistuttamaan toimijoita roolistaan sivistystoimijoina ja sivistyksen puolestapuhujina sekä vahvistamaan toimijoiden sivistysidentiteettiä (Kuvio 12.). Identiteetin käsitteen kautta päästään myös tarkastelemaan aineistoa metanarratiivisen analyysin (Kuvio 8, s. 54) toisen kysymyksen avulla, jossa etsitään ilmaisuja sivistysnarratiivin merkityksestä yksilölle ja ihmisenä olemiselle.

Yhteiskunnallisten muutosnarratiivien rooliin kuuluu Wittmayer ym. (2019) mukaan vaihtoehtoisten kehysten, identiteettien ja käytäntöjen ruokkiminen (s. 8). Vaihtoehtoisten tulevaisuuteen kurkottavien näkymien muodostaminen ja kommunikointi on myös Sivistys+ -projektin narratiivisen toiminnan ytimessä, samoin “oman sivistysroolinsa” huomaamisessa auttaminen. Wittmayer ym. (2019) löysivät tutkimuksessaan esimerkkejä siitä, miten sosiaalisten innovaatiohankkeiden narratiiveissa yhteiskunnan dominoivat narratiivit

jatkuvasta taloudellisesta kasvusta, globalisaatiosta ja neoliberaalista maailmanjärjestyksestä korvattiin vaihtoehtoisilla kertomuksilla ja kuinka hankkeiden tekemät narratiiviset valinnat ja vastakkainasettelut olivat strategisia ja arvopohjaisia. He huomasivat, kuinka yleisen narratiivin ja uudelleen muotoillun narratiivin resonoidessa ihmisten omien tarinoiden ja kehysten kanssa siteet nykyisten jäsenten kanssa lujittuvat ja mukaan saadaan uusia jäseniä, mutta dissonanssin tilassa jäsenet voivat lähteä ja narratiivin suhteen voidaan törmätä vaikeuksiin. (Wittmayer ym., 2019.)

Myös Sitra kommunikoi omaa versiotaan tulevaisuuden sivistysnarratiivista ja pukee sen yhteiskunnallisen dialogisuuden kutsuun, jota esitetään toimijoille, jotka eivät perinteisesti ole identifioituneet sivistystoimijoiksi. Sivistysnarratiivin haasteena ja uhkana on että vain harva jakaa Sitran Sivistys+- projektin narratiivin ja että toimijat eivät identifioitu sivistystoimijoiksi tai kansalaiset tunne vetoa sivistysarvoja ja sivistykseen identifioitumista kohtaan eli eivät tunnista narratiivia omakseen. Tällöin menetetään toivo sivistysnarratiivin transformatiivisuudesta. Mahdollisuus haalistuu ja hiipuu pois, kuten kiinnostus demokratiasta ja yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta, jotka Sivistys+- projektin puitteissa nähtiin uhkiksi suomalaiselle yhteiskunnalle. Vaikuttavuuden arvioinnissa ja vaikuttavuuden muotoilussa identiteetin aspekti on väline, jonka kautta haluttua toimintaa ja ajattelua saadaan aikaan yhteiskunnassa. Identifioituminen sivistyneeksi ja minuuden luonteen yhdistäminen sivistysnarratiiviin on välttämätöntä sivistysnarratiivin tavoitteiden, eli yhteiskunnallisen transformaation, onnistumiselle.

Narratiivit muotoutuvat kontekstin mukaan, mutta ne myös luovat uusia konteksteja mobilisoimalla ja jäsentämällä tuoretta ymmärrystä maailmasta, muuttamalla toimijoiden välisiä valtasuhteita ja muodostamalla uusia käytäntöjä argumentoivat De Fina & Georgakopoulou (2015). Heidän mukaansa narratiivien dynaamisuutta ei voida ymmärtää ilman, että tutkitaan narratiivisten käytäntöjen kiinnittymistä osaksi muita käytäntöjä ja toimintaa. He korostavat, että vaikka tarinoiden kertominen tunnistetaan keskeiseksi työkaluksi identiteettien rakentamisessa on identiteetin rakentamisprosessissa kontekstisidonnaisuutta. Tärkeänä näkökulmana De Fina & Georgakopoulou pitävät sitä, että sitoutuminen sosiaaliseen konstruktionismiin identiteetin tarkastelutapana painottaa identiteettiväittämien syntyminen tilanteista riippuvaista ja diskursseissa neuvoteltua luonnetta. (De Fina & Georgakopoulou, 2015, s. 3.) Kaasila (2008) käsittelee myös narratiivisen identiteetin kontekstisidonnaisuutta ja epävakautta. Hän argumentoi, että

identiteettejä voi olla useita ja ne tulevat esille erilaisissa yhteyksissä. Myös Kaasila on löytänyt tutkimuksissaan identiteetin sosiaalisen ulottuvuuden, jossa hänen tutkimansa matemaattinen identiteetti kehittyi erilaisissa sosiaalisissa konteksteissa tapahtuvassa vuorovaikutuksessa (s. 44-45). Samoin voi ajatella, että sivistyneen identiteetti kehittyi sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, joka tapahtuu erilaisissa puitteissa kuten koulu, kirjasto, museot, kulttuurinen toiminta ja Sivistys+ -projekti.

Sivistys+ -projektin kaltainen kokonaisuus ja sen puitteissa työskentely luo tilan, jossa erilaisille projektin piirissä toimiville järjestöille ja yksilöille on mahdollista kehittyä väliaikainen ja epävakaa, kontekstisidonnainen sivistystoimijan tai sivistyneen identiteetti. Rubinin (2003) mukaan uskollisuus on tulevaisuudessa yhä pinnallisempaa ja että yksilöt ovat ennenkaikkea uskollisia omia elämäntapavalintojaan kohtaan. Tässä yhtälössä yhteisöä käytetään hyväksi. Yhteisö ja yhteiskunta on itsetoteutuksen näyttämö ja yksilö on uskollinen yhteisölle vain niin kauan kuin jäsenyydestä ja yhteisön arvojen seuraamisesta on yksilölle hyötyä itsetoteutuksen suhteen. Yksilö on osa uusheimoaan niin kauan kuin siltä saa tukea henkilökohtaisessa elämänprojektissa. (Rubin, 2003, s. 802-803.) Narratiivi ja aktuaalinen toiminta muokkaavat toinen toistaan kontekstisidonnaisesti. Sitran projektissa käyttämät keinot tuoda toimijoita yhteen ja herättää keskustelua ovat juuri esimerkki tästä, mutta miten vahvaa on uusi identifioituminen, pysyykö sivistystoimijuuden vasta löydetty identiteetti vain sen aikaa, kun rahoitus on turvattu ja sivistysteema on pinnalla yhteiskunnallisessa keskustelussa?

Sitran toiminta voidaan nähdä yhteiskunnallisena käytäntönä, jolla on funktio. Kyyrönen (2019) toteaa, että käytännöillä on yhteiskunnassa aina jokin funktio. Tämä tarkoittaa, että käytännöt muokkaavat ja ohjaavat yhteiskunnan jäsenten toimintaa tietynlaisiksi. Erilaisten käytäntöjen ja niiden funktioiden ristiriitaisuus mahdollistaa sen, että yhdenlaisista käytännöistä käsin on mahdollista tarkastella kriittisesti toisenlaisia käytäntöjä. Kyyrösen mukaan käytännöt ja funktiot auttavat ymmärtämään yhteiskunnallista jatkuvuutta ja muutosta. (Kyyrönen, 2019.) Tämä ajatus on lohduttava, sillä vaikka sivistystoimijan identiteetti ei säilyisikään on Sivistys+ -projektin aikana tehty toiminta mahdollistanut erilaisten yhteiskunnassa olevien käytäntöjen tarkastelun ja tähän tarkasteluun on otettu toimijoita, jotka eivät muutoin olisi kenties tulleet ajatelleeksi tulevaisuutta, viheliäisiä ongelmia ja ratkaisuja sivistyksen näkökulmasta. Näin Sitra on kerronnallisen mielikuvituksen kautta lisännyt tulevaisuuskuvien mahdollisuuksia yhteiskunnassa.

Rubin (2003) avaa tulevaisuuskuvan käsitettä ja kuvaa sen olevan mielen konstruktio, joka käsittelee mahdollisia tulevaisuuden tiloja ja sen sävy määrää sitä, miten valmistautunut ja motivoitunut toimija on tekemään päätöksiä tässä hetkessä ja kantamaan päätösten mukaisen vastuun tulevaisuudessa. Rubinin mukaan tulevaisuuden toteutuminen voidaan nähdä nykyhetkellä ja menneisyydessä tehtyjen päätösten ja niiden seuraamusten dialektisena lopputulemana. (Rubin, 2003, s. 794.) Vuorovaikutuksellisella tulevaisuuskuvien jakamisella on arvonsa. Tästä myös saadaan keino muotoilla tulevaisuutta narratiivien kautta sekä keinoja muotoilla narratiiveja. Identiteetti muotoutuu toiminnan kautta, mutta toiminnan muutokseen tarvitaan motivaattori. Narratiivi voi olla tällainen motivaattori.

Tutkimusaineistosta löytyy metanarratiivista kytkentää sivistysnarratiivin yksilön ja ihmisenä olemisen merkityksen näkökulmasta niiltä osin, kun viestitään siitä, millainen sivistynyt yksilö ja yhteiskunta on (Kuvio 7.) Sivistys+- projektin toiminta ja narratiivi on kuitenkin avoimesti kohdennettu sivistystoimijoille eikä tavoite ole ollut tavoittaa suoraan suurta yleisöä vaan asiantuntijoita eri sektoreilta sekä Sitran “solmukohtatoimijoiksi” nimeämiä yhteistyökumppaneita (Tamminen, 2022, s. 9). Puhuttaessa sivistyksestä ei kuitenkaan voida irrottaa sivistyksen käsitettä yksilön ominaisuuksista ja sivistyksen merkityksestä yksilölle ja ihmisenä olemiselle tässä yhteiskunnassa. Pohdinnan ja kytköksen voi katsoa olleen jossain määrin itsetietoista ja avointa.

Sellaista pohdintaa sivistyneen identiteetin rakentumisesta, pysyvyydestä tai haluttuudesta Sivistys+ -projektin puitteissa ei ole löydettävissä, jossa olisi huomioitu stabiilin identiteettikäsitteen korvautuminen myöhäismodernissa ajassa, kuten Rubin ilmaisee (2003, s. 809). Identiteetin pysyvyys tai pysyvyyden ideaali, jota kohden ihmisen ajateltiin pyrkivän ja kasvavan koko elämänsä ajan korvautuu myöhäismodernissa käsityksellä, jossa identiteetin rakentuminen nähdään elämän mittaisena prosessina Rubin kirjoittaa. Identiteetin rakentuminen on sosiaalinen, jatkuvasti kehittyvä ja uudelleen muokkautuva prosessi. Rubin lainaa Hallia vuodelta 1999, jonka sanomaa on, että identiteetti rakentuu niistä ominaisuuksista, joihin ihminen itse tahtoo kiinnittyä. Prosessi korvautuu siis ulkoa annetuista vaihtoehdoista ja malleista omatoimiseksi valinnan prosessiksi, joka on käynnissä käytännössä koko elämän ajan. (Rubin, 2003, s. 809.) Postmodernin ajan ilmiöiden tutkiminen sivistysnarratiivin näkökulmasta olisi ollut mielenkiintoinen lisä sivistysnarratiivin laajentamiseen.

Rubinin (2003) mukaan vankan identiteetin rakentumisprosessi vaikeutuu ja identiteettiä on rakennettava yhä tietoisemmin, koska arvopohjainen ja tiedollinen materiaali, josta identiteetin rakentumisen prosessi ammentaa voimaa ja suuntaa, on hajallaan tietotulvan keskellä (s. 807). Hän kirjoittaa, että inhimillisen tiedonkäsittelyn taidot ja kapasiteetti ei kuitenkaan ole kasvanut vaan nojaamme edelleen syy-seuraussuhteiden ja mielekkäiden loogisten jatkumoiden ymmärtämiseen ja näin paisuva sirpaletiedon kaaos vaikeuttaa tiedonkäsittelyä ja mm. identiteetin rakentumisen prosessia (Rubin, 2003, s. 807). Tästä aiheutuu Rubinin mukaan suuria haasteita myös kasvatukselle ja koulutukselle (2003, s.808). Yksilön ongelmaksi nousee selviytyminen ja vaarana on syrjäytyminen ja vieraantuminen toisista sekä yhteiskunnallisesta toiminnasta, vaikuttamisesta ja päätöksenteosta. Modernin elämän mallin ja myöhäismodernin uusien vaatimusten välinen loukku koskee erityisesti lapsia ja nuoria kirjoittaa Rubin. (2003, s. 808.)

Tämän ahdinon näemme parhaillaan yhteiskunnassa, jossa vieraantumisesta kielivät sukupuolten välisten arvojen polarisoituminen naisten kallistuessa liberaalimmalle linjalle ja nuorten miesten joukossa kasvava konservatiivisten arvojen suosio. Ikäryhmät ja -luokat etäännyvät toisistaan, heimoutuvat milleniaaleiksi, GenZ- ja alpha -sukupolviksi, jotka kummastelevat toistensa kielenkäyttöä, pukeutumista ja elämänvalintoja. Yhteiskunta polarisoituu ennennäkemättömällä tavalla. Sivistys+ -projektin sivistysnarratiivia käsiteltiin ajankohtaisten globaalien ilmiöiden kuten ilmastonmuutoksen, koronapandemian ja Venäjän hyökkäyssodan kontekstissa enemmän, kuin yksilön näkökulman yhteydessä. Yksilön näkökulmaa edusti puhtaimmin luontosuhteen pohdinta yhdistettynä sivistyneen yksilön ominaisuuksiin ja ajatteluun.

Tiedotusvälineiden ja median koodit, kuvat, visualisoinnit, kollektiiviset tunteet - universaalit yhdessä koetut elämykset eli *emotionaalinen universaalius*, kuten Rubin sen ilmaisee, toimivat vallan välineinä. Media on vallan käyttäjä, mutta myös tukija sekä usein pelkkä vahvistin, joka siirtää ja vahvistaa universaalien kokemisen tapahtumia. (Rubin, 2003.) Rubin on huolissaan siitä, että meillä ei ole menetelmiä eikä työkaluja toden-epätoden, viihteen-oleellisen sisällölliseen erotteluun. Emme ole luoneet normia tai välineistöä siihen, miten rajatonta tietoa käytetään. (Rubin, 2003, s. 809.) Koulutamme toki valtavalla datamäärällä tekoälyä ja uusia teknologisia ratkaisuja, mutta millaisiin tarkoituksiin ja mistä tarkoituseristä lähtöisin. Rubin kuvaa myös vuorovaikutuksen muutosta, jossa ihmisten välinen suora kohtaaminen vaihtuu yksin koettuun ja jollain tasolla passiiviseen yhteyteen

kunkin itse valitsemien keskustelukumppanien kanssa. (Rubin, 2003). Identiteetin muotoutumisen prosessille tämä mahdollisuus valikoida kenen ja minkä kanssa olla vuorovaikutuksessa on uudenlainen tilanne. Periaatteessa kenellä tahansa on mahdollisuus valita mihin identifioituu ja halutessaan sulkea kaikki muu tietoisuudesta ja arkitodellisuudesta. Kuplautuminen on mahdollista tavoin, joita ei ole osattu ajatella. Tässä tilanteessa voidaan ajatella, että sivistys on antidootti ja että sivistys on identiteetin rakentumisprosessin osatekijä, joka pitää huolta siitä, ettei identiteetti jää kovin kapea-alaiseksi tai yhteiskunnasta irralliseksi. Sivistys voitaisiin siis nähdä yhteiskunnan palvelufunktiona kansalaisilleen, kuten uskonto ja uskontojen suuret tarinat tai kapitalismin suuri tarina on ollut omina aikoinaan. Aiempien vaikutusvaltaa omaavien tarinoiden ongelma on kuitenkin se, että ne eivät enää toimi postmodernin ajan arjessa. Niiden ihmiskuva on fiksattu, kun taas postmodernin ihminen rakentaa identiteettiään itse ja valitsee lukuisista vaihtoehdoista läpi elämänsä.

Sivistys on apukeino valita viisaammin ja auttaa yksilöitä rakentamaan identiteettiään tietoisemmin edes jonkinlaisen ohjenuoran avulla. Sivistys voisi olla tätä ja toimia siten palveluna kansalaisille kuitenkin operoiden postmodernissa ja ymmärtäen Rubinin (2003) listaamia modernin jälkeisen ajan haasteita eli identiteetin rakentumisen työläyttä, epävarmuutta, ahdistusta ja työn valtavuutta, yksilön yksinäisyyttä tehtävänsä edessä sekä tietoyhteiskunnan tarjoaman tiedon kuormittavuutta ja ristiriitaisuutta, mikä vaikeuttaa yksilön identiteetin muotoutumisen prosessia.

5.4 Yhteiskunnallisen narratiivin muotoilu

Tässä luvussa esitetään empiiristä ilmiötä tutkittaessa esiin nousseita havaintoja siitä, miten muotoilun ja erityisesti muotoiluajattelun avulla voidaan vaikuttaa narratiiviin kuten yhteiskunnalliseen sivistysnarratiiviin, ja muotoilla sitä tietoisesti vaikuttavammaksi. Metanarratiivinen analyysi (Kuvio 8.) jatkuu kysymällä, onko tarkasteltavasta narratiivista löydettävissä kuvailua tai luonnehdintoja sivistysnarratiivin funktiosta kulttuurissa ja yhteiskunnassa. Tarkastelu viedään päätökseen toteamalla, että Sivistys+ -projektin narratiivissa sivistysnarratiivi valjastettiin tietoisesti yhteiskunnallisen muutoksen välineeksi ja näin kuvailut sekä merkityksenanto ja sivistykselle annettu funktio yhteiskunnassa oli

selvää ja ilmeistä. Kytkös yhteiskunnallisen transformaation pyrkimykseen on mukana jo projektille asetetuissa tavoitteissa, jossa sivistys haluttiin nostaa vahvemmin esiin yhteiskunnallisena muutosvoimana ja ylisukupolvisena vastuuna (kts. Tamminen, 2022, s. 3).

Muotoiluajattelun vahvuus yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisussa tulee esille Valtosen & Caban (2022) erotteleman kolmen tekijän kautta (kts. Luku 3.2 *Narratiivi muotoilun tutkimuksessa*). Abduktiivinen logiikka yhdistettynä ulkopuolisen näkökulmaan jossa pyritään katsomaan ohi vallalla olevien “totuuksien” ja saamaan ymmärrys yhdessä tekemällä auttaa niin metanarratiivien kuin ontologioiden selville saamisessa. Ontologian pohtiminen vertautuu ihmisen tekemän materiaalistien esineiden rakentumisen tarkasteluun muotoilussa. Kuten sanottua, “Tutkimalla ihmisen muovaaman maailman ilmiöitä ja esineitä saa muotoilija tietoa siitä, kuinka ne on tehty” (Cross, 1982). Yhteiskunnallisissa ja “isoissa abstrakteissa” muotoilukohteissa, kuten sivistysnarratiivi, on otettava huomioon ontologinen aspekti asian luonteesta ja pyrittävä ymmärrykseen siitä, minkä käsityksen tai käsityksiä asioiden ja narratiivien olemuksesta jaetaan. Muotoilijan on pohdittava Sokrateen tavoin “*todellisuutta meidän, maailmassa elävien, lähtökohdista*” (Himanka 2021). Samoin pohdittavaksi muotoilijalle jää, että miten vallitsevaan käsitykseen voidaan vaikuttaa tarvittaessa.

Esimerkiksi pyrkimys vaikuttaa sivistysnarratiiviin identiteetin rakentumisen kautta ja sivistyneen identiteetin menestys on sen varassa, miten yhteiskunnassa käsitetään identiteetin käsite. Edellisessä luvussa esitetty Rubinin ajatus identiteetin rakentumisesta eli konstruoitumisesta, ei ole ainoa tapa suhtautua identiteetin käsitteeseen. On tunnistettu kaksi toisistaan poikkeavaa tapaa käsittää identiteetti eli minuus, joka voi pohjautua a) ydinminän ajatukseen tai b) siihen, että ydinminää ei ole, kaikki on rakentunutta (Hacking, 2009, s. 31-33). Ontologian käsite on keskeinen väline myös identiteetin ja sosiaalisten ilmiöiden luonteen ymmärtämisessä. Julian Bagginin (2022) laaja minuuden ja suhteisuuden käsittely teoksessa *Ajatteleva maailma*, osoittaa, miten monenlaisia minuuden ontologioita filosofian historiassa on ollut kautta aikojen, erityisesti kun tarkastelua laajennetaan länsimaisesta filosofiasta kattamaan muualla maailmalla vaikuttaneeseen ajatteluun (mm. ei-minä, Humen kimppunäkemykset, atomistinen näkemys, suhteinen minuus sekä Tom Kasuliksen “Intiimiys ja Koskemattomuus”) (Baggini, 2022, s. 193-237). Riippuen vallalla olevasta näkemyksestä yhteiskunnallinen muutosvoima nojaa käsitykseen identiteetin rakentumisesta tai mystisemmästä, ylhäältä annetusta ydinminän ajatuksesta. Muotoillun narratiivin vaikutus on heikko, jos vallitseva ajatus on, että yksilöllä on “saatu”, ennalta määrätty ja pysyvä

ydinminä. Tämä on yksi esimerkki siitä, mikä kaikki vaikuttaa valittuun strategiaan ja joko mahdollistaa tai estää yhteiskunnallisen muotoilun päämäärän. Nämä yhteiskunnan ja ihmisen rakentumiseen liittyvät vallitsevat käsitykset on tunnistettava ja huomattava, että käsityksiä voi yhteiskunnassa olla vallalla useita erilaisia yhtä aikaa. Tästä sivistysnarratiiville vaikeana esimerkkinä flat earth- teorian kannattajat. Yksilöiden ja jopa yhteisöjen todellisuudet voivat olla tarua ihmeellisempiä. Ei siis riitä, että selvitetään yksi aspekti, jonka kautta vaikuttaa muotoilulla ja mihin narratiivin praktinen ulottuvuus kohdistaa halutun yhteiskunnallisen transformaation aikaansaamiseksi. Tarvitaan tietoa myös antenarratiiveista ja vaihtoehtoisista tulkinnoista ja käsityksistä. Pyrittäessä globaaliin sivistykseen ja globaalien ongelmien ratkaisuun, kuten Sivistys+ -projektissa, on sivistysnarratiiviin liittyvien käsitteiden ontologioiden mahdollisuuksia myös laajennettava.

Muotoilun on mahdollista olla testaamassa muotoilun työkalujen kautta “sosiaalisen ja yhteiskunnallisen ontologian selvittämän sosiaalisen kognition, sosiaalisten luokkien, ryhmien ja kollektiivien, sopimusten ja konventioiden, lain sekä sosiaalisten entiteettien luonnetta” (Kyyrönen, 2019). Yhteiskunnan ontologiaan liittyvän toimija vai rakenne-dilemman avulla voidaan tutkia onko muutos mahdollisin ja vaikuttavin yksilönäkökulman vai järjestelmänäkökulman kautta muotoiltuna vai tarvitaanko yhteiskunnallisten narratiivien muotoilussa molempia. Käsitys identiteetin ontologiasta ja yhteiskunnan ontologiasta vaikuttaa myös kerronnalliseen toimijuuteen ja käsitykseen toiminnan vaikuttamismahdollisuuksista sekä rajoitteista. Jos valtaosa käsittää identiteetin olevan valmiiksi syntymässämme oleva annettu ominaisuus on kerronnallisella toiminnalla vaikeampi vaikuttaa tähän staattiseksi ajateltuun yksilön ominaisuuteen. Kerronnallinen toimijuus vaikuttaa myös takaisinkytkennän kautta eli kaksisuuntaisesti. Esimerkiksi sivistysnarratiivin tapauksessa diskurssissa kerronnallisen toimijan valitsema tai totuutena pitämä käsitys identiteetin ja sosiaalisen ontologiasta tulee viestittyä narratiivin kautta ja näkemys on näin narratiiviin rakennettua. Haaste onkin, että käsitämmekö asiat samoin tai kuinka suuri osa yksilöistä käsittää asiat samoin ja miten voimme vaikuttaa siihen, että jaamme yhteisen ymmärryksen asioista. Vaikuttavuus ja näin haluttujen vaikutusten saavuttaminen on vahvasti kytköksissä jaettuun ymmärrykseen.

Muotoilusta tekee erityisen se, että muotoilija ei voi ottaa yhteiskuntatieteellisen, narratiivisen, sosiologisen jne. tutkijan tapaan ennalta päätettynä tutkijan paradigmaa eli lähtöoletusta, mistä käsin hän asiaa tarkastelee ja kuljettaa tutkimuksensa logiikkaa ja

johtopäätöksiä lähtöoletuksen valintojen mukaisesti eteenpäin. Tämä katsantokanta ja tapa toimii induktiivisen ja deduktiivisen päättelyn mukaan ja auttaa ymmärtämään menneitä ja ollutta ilmiötä. Muotoilijan on kiinnostuttava siitä, mikä käsite ja ontologia on vallalla yhteiskunnassa, yhteisössä ja käyttäjien keskuudessa ja selvitettävä onko näitä näkemyksiä useita erilaisia, pystyäkseen muotoilemaan ratkaisua, joka on tulevaisuuteen suuntautunut ja uusi. Muotoilijan oma paradigma on näin toissijainen ja muotoilijan asenteen on oltava mahdollisimman neutraali ja vapaa abduktiiviselle päättelylle ja syvällisen ymmärryksen aikaansaamiselle. Muotoilijan lähestymistapa on konstruktionistinen (mm Kettunen, 2013; Koskinen ym., 2011, s. 1-37) ja sitä ohjaa muotoilijan objektiivisuus ja kiinnostus yhteiskunnan jäsenten käsitysmaailmasta. Muotoilija ei tutkijana ensin selitä omaa käsitystään vaan tämä on toisarvoinen, vain yhteiskunnan jäsenten keskuudessa vallitsevien käsitysten selville saaminen on merkittävää. Saatuja tuloksia voi tuki arvottaa ja pohtia onko vallalla oleva käsitys yhteiskunnan rakentumiselle hyödyllinen vai haitallinen ja pyrkiä muotoilemaan käsitystä esimerkiksi narratiivin avulla toivottuun suuntaan. Tämä muotoilutyö kohti haluttua on transformatiivisuutta. Näin narratiiviin muotoillaan transformatiivisuutta ja pyritään vaikuttamaan yhteiskunnalliseen metanarratiiviin, jonka avulla pyritään saavuttamaan myös toiminnassa haluttu muutos. Toiminnan kautta asenteissa ja arvoissa, ja tätä kautta jaetussa narratiivissa, tapahtunut muutos konkretisoituu yhteiskunnassa.

Wittmayer ym. (2019) toteavat tutkijan asettuvan osaksi muutosnarratiivin rakentumista omilla valinnoillaan. Tämän saman voi hyvin ajatella pätevän myös muotoilijaan, muotoilijaan tutkijana ja muotoilijaan kerronnallisena toimijana. Muotoilija on väistämättömästi kerronnallinen toimija muotoillessaan tekstiä ja myös presentaatiota (*storied design*, Liao, 2016) tai muotoilutuotteita, jotka sisältävät kerronnallisia elementtejä (Cordin, 2016). Muotoilijan työ on monella tavalla tarinallista ja myös narratiivista. Menestyneet muotoiluprojektit yhdistyvät yhteiskuntaan ja sosiaaliseen aspektiin, elävät ja jäävät elämään yhteiskunnallisessa dialogissa (Koskinen ym., 20, s. 145). Derridan dekonstruktivistinen menetelmä sopii sivistysnarratiivin ontologiseksi perustaksi hyvin ja yhteiskunnan palvelukseen valjastettuun muotoiluajatteluun, sillä menetelmä ei pyri sulkeuman eli lopullisen mallin tai ratkaisun löytämiseen vaan Derridan “korvaavuuden leikki” jatkuu äärettömyyksiin sillä aina on mahdollista ottaa esille uusia näkökulmia ja tulkintoja tarkastelun kohteeksi (mm Puusa & Juuti, 2021, s. 33). Voidaan ajatella, että myös sivistysnarratiivi on jatkuvasti muutoksessa ja kaipaa uusintamista ympäröivän kulttuurin, yhteiskunnan ja ajattelun muuttuessa. Tämä on myös Sitran Sivistys+ -projektin näkemys.

Samoin muotoilulla aikaan saatu tuotos ei ole ikuista eikä sillä ole päätös kohtaa vaan muotoilun voidaan nähdä osallistuvan “korvaavuuden leikkiin” ja olevan aktiivista uusintamisen toimintaa, sillä tuotteen muotoiltavuus pysyy niin kauan kuin ajattelu, kehitys, uusintamisen tarvekin pysyy. Muotoilu siis osallistuu Derridan “korvaavuuden leikkiin” yhä vain uudestaan.

Muotoilun alalta voidaan yhtyä Sitran näkemykseen sivistysnarratiivin funktiosta yhteiskunnassa, mutta samalla todeta, että sivistysnarratiivin uudistuminen vaatii laajentumista ja sen täytyy vastata modernin jälkeisen, postmodernin ajan haasteisiin joita yksilö kohtaa. Näin sivistysnarratiivi ja sivistyksen ihanne tekee itsestään houkuttelevan. Narratiivi tunnistaa ja tunnustaa yksilön tässä ajassa kohtaamat haasteet ja antaa näihin helpotusta ja ratkaisuja. Sivistys on mahdollista nähdä ratkaisuna käyttäjän ongelmaan. Sivistysnarratiivi ja sitä kautta sivistys yhteiskunnan palveluna vastaa käyttäjän tarpeeseen. Tämä tarve on kipeä, koskaan aiemmin kokonaiset ikäluokat nuoria eivät ole voineet näin pahoin ja saaneet yhtä vähän työkaluja, tukea ja keinoja hätäänsä. Muotoiluprosessi on vaihtoehto kompleksisten ongelmien ratkomiseen ja yhteiskunnalliseen muutokseen (Miettinen & Sarantou, 2019, s. 2). Tutkielman empiiristä ilmiötä kuvailtaessa luvussa 2. *Empiirinen ilmiö - Sivistys+* huomattiin kuitenkin, että yhteiskunnallisen käsitteen määrittely muotoilun termein on haastavaa. Muotoilulle tyypillisten käyttäjän, muotoiluongelman tai sidosryhmien määrittely on yhteiskunnallisen metanarratiivin käyttöyhteydessä muotoilulle uutta. Sivistysnarratiivi voi olla muotoiltava yhteiskunnallinen palvelutuote ja tuotteen käyttäjiksi ajatella yhtäläillä yhteiskunnan, Sitran kaltaisen instituution kuin yksilön.

Sen huomioiminen, että maailma, yhteiskunta ja yksilöiden arkitodellisuus ovat muuttuneet ja tulevaisuus rakentuu ymmärryksemme kautta on oleellista. Rakenteet eivät ole seuranneet perässä modernin jälkeiseen ja tästä syntyy muutostarve ja -paine. Samoin sivistysnarratiivin osalta. Narratiivi - kertomus postmodernissa, modernin jälkeisessä ajassa on toista kuin modernissa. Tarve on toinen, haasteet, joita ratkotaan ovat toiset. Ratkaistavat haasteet ovat yhä kompleksisempia, viheliäisiä ongelmia. Modernin jälkeisen ottaminen asetuksena vaikuttaisi välttämättömältä narratiivin käytettävyyden näkökulmasta. On ymmärrettävä yhteiskunnallista kontekstia ja aikaa, jossa yksilöt elävät. Muotoiluprosessi lähtee liikkeelle ymmärryksen kasvattamisesta ja muotoiluongelman määrittämisestä. Tämän vaiheen ymmärryksen saamiseksi on välttämätöntä pohjata muotoilutyö johonkin olemassa olevaan tai löytää ongelma, jota muotoilemalla lähdetään ratkaisemaan. Nykytilan ymmärrys on

välttämättömyys onnistuneelle muotoilutyölle, Olemassa olevien hankkeiden, kuten tässä Sitran Sivistys+ -projektin, tutkiminen toimii ymmärryksen lisääjänä. Menneitä ilmiöitä tutkimalla voidaan tutkia lähtötilannetta ja pyrkiä ymmärtämään vallitsevaa tilaa sekä tunnistamaan olemassa olevan tai pyrkimyksen mukaisen narratiivin erot. Samalla tarkastellaan myös nykytilan heikkouksia, olemassa olevan designin puutteita ja tunnistetaan muotoiluongelma, jota lähdetään ratkomaan. Esiymmärryksen vaihe antaa siis monenlaista tietoa; missä olemme ja miksi siihen on päädytty sekä mitä tämän hetken ratkaisusta puuttuu, ketä ei ole kuunneltu, keneltä ei ole kysytty. Muotoilun tutkimukselle narratiivisen lähestymistavan etuna voidaan nähdä se, että ihmisten tarinoilla ja tarinoiden tutkimisella on tiivis yhteys käytäntöön eletyn elämän kokemuksellisuuden ja kokemuksista muotoiltujen tarinoiden kautta.

Ihmisryhmät, jotka ovat mukana sosiaalisten innovaatioiden hankkeissa, joko itsensä tai muiden sellaisiksi määrittämässä, yleensä omaavat heille ominaisia ideoita siitä miten yhteisöjä ja yhteiskuntaa voidaan muuttaa ja millainen nimenomainen rooli heillä itsellään on tässä muutoksessa. Heidän voidaan katsoa noudattavan yhteiskunnallisen muutoksen strategiaa, joka keskittyy esikuvallisuuteen ja ennustavaan toimintaan, *prefigurative*. (Wittmayer et kump., 2019, s. 2). Näin myös Sitran tapauksessa ja tämä tarkoittaa, että heidän harjoittamansa käytännöt ennakoivat tai esikuvailevat, *prefigur*, jo olemassa olevien yhteiskunnallisten rakenteiden sisällä haluttua yhteiskuntaa (Leach, 2013). Prefiguratiivinen politiikka, *prefigurative politics* (Leach, 2013) ja mallintaminen edustavat tulevaa yhteiskunnan mallia, jota pohjustetaan jo nyt valintojen kautta. Hänninen “tarinallisen kiertokulun” teoriassaan (1999, s. 21), pitää tarinallisuutta tai tarinan rakentumista historiallisena, mutta muotoilu katsoo tulevaan ja muotoiltava “tuote” on tulevaisuusorientoitunut. Prefiguratiivinen muotoilu tai prefiguratiivinen lähestymistapa muotoilussa (Campbell & Lutterman, 2020) voisi olla yksi lähestymistapa myös narratiivien muotoiluun. Tarinallisuus on praktinen työkalu muutoksen aikaan saamiseksi ja esikuvallisen asiantilan kommunikoimiseksi. Kenties muotoilussa voitaisiin puhua prefiguratiivisesta narratiivisesta muotoilusta osana prefiguratiivista politiikkaa ja yhteiskunnallisen transformaation aktiopotentiaalin valjastamista. Muotoilun kielellä tämä voisi olla mallintamista, luovaa tulevaisuuden hahmottelua ja mallintamista tai prefiguratiivista muotoilua. Kun muotoiluprosessin ymmärtää prefiguratiivisen ja narratiivisen muotoilun kontekstissa saadaan valittua työkaluja ja malleja, joiden kautta liikkua muotoiluprosessissa kohti haluttua lopputulosta. Saadaan mallinnettua prosessimalli sivistysnarratiivin muotoilulle

ja kytkettyä tämä laajempaan teoriakehykseen ja esimerkkitapausten, *case* (tai *predencents* kts. Koskinen ym., 2019) ketjuun prefiguratiivisen politiikan, narratiivisen lähestymistavan ja yhteiskunnallisen muotoilun kautta. Voitaisiin kenties käyttää termiä prefiguratiivinen narratiivinen muotoilu, *Prefigurative Narrative Design*, jota on mahdollista käyttää yhteiskunnallisten narratiivien muotoiluun yhteiskunnallisen transformaation aikaansaamiseksi ja metanarratiivin, kuten sivistysnarratiivi, päivittämiseksi.

Tiedostava muotoilutoiminta koodaa auki tarinoita ja oppii niistä. Tästä syntyy mahdollisuus ja tila uudelle muotoilutoiminnalle. Muotoilu katsoo tulevaan ja ratkaisee käytännön ongelmia, myös viheliäisiä ongelmia. Muotoilulle tyypillistä on parantaminen, *betterment of things*. Tarinallinen muotoilu voisi olla strategista paremman tarinan luomista. Muotoilutoimintaa, jossa kertomusten kautta muotoillaan haluttu, parempi ja yhteiskunnallisessa kontekstissa, tehokkaampi, vaikuttavampi ja vakuuttavampi tarina. Komparatiivi on vahvasti läsnä muotoilutoiminnassa sillä tarkoitus on saada aikaan parempaa, kuin mitä aiemmin on tehty tai luoda jotain, mitä ei vielä aiemmin ole ollut. Yhteiskunnallisten arvojen kirkastaminen tarinassa on askel kohti parempaa ja voimme tarkastella parempaa tarinaa sen sisältämien arvolatausten kautta kuten:

- onko narratiivi inklusiivisempi ja tasa-arvoisempi?
- edistääkö uusi narratiivi yhteisöllisyyttä, yhtenäisyyttä ja ihmisten sopuisaa toimintaa ja kohtaamista?
- puhutteleeko narratiivi laajempaa yleisöä tai puhutteleeko se yleisöä, jota aiempi narratiivi ei ole puhutellut?

Tarinan paremmuus näkyy tarinan vaikuttavuutena ja vaikuttavuudessa;

- saako narratiivi aikaan hyvää ja parempaa?
- saako se aikaan sivistystä?

Muotoilutoiminta on voimakkaasti käytäntölähtöistä ja muotoilulla ratkotaan käytettävyyden ongelmia. Narratiivin käyttökelpoisuus on siten sekä narratiivin paremmuuden, että muotoilun onnistumisen mittari. Tarvitaan muotoilun kriteerit, joita vasten muotoillen syntynyttä yhteiskunnallista palvelutuotetta arvioidaan. Kriteerit myös ohjaavat muotoilutoimintaa ja muotoilijan työskentelyä. Kriteerit asettuvat muotoilun ohjenuoraksi, tekemisen suuntaa ohjaavaksi raamiksi, sillä narratiiveihin vaikuttaminen on eettisesti herkkää aluetta.

Koski (2007) kuvaa artikkelissaan Pertti Grönholmin vuoden 2006 alustusta, joka sisälsi konkreettisia esimerkkejä kertomuksen käsitteen käytöstä esiteltäessä identiteetin rakentamista kertomusten avulla entisessä Neuvostoliitossa. Alustuksessa vanhojen etnografisten museoiden edustaman “eksotismin kertomuksen” tilalle tarjottiin “sankarillisia neuvostokertomuksia, jotka saattoivat olla ihan konkreettisia, suullisia tarinoita, mutta heijastivat kuitenkin abstraktimpaa “neuvostokertomusta”, joka tähtäsi Grönholmin mukaan yhteinäiseen neuvostoidentiteettiin. Koski osoitti tämän lainauksen avulla, miten kertomuksen käsite voi toimia usealla abstraktiotasolla joille yhteistä on ideologisesti väritynyt näkökulma. (Koski, 2007, s. 8.) Miten metanarratiivien käyttö yhteiskunnallisen transformaation pyrkimyksissä eroaa vaikkapa Neuvostoliiton ajan propagandasta tai Weimarin tasavallan natsistisesta propagandasta tai ajankohtaisesti Israelin valtapuolueen tuottamasta yhteiskunnallisesta narratiivista? Eettisyyden varmistaminen avoimuudella ja läpinäkyvyydellä on välttämätöntä sillä muotoilun käyttöä myös poliittisesti ja yhteiskunnallisesti epäilyttäviin tarkoituksiin ei voine välttää. Tämä vaatii medialukutaitoa, tieteellisen tekstin arviointia, avoimuutta ja vertaisarviointia sekä avointa keskustelua muotoillun narratiivin eettisyydestä ja narratiivien tarkoituksenmukaisesta, päämäärähakuisesta muotoilusta. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota muotoiltavan narratiivin moniäänisyyteen ja inklusiivisuuteen ja mietittävä kenen kaikkien narratiivia tuotetaan ja muotoillaan ja onko narratiivin kohderyhmät huomioitu laaja-alaisesti vai sulkeeko muotoiltava narratiivi joitain ryhmiä pois.

Helsingin yliopistossa Wise-projektin tutkimusta tehnyt Roope Kaaronen (2019) kirjoittaa blogikirjoituksessaan, että “kestävyydekiiri on suunnittelukriisi” Hänen mukaan kaupunkien ärsykeympäristö ohjaa meitä jatkuvasti kohti kestävämpiä valintoja ja käyttäytymismalleja tottumusten ja tarjoomien ehdoilla. Samoin kuin voidaan pohtia, millainen ympäristö tukee kestäviä valintoja voidaan miettiä millainen ympäristö kannattelee sivistysarvoja ja sivistynyttä tekemistä. Kuinka rakennetaan muotoillen haluttuun ohjaavaa narratiivista ympäristöä? Sivistys+ -projektin kaltainen hankeympäristö voidaan käsittää ohjaavana ympäristönä ja tämän tyylisten ympäristöjen tietoinen muotoilu ohjaamistarkoituksessa voidaan valjastaa narratiivisen muotoilun välineeksi. Voidaan myös argumentoida, että Sitra on Sivistys+ -projektissaan toiminut juuri näin sivistystoimijoiden kohdalla. Kaaronen tuo kirjoituksessaan esiin myös kulttuurisen evoluution käsitteen, jonka kautta voidaan tutkia mahdollisuutta, jossa sivistysnarratiivin kaltaisen metanarratiivin

tavoitteena on vaikuttaa kulttuuriseen evoluutioon ja siihen, että evoluutio tapahtuu kestävämmällä pohjalla (Kaaronen, 2019).

Huomautettakoon, että Sivistys+- projektin jälkeisen Sitran Megatrendit 2023- raportissa (Dufva & Rekola, 2023) sivistys nostetaan esiin keskusteluun vain viisi kertaa, joista kerran koulutuksen yhteydessä ja loput neljä kertaa digitaalisen sivistyksen yhteydessä. Sitra kuvaa itseään tulevaisuustalona, jonka tehtävä on edistää suomalaisten hyvinvointia ja vauhdittaa talouden kasvua luonnon kantokyvyn rajoissa. Sitran uusi strategia tuli voimaan 1.9.2024 ja strategiadokumentissaan Sitra kuvaa tehtävänsä, strategian suunnan, arvot sekä miten toivottu muutos saadaan aikaan. Uudessa strategiassa (Sitra, 2024), laadittu 12.6.2024, ei ole mainittu kertaakaan sivistystä vaan tekemisen pääpaino on vaihtunut - Miten sivistysnarratiivin uusiutuminen ja elo jatkuu tästä eteenpäin? Suoheimo tiivistää väitöskirjassaan, että viheliäiset ongelmat eivät ratkea tai niitä ei kyetä kesyttämään kuukausien tai muutaman vuoden mittaisin toimenpitein ja kritisoi nykyisten rahoitusinstrumenttien lyhytjänteisyyttä, kun tarvittaisiin rahoitusta pitkäjänteiselle, jopa vuosikymmenien ajan kestäväälle työlle. Toisen kompleksisen ongelman Suoheimon mukaan aiheuttaa kansallisen ja kunnallisen päättäjistön tekemien vaalikausien mittaiset päämäärät ja muutokset, jotka voivat viivästyttää pidemmän aikavälin kehitystä. (Suoheimo, 2020, s. 90).

Muotoilun, erityisesti palvelumuotoilun, piirissä on vallalla ajatus siitä, että muotoilun työkalut ovat ketteriä ja nopeita. Testaukseen ja nopeaan kehittämiseen päästään montaa muuta tieteenalaa nopeammin. Viheliäiset ongelmat ja yhteiskunnan kompleksisuus kuitenkin haastaa tätä ketteryyttä ja nopean kehittämisen narratiivia. Työn aikajänne, kuten Suoheimo väitöksessään (2020) on todennut, on pitkä ja tämä haastaa palvelumuotoilun narratiivia, mutta on myös mahdollista ajatella, että palvelumuotoilu haastaa yleistä narratiivia siitä, että yhteiskunnallinen muutos ja muutos ihmisissä vie paljon aikaa. Oman lisänsä tähän paradigmoja ja narratiiveja haastavaan ajatteluun tuo vielä itse narratiivinen lähestymistapa. Narratiivien ajallinen luonne ja kytkeytyminen aikaan ei noudata käsittämäämme lineaarista aikaa ja voi jopa olla mahdollista irrottautua yhteiskunnallisen transformaation ajanarratiiveista ja kyseenalaistaa aikaa vievän prosessin metanarratiivi. Historiasta löydämme esimerkkejä, joissa ihmisjoukkojen arvot, asenteet ja käytös ovat muuttuneet pelottavan nopeasti saaden aikaan ilmiöitä kuten Tappajahai- elokuvan nostama pelko haita kohtaan ja haiden järjetön ajojahti. Aika on siis suhteellista ja narratiivista. Kenties aika on muotoiltavissa.

6 YHTEENVETO

“Tulevaisuus, varsinkin nykyistä paremmaksi mielletävä, edellyttää näkemistä, usein keksimistä ja aina tekemistä.” (Lehtisalo, 2002, s. 13).

Tutkimus osoittaa, että Sitra kerronnallisena toimijana tuotti narratiivia sivistyksestä kahdella tasolla. Sivistys+ -projektissa muodostui oma *projektinarratiivinsa*, jonka juonessa näkyy tavoitteellinen praktisuus ja valittuihin toimijoihin vaikuttaminen. Toinen löydetty narratiivi on yhteiskunnallisesti syvempi, luonteeltaan päämäärähakuinen *sivistysnarratiivi*, jonka nähdään kytkeytyvän yhteiskunnalliseen narratiiviseen metatasoon ja *metahallintoon*, jossa sivistysnarratiivin ajatellaan toimivan metahallinnon välineenä yhteiskunnallisen transformaation abstraktimmalla tasolla ulottuen jopa identiteetin alueelle.

Opinnäytteelle asetettujen tavoitteiden ja tarkoitusten mukaisesti tutkielmalla haluttiin yhtyä moniääniseen keskusteluun Sivistyksen teemavuonna 2024 ja muotoilla uudenlaista toimintaa vallitsevan sivistysihanteen päivittämiseksi vastaamaan nykyajan monimutkaisiin eli viheliäisiin ongelmiin. Tutkielman tavoitteena oli:

- yhtyä moniääniseen keskusteluun ja uudelleenlaiseen toimintaan vallitsevan sivistysihanteen päivittämiseksi vastaamaan nykyajan monimutkaisiin, viheliäisiin ongelmiin.
- osallistua muotoilun ja taiteen saralta yhteiskunnalliseen keskusteluun ja sivistysihanteen kriittiseen tarkasteluun
- pyrkiä tuomaan sivistyskeskusteluun uusia näkökulmia ja ääniä muotoilun saralta ja
- liittää muotoilun tieteenala osaksi yhteiskunnallista sivistyksen transformaatiota.

Voidaan todeta, että keskusteluun on osallistuttu monipuolisesti ja laajasti useaa tieteenalaa ennakkoluulottomasti soveltaen ja erityisesti muotoilujattelua ja muotoilun tutkimusta korostaen.

6.1 Tulosten yhteenvetoa

Tutkimuksessa kysyttiin, miten Sitra sivistystoimijana pyrkii edistämään yhteiskunnallista muutosta sivistysnarratiivin avulla? Kysymykseen vastattiin tutkimalla Sivistys+ -projektinarratiivia sekä Sitran sivistysnarratiivia ja selvittämällä näiden juoni sekä Sitran rooli kerronnallisena toimijana suomalaisessa yhteiskunnassa. Tutkimuksessa todettiin, että narratiivia voidaan tulkita monella tavalla ja, että tässä opinnäytteessä esitetään yhdenlainen tulkinta laadulliselle tutkimukselle tyypilliseen tapaan.

Sivistys+ -projektin aineistoa analysoitiin tätä tutkimusta varten koostetun Teleologisen NoC-viitekehyksen avulla ja analyysissa erotettiin toisistaan kaksi narratiivia, Sitran Sivistys+ -projektinarratiivi, jonka juonta kuvaa tavoitteellinen praktisuus sekä lukijaa ajatellen *sivistysnarratiiviksi* nimetty narratiivi erotuksena projektinarratiivista. Sivistysnarratiivin juonellista ydintä erottaa projektinarratiivista sen metanarratiivinen, päämäärähakuinen luonne ja tätä metanarratiivisuutta tutkittiin edelleen esittämällä aineistolle kysymyksiä Meretojan metanarratiivisuuden määrittelyn avulla (Kuvio 8.). Sivistysnarratiivista voitiin löytää kytköksiä yhteiskunnalliseen narratiiviseen metatasoon ja metahallintoon, *metagovernance*, jossa sivistysnarratiivin ajatellaan toimivan metahallinnon välineenä ja toimivan prefiguratiivisen, tulevaisuuskuvia tuottavan toiminnan kautta. Löydetyt kaksi narratiivia sekä niiden käsittely luvussa 5.1 vastasivat erityisesti ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Ensimmäinen kysymyksen motiivina tutkielman tekijällä on ollut kiinnostus ja ymmärtämisen halu. Sitran Sivistys+ -projekti ja sen käyttämä sivistysnarratiivin käsite on avannut mahdollisuuden tutkia julkisorganisaation narratiivista valtaa ja toimijuutta yhteiskunnassa.

Opinnäytteen tulokunnallisessa kehyksessä ajateltiin, että Sitra kerronnallisena toimijana tuotti narratiivia sivistyksestä kahdella toisiinsa limittyvällä tasolla ja nämä kaksi juonellisesti erilaista tasoa erotettiin nimeämälle ne lukijaa ajatellen, mutta kahden narratiivin todellisuus on olemassa vain teoreettisessa tarkastelussa ja on näin osa tämän tutkielman tuottamaa tutkimuksellista narratiivia. Tutkimustarkoituksellinen Sivistys+ narratiivin jako ymmärryksen ja hahmottamisen helpottamiseksi oli kuitenkin onnistunut valinta.

Toisena kysymyksenä esitettiin, että miten muotoilemme yhteiskunnallisia narratiiveja kuten sivistysnarratiivia, saadaksemme niistä vaikuttavia? Vastaukseksi esitettiin, että muotoilun on mahdollista operoida yhteiskunnallisten narratiivien tasolla *toimijuuden* ja *identiteetin* käsitteiden kautta muotoiluajattelua soveltamalla ja pyrkimällä syvälliseen ymmärrykseen yksilön ymmärryksestä suhteessa yhteiskunnallisiin käsitteisiin, kuten sivistys, identiteetti ja yhteiskunta. Tutkimustulosluvuissa 5.2, 5.3 ja erityisesti 5.4 vastattiin kattavasti muotoiluajattelun ja muotoilun näkökulmasta esitettyyn tutkimuskysymykseen ja todettiin, että narratiiveja muotoilevan on tutkittava yhteiskunnallisia narratiiveja kulttuuristen ontologioiden kautta rakenteiden, instituutioiden ja yksilöiden tasoilla voidakseen käyttää muotoilua, taidetta, metahallintoa, osallisuutta tai metanarratiiveja yhteiskunnan päämäärien saavuttamiseen ja yhteiskunnalliseen transformaatioon. Yhteiskunnallisia narratiiveja on mahdollista muotoilla abduktiivisen ja paradigmavapaan muotoiluajattelun avulla ja näin muotoilulla on mahdollisuus olla merkittävä väline eettisen yhteiskunnallisen transformaation tavoitteissa. Toista tutkimuskysymystä ohjasi tutkielman tekijän halu selvittää miten yhteiskunnallisia narratiiveja muotoillaan sekä halu tehdä tällaista muotoilua. Kysymyksen asettelua sekä analyysia ja löydöksiä ohjasi johdannossa esitetty laajempi tutkimussuunnitelma, jonka ensimmäistä vaihetta on nyt käsitelty opinnäytteen verran.

6.2 Tulosten tarkastelua

Aineiston analyysi Sitran Sivistys+-projektista toteutettiin systemaattisesti tätä tutkielmaa varten muotoillulla Teleologisen NoC- analyysiviitekehyksen avulla. Analyysi tarjosi syvällisen ymmärryksen siitä, miten Sitran Sivistys+ projektissaan tuottama sivistysnarratiivi rakentui, kehittyi ja pyrki vaikuttamaan yhteiskunnalliseen muutokseen. Analyysikehikko toimi yllättävän hyvin muotoilijan työkaluna etsittäessä mallia sille, miten yhteiskunnallista käsitettä voi muotoilla. Empiiristä aineistoa oli runsaasti yhden esimerkkitapauksen puitteissa ja valittu aineisto antoi kattavan näkökulman Sitran vaikuttamispyrkimyksistä. Analyysikehikon avulla myös muut sivistykseen ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen tähtäävät hankkeet ovat vertailtavissa narratiivisen lähestymistavan avulla. Muotoilullisen mallin täydentäminen on paikallaan laajennettaessa muotoilun tutkimusta narratologian soveltamiseen.

Sivistystä voi ajatella yhteiskunnallisena, hyvinvointivaltion produktina, tuotteena, jota narratiivin avulla muotoilemme ja toisaalta narratiivin voi ajatella välineenä, jolla muotoilemme yhteiskuntaa. Tässä tarinassa sivistys on kansalaisen ja yhteiskunnallisen toimijan ominaisuus ja osa identiteettiä. Sivistystä luodaan ja tuotetaan sivistystä tuottavien osapuolien eli tuottajien kautta. Näitä instansseja ovat koululaitos, koulutus, museot, vapaaehtoisjärjestöt sekä lukuisat muut sivistystoimijat. Koulutus perinteisesti vastaa isoa osaa sivistystuotteesta ja sivistyksen kasvattamiseen tähtäävistä toimista. Sivistystoimijat voi jakaa kahdenlaisiin toimijoihin; niihin, joissa sivistyskäsite ja kansalaisyhteiskunnan toimivuus on keskusteltavissa, rakennettavissa ja muokattavissa ja niihin, jotka tuottavat ylhäältä alaspäin, valmiiksi pureksittua sivistysnarratiivia ilman dialogisuutta ja joustavuutta. Jälkimmäiset edustavat lyotardilaista metanarratiivisuutta ja ensimmäiset omaa kerronnallista toimijuuttaan ja metanarratiivisuuttaan pohtivia tahoja. Narratiivin vakiintuneisuutta on syytä tutkia tarkemmin sivistysnarratiivin näkökulmasta.

Se, miten yksilöt käsittävät yhteiskunnan, nousee merkitykselliseksi, kun pyrkimys on muotoilla yhteiskuntaa käsitteiden, arvostusten ja ihanteiden tasolla tai tavoite on muotoilla yksilöistä koostuvien entiteettien ajattelua, jolla lopulta on tavoitteena ulottua kollektiivisen toiminnan, ajattelun ja arvostusten tasolle. Projektinarratiivin käyttöä tarkastellessa nousi esiin sivistysnarratiivin vaikuttavuuden haaste; uskotaanko sivistyksen voimallisuuteen ja vaikuttavuuteen yhteisesti? Onko väite sivistyksen kyvystä vastata viheliäisiin ongelmiin ja tulevaisuuden haasteisiin uskottava muidenkin kuin Sivsitys+ -projektiin mukaan lähteneiden ja kutsuttujen toimijoiden näkökulmasta? Onko visio ja käsitys jaettu vai ei, sitä emme voi tietää kysymättä yhteisön jäseniltä itseltään. Unohdattessa kohderyhmän, tai muotoilun kielellä käyttäjän näkökulma, ei voida varmistua siitä, että visio, käsitykset ja näkemys asioiden nykytilasta on jaettu.

Yhteiskunnan toimivuus ja kyky vastata viheliäisiin ongelmiin on postmodernissa kriittisen tarkastelun alla. Ei ole itsestään selvää, että yksilöiden usko sivistyksen voimaan ja sivistyksen saavuttamisen eteen tehdyn työn merkitykseen säilyy tulevaisuudessa. Tietotulvan ajassa sivistyksen hankkimisen kustannus voi kasvaa sellaiseksi ettei Sivsitys+ narratiivin mukaista vaihtoehtoa välttämättä valita. Tietoyhteiskunnan vaatimusten ja koronan kaltaisten pandemioiden, sotien ja polarisaation ajassa nuorten kohtaama muutos on valtava. Tämä

asettaa yhteiskunnan metanarratiivit, suuret kertomukset, ja niihin eri tavoin suhtautuvat ikäluokat jännitteiseen asemaan, jossa vaaditaan empatiaa ja ymmärrystä sekä avautumista käsitteiden mukautumiselle, uudistumiselle ja laajentumiselle. Sivistys on yksilön ominaisuus, mutta myös yhteiskunnan ominaisuus. Sivistyksen on osuttava maaliin tehtävässään ja oltava osa itsensä toteuttamista ja valinnanvapautta - osa oman näköistä, valittua tulevaisuutta, jossa oma itse ja identiteetti on dynaaminen prosessi.

Erityisesti nuorilla on “kasvava paine tehdä oikeita ja järkeviä ratkaisuja, ilman perinteiden ja instituutioiden tukea” Rubin kommentoi ja jatkaa kuinka institutionaaliset auktoriteetit, kuten koululaitos, ovat kykenemättömiä vastaamaan nuorten tarpeeseen saada niin moraalista kuin identiteetin rakentumiseen liittyvää ohjausta. (Rubin, 2003, s. 816.) Keskittymiskykyä haastavan digitaalisuuden ja sosiaalisen median aikana yhteiskuntakelpoisen yksilön vaateet pommittavat normatiivisuudellaan nuoria, joiden odotetaan omaksuvan joukon kansalaistaitoja ja kyvykkyyttä elinikäisen oppimisen avulla ja rakentavan luontosuhdettaan, vastuullisuuttaan ja tuottavuuttaan ajassa, jossa tulevaisuuskuvat eivät hahmotu selkeinä. Sosiaalisen median nopea tarinankerronta, paljastuksellisuus ja visuaalinen voittokulku tuottavat ihmisten keskistä vertailevaa tarinaa jossa korostuu kulutus hyvinvoinnin keinona. Nuorten harteilla on valtava taakka seuloa ja sulkea pois jatkuvaa ärsyketulvaa ilman tukea.

Sivistys vastauksena ei ole nopea prosessi, sillä sivistys on elinikäistä oppimista ja pitkäjänteistä pyrkimystä sivistyä, tulla sivistyneeksi ja omata sivistyneen identiteetti. Tämä tekee sivistysnarratiivin tavoitteiden saavuttamisesta haastavaa, mutta parhaimmillaan mielekäästä ja tavoittelemisen arvoista. Sivistyksen on mahdollista vastata yksilön, erityisesti nuorten, postmodernissa ajassa kohtaamiin haasteisiin ja emotionaaliseen, identiteetin pirstonaisuudesta johtuvaan, turvattomuuteen. Samalla sivistys toimii välineenä, jolla arvottaa yksilöitä.

6.3 Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet

Kirjallisuudentutkimusta on tässä opinnäytteessä sovellettu muotoilun alalle ja yhteiskunnallisen narratiivin tutkimukseen sillä se antaa uuden näkökulman ja mahdollisesti erittäin käyttökelpoisia työkaluja ja termejä yhteiskunnallisia tavoitteita ajavien projekti- ja

hankenarratiivien tutkimiseen. Muotoilun tutkimuksessa, kuten monilla muillakin aloilla, narratiivisuuteen liittyviä käsitteitä, kuten "tarinallisuus" ja "storytelling", on käytetty usein epätarkasti ja ilman vankkaa teoreettista pohjaa. Muotoilun alalla käytetyt narratiivisuuteen viittaavat termit ovat usein peräisin populaarikulttuurista tai markkinointiviestinnästä, missä ne on omaksuttu laajalti osana brändäystä ja tarinallista markkinointia. Tämä on johtanut siihen, että termien merkitykset ovat hämärtyneet, mikä voi heikentää tutkimuksen johdonmukaisuutta ja uskottavuutta.

Narratologia, eli kertomuksen teoria, tarjoaa syvällisen ymmärryksen siitä, miten tarinat rakentuvat ja vaikuttavat yhteiskunnassa ja yksilöissä. Muotoilun tutkimuksessa on tärkeää hyödyntää tätä tietoa tarkasti määriteltyjen käsitteiden avulla. Vain näin voidaan varmistaa, että narratiivisuus käsitteenä kantaa mukanaan sille annetun syvemmän merkityksen ja analyysin. Jotta muotoilun tutkimus voi hyödyntää näitä käsitteitä täysimääräisesti ja merkityksellisesti, on tärkeää, että narratologinen perusta on vankka ja termien käyttö vakiintunutta. Näin varmistamme, että tutkimus ei jää vain pintapuoliseksi käsitteiden leikiksi, vaan että se edistää aitoa ymmärrystä ja kehitystä muotoilun alalla.

Kuten Friedman (2003) artikkelissaan kirjoittaa, on teoriaperustaisuuden yhdistäminen muotoilun näkökulmiin sekä mallien lainaaminen muista näkökulmista, teorian tuottaminen muotoilijoiden käytännöistä sekä perustyökalujen kehittäminen ja teoriaan liittyvien resurssien kirjallisten tuotosten ja teoreettisen mielikuvituksen ja herkkyyden kehittäminen huomioiduksi tulemisen arvoista tutkimuksessa. Friedmanin mukaan teorian muotoilu voi olla niin leikkisää kuin kurinalaistakin tai yhtä taiteellista kuin käsityöpohjainen muotoilu, mutta vain teoriaa luova muotoilu sopii ratkaisemaan laajamittaisia yhteiskunnallisia ja taloudellisia tarpeita. Päästäksemme tähän tarvitaan harjoittelua. Siirtyminen tekemisestä tietämiseen edellyttää artikulaatiota ja kriittistä tarkastelua tasolla, joka oivalluttaa käytännön tekijöitä. Friedmanin näkemyksen mukaan kokemusta ja teoriaa on syytä yhdistää. (Friedman, 2003, s. 521-522.)

Tarinassa on voimaa, jonka voi valjastaa yhteiskunnan muutoksen välineeksi. Voimallisuus kuitenkin houkuttaa käyttämään valtaa. Muutos on muotoiltavissa ja ihmisen muutos saa alkunsa pään sisäisestä ja siihen käyttöjärjestelmään vaikutetaan edelleen tehokkaasti kertomuksilla. Onnistunut muotoilu kykenee vaikuttamaan käyttäjien mieltymyksiin, asenteisiin, valintoihin ja toimintaan. Kytkeytyminen toimintaan osoittaa muotoilun

vaikuttavuuden. Muotoillun narratiivin kautta ihmiset yksilöinä ja yhteisöjensä jäseninä toimivat muuttuneella tavalla ja toiminnan muutosta edesauttaa ja sitä edeltää yksilön sisäisten prosessien, ajattelun, arvostusten ja jopa identiteetin muutos. Tämä nostaa esiin eettisiä pohdintoja. Monenlainen muotoilu, kuten sosiaalisen median sovellusten koukuttavat algoritmit, manipuloivat käytöstä hallitsemattomasti. Sosiaalisia suhteita muokkaavien tuotteiden ja palvelujen laajoja seurauksia eri ikäryhmissä ja kokonaisissa sukupolvissa ei vielä edes hahmoteta tarkalleen. Narratiivisen lähestymistapaan ja narratologiaan liittyy ajatus siitä, että myös tiede on narratiivista - yhdessä tieteen sisällä koostettua, elävää ja muokkautuvaa tarinaa, kuten poststrukturalistinen laadullinen tutkimus yleensäkin (Puusa & Juuti, 2021, s. 38-29; Juuti & Puusa, 2021, s. 318-323) Poststrukturalistisen tutkijan on ymmärrettävä, että tutkimusraportti on tarinaa, jolla on oma vaikuttamispyrkimyksensä yhteiskunnassa (Juuti & Puusa, 2021, s. 322). Samoin muotoilijan on ymmärrettävä vastuunsa sillä kuten Hanska (2007) tutkiessaan Ronald Reaganin narratiiveja ja poliittista retoriikkaa toteaa, on tarinoiden käyttö demokratiavajeen ja informaatiotulvan aikakaudella mahdollisuus viestiä yksinkertaistetuilla malleilla kompleksisista asioista, mutta myös toisaalta tilaisuus valehteluun ja epätoden levittämiseen, erityisesti politiikassa.

Ratkaisuehdotukseni omassa tutkimuksessani on lähestyä yhteiskunnallisia narratiiveja taiteen ja tarkemmin ottaen sanataiteen kautta ja liittämään akateemiset pyrkimykseni sekä yhteiskunnallinen vaikuttavuus muotoilu fiktion tutkimukseen. Taide, erityisesti kaunokirjallisuus, ei syötä lukijalleen valmiita ajatuksia tai vähättele lukijan kykyä muodostaa omia johtopäätöksiään. Kirjallisuuden vaikutin on kokemuksellisuus ja tämä kytkeytyy vahvasti narratiivisuuteen. Narratiivinen tutkimus ja kaunokirjallisuus sen välineenä on pehmeä ja kokijaa arvostava tapa vaikuttaa narratiiveilla yhteiskuntaan. Jokaisen päätettäväksi jää lukeeko kirjan ja antaako sen vaikuttaa. Rinnalla tutkimustyötä ohjaavat akateemiset arvot, avoimuus, läpinäkyvyys ja vertaisten kriittisyys sekä tutkimuseettinen ohjeisto. Mielestäni nämä kaksi seikkaa huolehtivat omassa tutkimuksessani rajoista, kun vielä itse voimakkaasti ja avoimesti nostan eettisen tarkastelun tutkimukseni keskeiseksi tekijäksi.

Björninen toteaa “jos kirjallisuus tiedostaa kaiken olevan kieltä, retoriikkaa ja konventioita, usko taiteen kykyyn tavoitella totuudellisuutta, avartaa maailmaa tai vaikuttaa yhteiskunnallisiin ja poliittisiin todellisuuksiin on ymmärrettävästi koetuksella” (Björninen, 2021, s. 8). Samoin ajatuksin voidaan pohtia, mikä yhteiskunnallisten narratiivien kyky

vaikuttaa lopulta on, kun tietoisuus narratiiveista ja yhteiskunnallisista metanarratiiveista on olemassa. Björninen kuvaa tätä “ironiseksi jännitteeksi” Jos narratiiveja ryhdytään tietoisesti muotoilemaan niin luommeko jotain uutta ja vaikuttavaa vai saammeko vain aikaiseksi uudenlaista “ironista jännitettä”.

Tulevaisuuden muuttamiseen pyrkiviä narratiiveja on syytä tutkia tarkemmin muotoilun näkökulmasta. Tavoitteeni onkin jatkaa narratiivien muotoilun teoreettista pohdintaa ja laajentaa tutkimusta Friedmanin (2003) jaottelun mukaiseen kliiniseen muotoilun tutkimukseen nuorille suunnattujen tarinallisten työpajojen kautta ja tutkia empiirisesti kerronnallista toimijuutta ja narratiivien muotoiltavuutta yhteiskunnassa.

LÄHTEET

Alasuutari, P. (2011) *Laadullinen tutkimus 2.0*. Osuuskunta Vastapaino.

Archer, L. B. (1965). *Systematic Method for Designers*. Council of Industrial Design. OCLC.

Arnold, J. E. (2016) [1959]. *Creative Engineering: Promoting Innovation by Thinking Differently*. Stanford Digital Repository.

<https://stacks.stanford.edu/file/druid:jb100vs5745/Creative%20Engineering%20-%20John%20E.%20Arnold.pdf>

Baggini, J. (2022). *Ajatteleva maailma: Filosofian maailmanhistoria*. niin&näin.

Barthes, R. & Duisit, L. (1975). An introduction to the structural analysis of narrative. *New literary history*, 6(2), 237-272.

Berendse, M., Duijnhoven, H. & Veenswijk, M. (2006). Editing narratives of change. Identity and legitimacy in complex innovative infrastructure organizations. *Intervention Research*, 2(1-2), 73-89.

Björninen, S. (toim.) (2021). *Kertomus postmodernismin jälkeen*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Bleecker, J. (2024). What is design fiction? julianbleecker.com. Saatavilla 3.11.2024

<https://julianbleecker.com/what-is-design-fiction/>

Campbell, T. & Lutterman, A. (2020). Practicing the Worlds We Want: Prefigurative design for revolutionary transformation. Proceedings of Relating Systems Thinking and Design RSD9 Symposium, NID Ahmedabad. Saatavilla:

<https://drive.google.com/file/d/18SBqyiLDEqfmwa53rZFWWkiHhYGCG8zz/view>

Childs, P., Zhao, Y. & Grigg, J. (2013). Narrative in design development. In DS 76: Proceedings of E&PDE 2013, the 15th International Conference on Engineering and Product Design Education, Dublin, Ireland, 05-06.09.2013 (pp. 108-113).

<https://www.designsociety.org/download-publication/34698/Narrative+in+design+development>

Clandinin, D. J. (toim.) (2007). *Handbook of narrative inquiry. Mapping a Methodology*. SAGE Publications.

Clandinin, D. J. & Connelly F. M. (2000). *Narrative Inquiry. Experience and Story in Qualitative Research*. John Wiley & Sons, inc.

Cross, N. (1982) Designerly ways of knowing, *Design Studies*, 3 (4), 221-227.

Cordin, G. (2016). *Narrative design: The designer as an instigator of changes*. Peter Lang GmbH.

Corvellec, H. & Hultman, J. (2012). From “less landfilling” to “wasting less”: Societal narratives, socio-materiality, and organizations. *Journal of organizational change management*, 25(2), 297-314. <https://doi.org/10.1108/09534811211213964>

De Fina, A. & Georgakopoulou, A. (2015). *The Handbook of Narrative Analysis*. John Wiley & Sons Inc.

Doolin, B. (2003). Narratives of change: Discourse, technology and organization. *Organization*, 10(4), 751-770.

Dorst, K. (2011). The core of “design thinking” and its application. *Design Studies*, 32(6), s. 521-532.

Douven, I. (2021). Peirce on abduction. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. <https://plato.stanford.edu/entries/abduction/peirce.html>

Dufva, M. & Rekola, S. (2023). *Megatrendit 2023 - Ymmärrystä yllätysten aikaan*. Sitran selvityksiä 224. <https://www.sitra.fi/julkaisut/megatrendit-2023/>

Fludernik, M. (2010). Luonnollinen narratologia ja kognitiiviset parametrit. Teoksessa Hatavara, M., Lehtimäki, M. & Tammi, P. (toim.). *Luonnolliset ja luonnottomat kertomukset. Jälkiklassisen narratologian suuntia*. Gaudeamus, (s. 17-43).

Freeman, M. (2015). Narrative as a Mode of Understanding. Method, Theory, Praxis. Teoksessa De Fina, A. & Georgakopoulou, A. (toim.). *The Handbook of Narrative Analysis*. John Wiley & Sons Inc, (s. 21-37).

Friedman, K. (2003). Theory construction in design research: Criteria: approaches, and methods. *Design studies*, 24(6), 507-522. [https://doi.org/10.1016/S0142-694X\(03\)00039-5](https://doi.org/10.1016/S0142-694X(03)00039-5)

Cardona-Rivera, R. E., Zagal, J. P. & Debus, M. S. (2020). Gfi: A formal approach to narrative design and game research. In *Interactive Storytelling: 13th International Conference on Interactive Digital Storytelling, ICIDS 2020, Bournemouth, UK, November 3–6, 2020, Proceedings 13* (pp. 133-148). Springer International Publishing. <https://www.rogel.io/content/2-publications/cardona-rivera2020gfi.pdf>

Golsteijn, C. & Wright, S. (2013). Using narrative research and portraiture to inform design research. In *Human-Computer Interaction–INTERACT 2013: 14th IFIP TC 13 International Conference, Cape Town, South Africa, September 2-6, 2013, Proceedings, Part III 14* (s. 298-315). Springer Berlin Heidelberg. <https://inria.hal.science/hal-01504891/document>

Hacking, I. (2009). *Mitä sosiaalinen konstruktioismi on?* Vastapaino.

Hanska, J. (2007) *They Are the Focus of Evil In the Modern World. Ronald Reaganin narratiivit Yhdysvaltojen identiteetin, viholliskuvan ja politiikan muokkaajina*. Pro Gradu-tutkielma, Tampereen Yliopisto.

Hayama, Y., & Zurlo, F. (2022). Toward societal transformation through design storytelling: A case study of brand design in the mineral water industry in Finland. *Discern: International Journal of Design for Social Change, Sustainable Innovation and Entrepreneurship*, 3(2), 14-27. <https://designforsocialchange.org/journal/index.php/DISCERN-J/article/view/89>

Heiskala, R. (2012). Mitä yhteiskuntateoria on?. *Sosiologia*, 49(2), 83-99. <https://journal.fi/sosiologia/article/download/124017/74177>

Himanka, J. (2018) *Korkein opetus - Opettamisen lähtökohdat yliopistoissa ja korkeakouluissa: Johdatus opettajalle*. Vastapaino.

Himanka, J. (2021). *Filosofia ja tämä elämä - Ajattelun asioita*. Teos.

Hyvärinen, M. & Löyttyniemi, V. (2005) Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.): *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Vastapaino, (s. 189-222).

Hyvärinen, M. (2010) Haastattelukertomuksen analyysi. Teoksessa Ruusuvuori, J, Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.): *Haastattelun analyysi*. Vastapaino, (s. 90 -118).

Hänninen, V. (1999). *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. (Acta Universitatis Tamperensis 69). [Väitöskirja, Tampereen yliopisto.]. <https://urn.fi/urn:isbn:951-44-5597-5>

i Picó, J. F. & van den Berg, B. (2022). Towards Regenerative Cultures and Metanarratives in Girona: A Transition Narrative-Design Case Study. Teoksessa *Ciências Socialmente Aplicáveis: Integrando Saberes e Abrindo Caminhos VII* (s.120-138) http://dx.doi.org/10.37572/EdArt_1712227299

Jantunen, T. & Ojanen, E. (2016). *Mikä ihmeen sivistys?* Kriittisen korkeakoulun julkaisusarja n.o 18, Kriittinen korkeakoulu.

Juuti, P. & Puusa, A. (2021). Poststrukturalismi ja organisaatiot tarinoina. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.): *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus Oy, (s. 318-332).

Kaaronen, R. O. (2019). Kestävyysskriisi on myös suunnittelukriisi. Wise. Viitattu 16.11.2024. Saatavilla: <https://wiseproject.fi/kestavyyskriisi-on-myos-suunnittelukriisi/>

Kaasila, R. (2008). Eri lähestymistapojen integroiminen narratiivisessa analyysissä. Teoksessa Kaasila, R., Rajala, R. & Nurmi, K. E. (toim.). *Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä*. Lapin yliopistokustannus, (s. 41-66).

Kahneman, D. (2012). *Thinking, Fast and Slow*. Penguin Books.

Kearney, R. (2004). *On Stories*. Routledge.

Kettunen, I. (2013). *Mielekkyyden muotoilu*. Aatepaja.

Koivisto, M., Säynäjäkangas, J. & Forsberg, S. (2019). *Palvelumuotoilun bisneskirja*. Alma Talent Oy.

Koski, K. (2007). Mikä kertomus on? Tieteidenvälisyyden haasteita "kertomusten" tarkastelussa. *Elore*, 14(1).

Koskinen, I., Zimmerman, J., Binder, T., Redström, J. & Wensveen, S. (2011). *Design Research Through Practice. From the Lab, Field and Showroom*. Morgan Kaufmann.

Kulovaara, K. & Nousiainen, M. (2016). Johdanto: Uuden hallinnan monet kasvot ja osallistamisen politiikat. Teoksessa Nousiainen, M. & Kulovaara, K. (toim.) *Hallinnan ja osallistumisen politiikat*. SOPHI, (s. 7- 21).

Kyyrönen, O. (2019). Sosiaalinen vai yhteiskunnallinen ontologia?. *Niin & Näin*, 4/2019, 126-127. <https://netn.fi/wp-content/uploads/2022/01/netn194-22.pdf>

Laitinen, M. & Uusitalo, T. (2008) Narratiivinen lähestymistapa traumaattisten elämäkokemusten tutkimisessa. Teoksessa Kaasila, R., Rajala, R. & Nurmi, K. E. (toim.). *Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä*. Lapin yliopistokustannus. (s. 106-150).

Latour, B. (2011). Network theory| networks, societies, spheres: Reflections of an actor-network theorist. *International journal of communication*, 5, 15, s. 796-810.

Leach, D. K. (2013). Prefigurative politics. Teoksessa Snow, D.A., della Porta, D., Klandermans, B. & McAdams, D. (toim.) *The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Social and Political Movements*, 1-3. Wiley-Blackwell.

Lehtinen, M. (2023). Yhteiskuntateorian tehtävä– Emansipaatiot ja kuvittelun lupaus. *Tiede & edistys*, (4), 44-49.

Lehtisalo, L. (2002). *Tieto, oppiminen, sivistys. Avauksia ihmisen vuosisataan*. Werner Söderström Osakeyhtiö.

Liao, T. (2016). *Storied design: Narrative matters in design presentation*. Väitöskirja, Aalto University School of Arts, Design and Architecture.

Margolin, V. (2007). Design, the future and the human spirit. *Design Issues*, 23(3), 4-15.

Martin, R. (2009). *The Design of Business. Why design thinking is the next competitive advantage*. Harvard Business Press. Cambridge MA.

Meretoja, H. (2019). Metanarratiivisuus ja kerronnallinen toimijuus. *Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti Avain*, Vol 16 issue 2, 58 - 77.

Mero, P. & Rekola, S. (2023). *Sivistystoimijat ryhtyvät tulevaisuuden rakentajiksi*. Sitra. <https://www.sitra.fi/artikkelit/sivistystoimijat-ryhtyivat-tulevaisuuden-rakentajiksi/>

Miettinen, S. & Sarantou, M. (toim.) (2019). *Managing Complexity and Creating Innovation Through Design*. Routledge.

Miettinen, T. (2020). *Sivistysihanteen jäljillä. Sivistys on aina elänyt ajassa ja ollut mukana muutoksessa*. Sitra. <https://www.sitra.fi/julkaisut/sivistysihanteen-jaljilla/>

Moilanen, A. (2021). *Kuinka sivistys tulisi tänä päivänä ymmärtää?*. Sitra.
<https://www.sitra.fi/blogit/kuinka-sivistys-tulisi-tana-paivana-ymmartaa/>

Moilanen, A., Kaarttinen, J. & Taneli, M. (2021). Sivistys ja demokratia. *Kasvatus & Aika*, 15(3–4), 28–44. <https://doi.org/10.33350/ka.108971>

Muratovski, G. (2015). Paradigm shift: Report on the new role of design in business and society. *She Ji: The Journal of Design, Economics, and Innovation*, 1(2), 118-139.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2405872615300265>

Niiniluoto, I. (2011). *Dynaaminen sivistysyliopisto. Sata puhetta ja kirjoitusta vuosilta 1987-2010*. Gaudeamus Helsinki University Press.

Papanek, V. (2019). *Design for the real world* (Third edition.). Thames & Hudson.

Perustietoa Sitrasta (N.d.). Sitra. Saatavilla 3.8.2024

<https://www.sitra.fi/aiheet/kysymyksiä-ja-vastauksia-sitran-toiminnasta/>

Piela, U. (2021). Kalevalaseuran vuosikirja 100 vuotta. Vaiheita, aiheita ja paradigmoja. Teoksessa Hämäläinen, N. & Kauppi, P. (toim.) *Paradigma. Näkökulmia tieteen periaatteisiin ja käsityksiin. Kalevalaseuran vuosikirja 100*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, (s. 15-41).

Pradl, G. (1984). Narratology: The Study of Story Structure. *ERIC Digest*. ERIC Clearinghouse on Reading and Communication Skills. <https://eric.ed.gov/?id=ED250698>

Puusa, A., & Juuti, P. (toim.). (2021). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus Oy.

Puusa, A., Hänninen, V. & Mönkkönen, K. (2021). Narratiivinen lähestymistapa organisaatiotutkimuksessa. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.): *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus Oy, (s. 216-227).

Puusa, A. (2021). Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.): *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus Oy, (s. 145-156).

Quesenbery, W. & Brooks, K. (2010). *Storytelling for User Experience: Crafting Stories for Better Design*. Rosenfeld Media.

Ricoeur, P. (1984) *Time and narrative. Volume 1*. The University of Chicago Press.

Ricoeur, P. (1985) *Time and narrative. Volume 2*. The University of Chicago Press.

Ricoeur, P. (1988) *Time and narrative. Volume 3*. The University of Chicago Press.

Rubin, A. (2003). Tulevaisuuskuvat ja identiteetin rakentuminen myöhäismodernissa. Teoksessa Kamppinen, M., Kuusi, O. & Söderlund, S. (toim.). *Tulevaisuudentutkimus. Perusteet ja sovellukset*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 896, (s. 791-819).

Simon, H. A. (1988). The science of design: Creating the artificial. *Design Issues*, 67-82.

Sitra (1.4.2021). *Asiakirjajulkisuukuvaus*. Verkkosivu, sitra.fi. Saatavilla 29.6.2024. <https://www.sitra.fi/asiakirjajulkisuukuvaus/>

Sitra (2024). *Sitran strategia 2024*.

https://media.sitra.fi/app/uploads/2024/06/sitra_strategia_2024_clean.pdf

Suoheimo, M. (2020). *Approaching Wicked Problems in Service Design*. (Acta electronica Universitatis Lapponiensis, 379). [Väitöskirja, Lapin yliopisto.]. LAUDA Lapin yliopiston julkaisuarkisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-223-8>

Talousvaliokunta (2024). Valiokunnan mietintö TaVM 7/2024 vp - K 4/2024 vp. Eduskunta. Julkaistu 30.5.2024 https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/TaVM_7+2024.aspx

Tamminen, T. (2022). *Eläköön sivistys. Näkökulmia uudistuvaan sivistysajatteluun*. Sitran Selvityksiä 2016, Sitra.

Thurgood, C., Dorst, K., Bucolo, S., van der Bijl-Brouwer, M. & Vermaas, P. (2015). Design innovation for societal and business change. In DS 80-8 Proceedings of the 20th International Conference on Engineering Design (ICED 15) Vol 8: Innovation and Creativity, Milan, Italy, 27-30.07.2015. <https://www.designsociety.org/download-publication/37929/>

The Design Council. (2004): The Double Diamond: A universally accepted depiction of the design process

<https://www.designcouncil.org.uk/our-work/skills-learning/the-double-diamond/>

The Design Council. (2019a): Framework for Innovation: Design Council's evolved Double Diamond

<https://www.designcouncil.org.uk/our-work/skills-learning/tools-frameworks/framework-for-innovation-design-councils-evolved-double-diamond/>

The Design Council. (2019b): The Double Diamond: A universally accepted depiction of the design process

<https://www.designcouncil.org.uk/our-work/news-opinion/double-diamond-universally-accepted-depiction-design-process/>

Tieteen termipankki (9.10.2023) Filosofia: ontologia. Viitattu 12.8.2024
<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:ontologia.>

Tieteen termipankki (28.3.2023). Kirjallisuudentutkimus: tarina. Viitattu 12.8.2024
<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:tarina.>

Tieteen termipankki (28.3.2023). Kirjallisuudentutkimus: kertomus. Viitattu 12.8.2024
<https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:kertomus>

Valtonen, A. (2020). Approaching Chance with and in Design. *She Ji: The Journal of Design, Economics, and Innovation* 6 (4), 505-529. <https://doi.org/10.1016/j.sheji.2020.08.004>

Valtonen, A. & Caba, N. S. (2022). Kohtaa tulevaisuus. Teoksessa Valtonen, A. & Nikkinen P. (toim.) *Muotoilulla muutokseen. Kehitystyön uudet mahdollisuudet*. Aalto-yliopiston julkaisusarja TAIDE+ MUOTOILU+ ARKKITEHTUURI 4/2022. Aalto ARTS Books.

Whiteley, N. (2006). *Design for society*. Reaktion Books.

Wittmayer, J. M., Backhaus, J., Avelino, F., Pel, B., Strasser, T., Kunze, I., & Zuijderwijk, L. (2019). Narratives of change: How social innovation initiatives construct societal transformation. *Futures*, 112, 102433. <https://doi.org/10.1016/j.futures.2019.06.005>

Yliopistolaki 24.7.2009/558.

LIITTEET

Liite 1 Tutkimusaineisto

Lausunnot, julkaisut, muistiot, taustatutkimus, työn tulokset

Hirvola, P. & Mustikainen, H. (2021). Sitran lausunto koulutuspoliittisesta selonteosta 2021. Sitra, lausunnot. Julkaistu 22.1.2021.

<https://www.sitra.fi/artikkelit/sitran-lausunto-koulutuspoliittisesta-selonteosta-2021/>

Lehtonen, K., Pirttivaara, M., Kalliola, M., Komulainen, A., Poikola, A., Vahti, J., Toivonen, L., Hietaniemi, t., Halenius, L., Toikkanen, T., Rastas, t. & Toivanen, M.(2022a). *Sitran lausunto Suomen digitaalisen kompassin toisesta luonnoksesta*. Sitra, lausunnot. Julkaistu 23.9.2022.

<https://www.sitra.fi/artikkelit/sitran-lausunto-suomen-digitaalisen-kompassin-toisesta-luonnoksesta/>

Lehtonen, K., Aarnio, R., Arponen, J., Haanperä, O., Halenius, L., hendolin, M., Hietaniemi, T., Huttula, T., Hämäläinen, H., Kalliola, M., Komulainen, A., Luoma-Kyyny, J., Pirttivaara, M. Rastas, T., Tiihonen, T., Toivanen, M., Toivonen, L. & Vahti, J. (2022b). *Sitran lausunto Suomen digitaalisen kompassin luonnoksesta*. Sitra, lausunnot. Julkaistu 23.6.2022.

<https://www.sitra.fi/artikkelit/sitran-lausunto-luonnoksesta-suomen-digitaalseksi-kompassiksi/>

Pekonen, O. (2022). Sitran lausunto demokratiapolitiikan tilasta ja suunnasta. Sitra, lausunnot. Julkaistu 6.9.2022.

<https://www.sitra.fi/artikkelit/sitran-lausunto-demokratiapolitiikan-tilasta-ja-suunnasta/>

Tamminen, T. (2022). *Eläköön sivistys. Näkökulmia uudistuvaan sivistysajatteluun*. Sitran Selvityksiä 216, Sitra, Helsinki. <https://www.sitra.fi/julkaisut/elakoon-sivistys/>

Heikka, T., Porevuo, M., Laaksolahti, H. & Kurki, L. (2022). *Yhteiskunnallinen keskustelunavaus: Loikka muutoskykyyn vie kriiseistä luottamustietoisuuteen*. Sitra, Julkaisut. Julkaistu 12.5.2022.

<https://www.sitra.fi/julkaisut/muutoskykyloikka/#tulevaisuutta-ei-rakenneta-vanhoilla-keinoilla>

narratiivi 0, sivistys 2, vertikaalisen ja horisontaalisen kasvun käsite

Lahti, V-M. (2019). Aukkoja sivistyskäsityksessä. Sitra, julkaisut. Julkaistu 27.8.2019.

<https://www.sitra.fi/julkaisut/aukkoja-sivistyskäsityksessa/>

Haverinen, R., Mattila, K., Neuvonen, A., Saramäki, R. & Sillanaukea, O. (toim.) (2021). *Ihminen osana elonkirjoa - Luontosuhteet, luontokäsitykset ja sivistys kestävyyskriisin aikakaudella*. Sitra, muistio. <https://www.sitra.fi/julkaisut/ihminen-osana-elonkirjoa/> narratiivi 1, sivistysnarratiivi 0, metanarratiivi 0, tarina 6, sivistyskeskustelu 1, sivistysajattelu 1,

Miettinen, T. (2020). *Sivistysihanteen jäljillä - Sivistys on aina elänyt ajassa ja ollut mukana muutoksessa*. Sitra, muistio. <https://www.sitra.fi/julkaisut/sivistysihanteen-jaljilla/> Narratiivi 4, metanarratiivi 2, sivistysnarratiivi 0, sivistysajattelu 4, sivistystarina 0, sivistyskeskustelu 5 (historiassa)

Meedius (2020). Sivistyskeskustelu mediassa - lähtötilannekartoitus. Tilaajana Sitra. <https://www.sitra.fi/app/uploads/2020/10/meediussivistyskeskusteluamediassa.pdf>

Mero, P. & Rekola, S. (2023). Sivistystoimijat ryhtyivät tulevaisuuden rakentajiksi. Sitra, työn tulokset. Julkaistu 22.3.2023. <https://www.sitra.fi/artikkelit/sivistystoimijat-ryhtyivat-tulevaisuuden-rakentajiksi/>

Kooste

Hautamäki, T. (2022a). Erilaiset sivistyskäsitykset: miten tavoittelemme parempia tulevaisuuksia?. Sitra, kooste. Julkaistu 22.6.2022. <https://www.sitra.fi/artikkelit/erilaiset-sivistyskäsitykset-miten-tavoittelemme-parempia-tulevaisuuksia/>

Hautamäki, T. (2022b). Yhteiskunnan vihertämisestä on siirryttävä systeemiseen muutokseen. Sitra, kooste. Julkaistu 21.4.2022. <https://www.sitra.fi/artikkelit/yhteiskunnan-vihertamisesta-on-siirryttava-systeemiseen-muutokseen/>

Hautamäki, T. (2022c). Tulevaisuuden demokratiaan tarvitaan sietokykyä ja globaalia ymmärrystä. Sitra, kooste. Julkaistu 14.4.2022. <https://www.sitra.fi/artikkelit/tulevaisuuden-demokratiaan-tarvitaan-sietokykyja-ja-globaalia-ymmarrysta/>

Hautamäki, T. (2022d). Reilu datatalous perustuu syvälliseen sivistykseen. Sitra, kooste. Julkaistu 7.4.2022. <https://www.sitra.fi/artikkelit/reilu-datatalous-perustuu-syvalliseen-sivistykseen/>

Keltanen, T. (2021). Sitran tulevaisuustäpät kuntavaaleihin. Sitra, kooste. Julkaistu 19.5.2021. <https://www.sitra.fi/artikkelit/sitran-tulevaisuustapit-kuntavaaleihin/>

Artikkelit

Saarinen, S. & Rouhe, E. (2022). Näin fasilitoidaan yhteistä ymmärrystä. Sitra, artikkelit. Julkaistu 21.4.2022. <https://www.sitra.fi/artikkelit/nain-fasilitoidaan-yhteista-ymmarrysta/>

Lahti, V-M. (2022). Sota ja sivistys. Sitra, artikkelit. Julkaistu 18.3.2022. <https://www.sitra.fi/artikkelit/sota-ja-sivistys/>

Hautamäki, T. (2022e). Elämä saa merkitystä yhteisöllisyydestä, ei suorittamisesta. Sitra, artikkelit. Julkaistu 15.2.2022. <https://www.sitra.fi/artikkelit/elama-saa-merkitysta-yhteisollisyydesta-ei-suorittamisesta/>

Rekola, S. (2022a). Sivistyksen heikkojen signaalien avulla voi avartaa ajattelua ja kysyä, mikä on meille tärkeää. Sitra, artikkelit. Julkaistu 25.1.2022. <https://www.sitra.fi/artikkelit/sivistyksen-heikkojen-signaalien-avulla-voi-avartaa-ajattelua-ja-kysya-mika-on-meille-tarkeaa/>

Hautamäki, T. (2022f). Taidemuseo luo ymmärrystä siitä, miksi olemme tässä nyt. Sitra, artikkelit. Julkaistu 18.1.2022. <https://www.sitra.fi/artikkelit/taidemuseo-luo-ymmarrysta-siita-miksi-olemme-tassa-nyt/>

Hautamäki, T. (2021a). Luonto ei ole vain retkipaikka – sivistykseen kuuluu ymmärrys ihmisestä elonkirjon osana. Sitra, artikkelit. Julkaistu 20.12.2021. <https://www.sitra.fi/artikkelit/luonto-ei-ole-vain-retkipaikka-sivistykseen-kuuluu-ymmarrys-ihmisesta-elonkirjon-osana/>

Hautamäki, T. (2021b). Tiedosta etuoikeutesi ja muuta maailmantuska toiminnaksi. Sitra, artikkelit. Julkaistu 16.11.2021. <https://www.sitra.fi/artikkelit/tiedosta-etuoikeutesi-ja-muuta-maailmantuska-toiminnaksi/>

Hautamäki, T. (2021c). Millaista sivistystä yliopistot edistävät? Sitra, artikkelit. Julkaistu 13.10.2021. <https://www.sitra.fi/artikkelit/millaista-sivistysta-yliopistot-edistavat/>

Hautamäki, T. (2021d). Oma tila sivistykselle. Sitra, artikkelit. Julkaistu 7.9.2021. <https://www.sitra.fi/artikkelit/oma-tila-sivistykselle/>

Dufva, M., Solovjew-Wartiovaara, A. & Vataja, K. (2021). Työn tulevaisuudet megatrendien valossa. Sitra, artikkelit. Julkaistu 2.9.2021. <https://www.sitra.fi/artikkelit/tyon-tulevaisuudet-megatrendien-valossa/>

Hautamäki, T. (2021e). Miten muualla Euroopassa puhutaan nyt sivistyksestä?. Sitra, artikkelit. Julkaistu 26.5.2021. <https://www.sitra.fi/artikkelit/miten-muualla-euroopassa-puhutaan-nyt-sivistyksesta/>

Hautamäki, T. (2021f). Tulevaisuuden sivistys on käytännön toimintaa ja muutosvoima. Sitra, artikkelit. Julkaistu 5.5.2021.

<https://www.sitra.fi/artikkelit/tulevaisuuden-sivistys-on-kaytannon-toimintaa-ja-muutosvoima>

Hautamäki, T. (2021g). Sivistystyö saa uusia muotoja – museoista tulee tulevaisuuden rakentajia. Sitra, artikkelit. Julkaistu 31.3.2021.

<https://www.sitra.fi/artikkelit/sivistystyo-saa-uusia-muotoja-museoista-tulee-tulevaisuuden-rakentajia/>

Rekola, S. (2021). Koulutuksen sivistysihanteista tarvitaan avointa keskustelua. Sitra, artikkelit. Julkaistu 28.1.2021.

<https://www.sitra.fi/artikkelit/koulutuksen-sivistysihanteista-tarvitaan-avointa-keskustelua/>

Hautamäki, T. (2021h). Kriisit muuttavat arvoja – ja muutos lähtee käytännön teoista. Sitra, artikkelit. Julkaistu 22.1.2021.

<https://www.sitra.fi/artikkelit/kriisit-muuttavat-arvoja-ja-muutos-lahtee-kaytannon-teoista/>

Kommentti, puheenvuoro

Mero, P., Lahti, V-M. & Rekola, S. (2022). Juhlan aihetta – mutta mitä 9.5. oikein juhlitaan? Sitra, kommentti. Julkaistu 6.5.2022.

<https://www.sitra.fi/blogit/juhlan-aihetta-mutta-mita-9-5-oikein-juhlitaan/>

Nieminen, E. (2021). Keskustelu sivistyksestä on vilkastunut huomaamatta. Sitra, kommentti. Julkaistu 15.11.2021.

<https://www.sitra.fi/blogit/keskustelu-sivistyksesta-on-vilkastunut-huomaamatta/>

Lahti, V-M. (2020a). Korona toi riskiyhteiskunta-ajattelun takaisin. Sitra, kommentti.

Julkaistu 9.11.2020. <https://www.sitra.fi/blogit/korona-toi-riskiyhteiskunta-ajattelun-takaisin/>

Rekola, S. (2020a). Opettaja, olet muutoksentekijä! Sitra, kommentti. Julkaistu 5.10.2020.

<https://www.sitra.fi/blogit/opettaja-olet-muutoksentekija/>

Dufva, M. (2020). Älä lankea tuttuun tarinaan! Sitra, kommentti. Julkaistu 21.8.2020.

<https://www.sitra.fi/blogit/ala-lankea-tuttuun-tarinaan/>

Lahti, V-M. (2020b). Mikä idiootti olen ollutkaan! Sitra, kommentti. Julkaistu 20.8.2020.

<https://www.sitra.fi/blogit/mika-idiotti-olen-ollutkaan/>

Lahti, V-M. (2020c). Sivistystä koronan aikaan. Sitra, kommentti. Julkaistu 6.4.2020.

<https://www.sitra.fi/blogit/sivistysta-koronan-aikaan/>

Härkönen, T. (2022). Rakennetaan yhdessä turvallinen digiympäristö lapsille ja nuorille. Sitra, puheenvuoro. Julkaistu 18.11.2022.

<https://www.sitra.fi/blogit/rakennetaan-yhdessa-turvallinen-digiymparisto-lapsille-ja-nuorille/>

Rekola, S. & Mero, P. (2021). Onko naisilla sijaa sivistyskeskustelussa? Sitra, puheenvuoro. Julkaistu 14.6.2021. <https://www.sitra.fi/blogit/onko-naisilla-sijaa-sivistyskeskustelussa/>

Rekola, S., Mero, P. & Lahti, V-M. (2021). Sivistys on elinvoimaisuustekijä, joka ansaitsee kuntavaaleissa nykyistä suuremman huomion. Sitra, puheenvuoro. Julkaistu 10.5.2021.

<https://www.sitra.fi/blogit/sivistys-on-elinvoimaisuustekija-joka-ansaitsee-kuntavaaleissa-nykyista-suuremman-huomion/>

Lahti, V-M., Mero, P. & Rekola, S. (2020a) Yhteisen hyvän edistäminen on itsenäisyyden ytimessä. Sitra, puheenvuoro. Julkaistu 6.12.2020.

<https://www.sitra.fi/blogit/yhteisen-hyvan-edistaminen-on-itsenaisyyden-ytimessa/>

Lahti, V-M., Mero, P., Rekola, S. & Solovjew-Wartiovaara, A. (2020b) Miksi kannattaa puhua sivistyksestä? Sitra, puheenvuoro. Julkaistu 19.10.2020.

<https://www.sitra.fi/blogit/miksi-kannattaa-puhua-sivistyksesta/>

Rekola, S. (2020b). Viheliäiset ongelmat pakottavat uudistamaan koulutuksen tavoitteita ja sisältöjä. Sitra, puheenvuoro. Julkaistu 18.8.2020.

<https://www.sitra.fi/blogit/viheliaiset-ongelmat-pakottavat-uudistamaan-koulutuksen-tavoitteita-ja-sisaltoja/>

Honkala, N. & Lahti, V-M. (2020). Sivistys ja elinikäinen oppiminen huomista vahvistamassa. Sitra, puheenvuoro. Julkaistu 5.6.2020.

<https://www.sitra.fi/blogit/sivistys-ja-elinikainen-oppiminen-vahvistavat-huomista/>

Lahti, V-M. & Mero, P. (2020). Sivistyksen tarina elää ajassa. Sitra, puheenvuoro. Julkaistu 13.2.2020. <https://www.sitra.fi/blogit/sivistyksen-tarina-elaa-ajassa/>

Poiminnat, ilmiöt, lista, haastattelut, kannanotto, blogi

Solovjew-Wartiovaara, A. (2022). Sivistykselle oma tiedekeskus. Sitra, poiminnat. Julkaistu 19.4.2022. <https://www.sitra.fi/artikkelit/sivistykselle-oma-tiedekeskus/>

Vahti, J. & Laita, S. (2022). Maailma muuttui jo – uudistuuko journalismi?. Sitra, ilmiö. Julkaistu 19.4.2022.

<https://www.sitra.fi/artikkelit/maailma-muuttui-jo-uudistuuko-journalismi/>

Leppänen, J. (2021). 2020-luku haastaa demokratiaa monimuotoistumaan. Sitra, ilmiö. Julkaistu 14.12.2021.

<https://www.sitra.fi/artikkelit/2020-luku-haastaa-demokratiaa-monimuotoistumaan/>

Rekola, S. (2022b). Viisi vinkkiä sivistysajattelun tuulettamiseen. Sitra, lista. Julkaistu 22.6.2022. <https://www.sitra.fi/artikkelit/viisi-vinkkia-sivistysajattelun-tuulettamiseen/>

Hautamäki, T. (2021i). Tulevaisuuden sivistys tarvitsee monia ääniä – näin musta feminismi hyödyttää kaikkia. Sitra, haastattelut. Julkaistu 15.6.2021.

<https://www.sitra.fi/artikkelit/tulevaisuuden-sivistys-tarvitsee-monia-aaania-nain-musta-feminismi-hyodyttaa-kaikkia/>

Laaja kannanotto: Kuntien päättäjät tukemaan elinikäistä oppimista. Sitra, kannanotto, Julkaistu 4.3.2021.

<https://www.sitra.fi/blogit/laaja-kannanotto-kuntien-paattajat-tukemaan-elinikaista-oppimista/>

Rekola, S. & Mero, P. (2022). Miksi keskustella arvojen roolista muutoksessa? Sitra, blogi. Julkaistu 7.4.2022.

<https://www.sitra.fi/blogit/miksi-keskustella-arvojen-roolista-muutoksessa/>

Vierailija

Frilander, O. (2022). Keskustelu tulevaisuuden sivistyksestä vaatii pysähtymistä, ennakkoluulotonta kohtaamista ja ripauksen mielikuvitusta. Sitra, vierailija. Julkaistu 22.6.2022.

<https://www.sitra.fi/blogit/keskustelu-tulevaisuuden-sivistyksesta-vaatii-pysahtymista-ennakkoluulotonta-kohtaamista-ja-ripauksen-mielikuvitusta/>

Hjelt, N. (2022). Yhdessä oppimalla kestävään tulevaisuuteen. Sitra, vierailija. Julkaistu 13.6.2022. <https://www.sitra.fi/blogit/yhdessa-oppimalla-kestavaan-tulevaisuuteen/>

Merisalo, T. (2022). Sivistyksen uusi aika? Sitra, vierailija. Julkaistu 13.6.2022.

<https://www.sitra.fi/blogit/sivistyksen-uusi-aika/>

Lähde, V. (2022). Millaista sivistystä tarvitaan, kun lyhdyt sammuvat ympäri Euroopan? Sitra, vierailija. Julkaistu 13.6.2022.

<https://www.sitra.fi/blogit/millaista-sivistysta-tarvitaan-kun-lyhdyt-sammuvat-ympari-euroopan/>

Herlin, A. & Jaakkola, M. (2022). Ekokriisin keskellä suurinta sivistystä on ennakkoluuloton kohtaaminen. Sitra, vierailija. Julkaistu 13.6.2022.

<https://www.sitra.fi/blogit/ekokriisin-keskella-suurinta-sivistysta-on-ennakkoluuloton-kohtaaminen/>

Salo, M. (2022). Järjestöjen sivistystyö on toimintaa ja yhteisöllisyyttä. Sitra, vierailija. Julkaistu 13.6.2022.

<https://www.sitra.fi/blogit/jarjestojen-sivistystyo-on-toimintaa-ja-yhteisollisyytta/>

Kivimäki-Pelluz, A. (2022). Sivistys on rohkeita tekoja, uudistumiskykyä ja vastuuta maailmankansalaisina. Sitra, vierailija. Julkaistu 13.6.2022.

<https://www.sitra.fi/blogit/sivistys-on-rohkeita-tekoja-uudistumiskyky-ja-vastuuta-maailman-kansalaisina/>

Moilanen, A. (2021). Kuinka sivistys tulisi tänä päivänä ymmärtää?. Sitra, vierailija.

Julkaistu 8.4.2021. <https://www.sitra.fi/blogit/kuinka-sivistys-tulisi-tana-paivana-ymmartaa/>

Pääkkölä, J. & Pilppula, R. (2020). Tehdäänkö kirjastoista kansanvallan foorumeita. Sitra,

vierailija. Julkaistu 4.9.2020. <https://www.sitra.fi/blogit/kirjastoista-kansanvallan-foorumeita/>

Hallintoneuvoston katsaukset

Ravanti, E. (2022). Hallintoneuvoston katsaus 1/2022. Sitra, katsaus. Julkaistu 24.3.2022.

<https://www.sitra.fi/artikkelit/hallintoneuvoston-toimintakatsaus-01-2022/>

Sitra (2022a). Hallintoneuvoston katsaus 2/2022. Sitra, katsaus. Julkaistu 20.6.2022.

<https://www.sitra.fi/artikkelit/hallintoneuvoston-katsaus-2-2022/>

Sitra (2022b). Hallintoneuvoston katsaus 3/2022. Sitra, katsaus. Julkaistu 22.9.2022.

<https://www.sitra.fi/artikkelit/hallintoneuvoston-toimintakatsaus-3/>

Sitra (2021a). Hallintoneuvoston katsaus 1/2021. Sitra, katsaus. Julkaistu 29.3.2021.

<https://www.sitra.fi/artikkelit/hallintoneuvoston-katsaus-1-2021/>

Sitra (2021b). Hallintoneuvoston katsaus 2/2021. Sitra, katsaus. Julkaistu 14.6.2021.

<https://www.sitra.fi/artikkelit/hallintoneuvoston-katsaus-2-2021/>

Sitra (2021c). Hallintoneuvoston katsaus 3/2021. Sitra, katsaus. Julkaistu 20.9.2021.

<https://www.sitra.fi/artikkelit/hallintoneuvoston-katsaus-03-2021/>

Sitra (2021d). Hallintoneuvoston katsaus 4/2021. Sitra, katsaus. Julkaistu 15.12.2021.

<https://www.sitra.fi/artikkelit/hallintoneuvoston-toimintakatsaus-4-2021/>

Sitra (2020a). Hallintoneuvoston katsaus 1/2020. Sitra, katsaus. Julkaistu 27.3.2020.

<https://www.sitra.fi/artikkelit/hallintoneuvoston-katsaus-1-2020/>

Sitra (2020b). Hallintoneuvoston katsaus 2/2020. Sitra, katsaus. Julkaistu 18.6.2020.
<https://www.sitra.fi/artikkelit/hallintoneuvoston-toimintakatsaus-2-2020/>

Sitra (2020c). Hallintoneuvoston katsaus 3/2020. Sitra, katsaus. Julkaistu 17.9.2020.
<https://www.sitra.fi/artikkelit/hallintoneuvoston-katsaus-3-2020/>

Sitra (2020d). Hallintoneuvoston katsaus 4/2020. Sitra, katsaus. Julkaistu 17.12.2020.
<https://www.sitra.fi/artikkelit/hallintoneuvoston-katsaus-4-2020/>